THEODOSIANI CODICIS

GENUINA FRAGMENTA

CUM EX CODICE PALIMPSESTO BIBLIOTHECAE R. TAURINENSIS ATHENAEI EDITA, TUM EX MEMBRANIS BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE MEDIOLANENSIS IN LUCEM PROLATA.

INTER SE DISPOSUIT ATQUE EDIDIT

DR. EDUARDUS PUGGAEUS.

ACCEDUNT

THEODOSIANI CODICIS VARIAE LECTIONES.

BONNAE

APUD A. MARCUM

MDCCCXXV.

Qui genuinam Theodosiani Codicis formam desiderant, nostra aetate non pauca eaque satis magna ad eam integrandam adiumenta acceperunt. Etenim variis locis varia ratione multa, quae huc pertinent, in lucem prolata sunt: de eo enim, quo Theodosianus Codex confectus est, modo accuratius edocti sumus, nonnulla prius inedita nunc legimus, denique apparatus criticus ad libros iam editos incrementum est nactus. Iam cum ea, quae singula manuscripta suppeditarunt, non coniuncta sed separata tantum praelo subiecta essent, visum est non inutile me neque ingratum esse facturum, si quae singula complecteretur editionem adornarem, idque eo magis quod fragmenta a Cl. Peyrone publici iuris

facta non uniuscuiusque est comparare. Horum quum mihi Illustrissimus Niebuhrius pro liberalitate sua exemplum traderet, simul exhortatus est ad hanc editionem parandam.

Trium quibus locupletati sumus codicum primus exstat Mediolani in bibliotheca Ambrosiana, alter in bibliotheca R. Taurinensis Athenaei, tertius in sinu bibliothecae Vaticanae reconditus est. Ambrosiani codicis descriptionem nihil est quod exhibeam, quum ex iis, quae Clossius editioni suae praefatus est, eum cognoscere cuique sit expeditum. At diversa est Taurinensis codicis ratio, quare de hoc aliquid disserens, excerpendo quidem ea quae apud Peyronem leguntur, inepte me non esse facturum opinor.

In bibliotheca R. Taurinensis Athenaei codex est octonis mai. scriptura saeculi XI exaratus. Hic partim ob scripturam, quae minutis ductibus fere Longobardicis constat ingratissimis nostratium oculis, partim ob habitum libri male multati in nonnullis membranis, speciem prae se ferebat voluminis plane despiciendi. Quem Peyron quum adolescens pervolvisset, atque recentiori scripturae anti-

quiorem aliam subesse animadvertisset; vidisse contentus de vetere scriptura ad lucem revocanda nihil curabat. Anno autem MDCCCXX, posteaquam felicissimo conatu medicamento chimico Tullianum refecerat Palimpsestum, idem ad hunc codicem adhibuit, atque confestim vidit quanti hoc κειμήλιον faciendum esset. Recentior codicis scriptura exhibet res gestas Alexandri Macedonis ab Aesopo Graeco descriptas, cui altera antiquior oblique supposita cernebatur. Ad eius aetatem aestimandam multum confert ipsa libri materia. Quum enim Theodosianus Codex exhibeatur, nequit scriptura antiquior esse anno 438, non autem recentiorem esse anno 554 e Theodosiani Codicis fortuna coniicere licet. Iam quum hoc praeiudicium habeat consentientes rationes palaeographicas, et orthographicas, merito statui potest, codicem exaratum fuisse ineunte saeculo VI. Verba continenti scriptura coniuncta sunt; nonnullae litterae, sic *d*, *e*, *h*, *m*, *q*, iam rotundatae sunt, nullae diphthongi cernuntur, nulli litterarum nexus. Saepe enclitica particula *que*, et terminatio *bus* unico *q.* et *b.* puncto apposito scribuntur; raro vidit Peyron in fine versus impositam extremae vocali lineolam, quae absentiam consonae no-

taret, uti *omniū;* nulla vocabula praeterquam in epigraphis legum et subscriptionibus decurtata offendit. In orthographia multa sunt, quae antiquam aetatem referant: sed non satis erat venerandas membranas barbarico opusculo contaminare, nisi libri etiam folia detonderentur; quod uti quandoque factum Peyron suspicatur de summo et imo eorum margine, sic saepe contigit orae laterali, ita ut in pagina recta desiderentur initia versuum, et in aversa desint extremae syllabae. Sed quod nostra interest tredecim folia pertinent ad quinque priores Theodosiani codicis libros; tum una membrana supplet partem lacunae libri sexti.

Denique de tertio codice cfr. Angelus Maius in praef. sua ad *vaticana iuris romani fragmenta* p. XII., cui codici Peyron etiam tres alterius palimpsesti membranas, quas inter Bobienses schedas invenit, ex scripturae similitudine adnumerandas censet, quarum recens scriptura refert collationes Patrum.

Restat ut pauca de editione nostra proferamus. Praecipuum consilium mihi fuit eam ita adornandi, ut quasi ad illam Theodosiani

Codicis editionem, quam curavere editores *iuris civilis anteiustinianei*, supplementum esset; in eo tantum ab his in mea editione instituenda discessi, ut, quod sine magna formae diversitate fieri potuit, locos parallelos adiunctos iam in editionibus Clossii et Peyronis adiecerim. In constituenda lectione priores editores non omnino secutus sum; multis enim Clossii emendationibus reiectis, codicis lectiones revocavi, nonnullas etiam coniecturas Cll. Virr. Bardili, Buttmanni, Hugonis, Osiandri, Savignii, Schraderi, Tafelli in textum recepi, denique haud exiguo adiumento mihi ea fuere, quae ad nostram rem spectantia in ephemeridibus lipsiensibus (Leipz. Litt. Z. 1824, p. 1882) prolata sunt. In explendis, quae detonsis foliis ortae erant, lacunis quae Peyronis inventa omnino probanda aliisque collectionibus, in quibus eaedem constitutiones continentur, confirmata erant, lectore nihil monito in contextum intuli, cetera aldinis typis excudenda curavi. Folia prorsus eo, quem Peyron secutus est, ordine, collocassem, nisi folium, quod Peyroni duodecimum est, mihi undecimum esse videretur, atque undecimum post decimum tertium posuissem. Quibus eo sum perductus rationes partim in

constitutionum chronologia partim in earum argumenti cognatione latent.

In orthographia aut codices sequi poteram, aut Thedosiani saeculi ratio scribendi mihi eruenda, secundumque eam codicum orthographia immutanda fuerat, aut denique ad hodiernam scripturam accommodare me poteram. Prima via ingredi non potui tum ex editionis consilio (quae neque pro editione principe neque praecipue ad subsidium criticum elaborata est) tum propter ambrosianum codicem mire corruptum; altera vero via praeferenda fuisset, nisi Theodosiani saeculi orthographiae vestigia e doctissimorum virorum sententia ita essent tenuia, ut ad certum finem minime perducant, quare me editorum *iuris civilis anteiustinianei* usitatam scribendi rationem sequi oportebat.

Scribebam BONNAE VI. Nonas Maias MDCCCXXV.

INDEX.

Tabula constitutionum quae in singulis a Peyrone inventis foliis leguntur, secundum quem ipse adhibuit ordinem descripta.

Folii I. p. 1.

c. 1. de constit. princip. et edictis inde a verbis *rei non ex ipse*, const. obtrunct. quae incipit verbis *omnes edictales* usque ad verba *solum consulum.*

p. 2.

fin. h. c., c. 1. - 3. de diversis rescriptis.

Fol. II. p. 1.

c. 4 — 10. de officio praef. praet.

p. 2.

c. 11. — 14. ibid.

Fol. III. p. 1.

lib. II. tit. 8. usque ad c. 26.

p. 2.

eiusd. tit. c. 26, tit. 9. 10. lib. III. tit. 30 usque ad c. quae incipit verb. *quoniam per negligent.*

Fol. IV. p. 1.

c. quae incipit verb. laud. et seq. usque ad verb. *adiuvetur tibi.*

p. 2.

fin. h. c., tit. 31 et 32.

Fol. V. p. 1.

libr. IV. tit. 6. c. 2. 3. usque ad verb. *autem filius qui.*

p. 2.

fin. h. c., c. 4. — 7. eiusd. tit.

Fol. VI. p. 1.

libr. IV. tit. 8. c. 4 et 5. usque verba *lex atque conditio.*

p. 2.

fin. h. c. et c. 6. eiusd. tit.

Fol. VII. p. 1.

tit. 11, tit. de vectigal. et commissis c. 1 et 2. usque ad verb. *quae extra praedictas.*

p. 2.

fin. h. c. et seqq. usque ad lib. V.

Fol. VIII. p. 1.

libr. V. tit. IV et V. c. 1. usque ad verb. *cum hoc solum.*

p. 2.

fin. h. c., c. 2. tit. VI. eiusd. tit.

Fol. IX. p. 1.

tit. XIII. c. 14 — 18. usque ad verb. *fuerunt subiicienda.*

p. 2.

fin. h. c., c. 19—21. eiusd. tit.

Fol. X. p. 1.

C. 30 — 32. usque ad verb. *meruerunt impetratis.*

p. 2.

fin. h. c., c. 32 — 36. eiusd. tit.

Fol. XI. p. 1.

tit. de agro deserto (p. 97. ed. m.) cc. quae incipiunt verbis: *emeritis veteranis. Quicumque possidere. Per Italiam aphanticae.*

p. 2.

cetr. h. t. cc.

Fol. XII. p. 1.

tit XIII. c. quae incipit verbis: ... *nentibus indulgentiis* (p. 90. ed. m.) et seqq.

p. 2.

tit. de fundis rei privatae.

Fol. XIII. p. 1.

tit. de fund. rei privatae c. quae incipi .....*m officium rei* et 3 sqq. cc.

p. 2.

eiusd. tit. 2 seqq. cc.

Fol. XIV.

lib. IV. tit. 4. frag.

Prostant apud me:

COMMENTARII

IURIS ROMANI PRIVATI

ad exemplum optimorum compendiorum a celeberrimis Germaniae iurisconsultis compositorum adornati,

in usum academicarum praelectionum et studii privati;

auctore

L. A. WARNKOENIG

iuris utriusque doctore in universitate Belgica quae Leodii est, iuris professore publico et ordinario etc. etc.

TOMUS I.

8. maj. Leodii 1825.

Quorum duo posteriores tomi iam proelo submissi non ita multo post ad lucem proferentur.

Commentariorum liber *primus* generalia de personis, rebus atque actionibus, *secundus* praecepta circa iura in re tradet, *tertius* vero de obligationibus, *quartus* de iure personarum aget, *quintus* denique ius hereditarium continebit. Praefixa est introductio historica et litteraria. —

Idem auctor rempublicam Ictorum litterariam brevi tempore interiecto opere locupletabit, cui titulus:

INSTITUTIONES IURIS ROMANI PRIVATI

in usum praelectionum academicarum vulgatae cum introductione in universam iurisprudentiam et studium iuris romani.

Editio altera, emendatior et novo ordine digesta

etiam de Gaii institutionibus, Vaticanis Iur. Romani Fragmentis aliisque fontibus recens detectis aucta.

8. maj. Leodii. 1825.

Bonnae mense Mai. MDCCCXXV.

A. MARCUS,
Bibliopola.

(GESTA IN SENATU URBIS ROMAE DE RECIPIENDO THEODOSIANO CODICE.)

(Ex Ambrosiano Codice.)

Domino Nostro *a*) Flavio Theodosio Augusto et Anicio Acilio Glabrione Fausto, V. C., Consulibus, Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. et illustris *b*), tertio expraefecto urbis, praefectus praetorio et consul ordinarius, in domo sua, quae est ad palmam, Flavius Paulus, V.C. et illustris, urbis praefectus, Junius Pomponius Publicianus *c*), vir spectabilis *d*), vicarius urbis aeternae, proceres, amplissimusque ordo senatus dum convenissent, habuissentque inter se aliquandiu tractatum, ibi ingressis ex praecepto Anastasio et Martio, constitutionariis, Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. *e*) et illustris, tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius dixit:

a) sic legendum, in codice *Dn̄o*.
b) Cod. *illuster*.
c) Cod. *Publianus*, sed *Publiani* nomen nusquam invenitur.
d) Cod. semper *exspect*.
e) Cod. *vicarius*, quod facile ex siglis V. C. puncto omisso natum est.

aeternorum principum felicitatis *f*) eousque procedit augmentum, ut ornamentis pacis instruat, quos bellorum sorte defendit. Proximo superiore anno, cum felicissimam sacrorum omnium coniunctionem pro devotione comitaremur *g*), peractis feliciter nuptiis, hanc quoque orbi suo sacratissimus princeps, Dominus Noster Theodosius, adiicere voluit dignitatem, ut, in unum collectis legum praeceptionibus, sequenda per orbem sedecim librorum compendio, quos sacratissimo suo nomine voluit consecrari, constitui iuberet. Quam rem aeternus princeps, Dominus Noster Valentinianus, devotione socii, affectu filii comprobavit. Adclamatum est [1]): nove diserte, vere deserte. Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. et illustris, tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius dixit: vocatis igitur me et illustri viro, illius temporis orientis praefecto, singulos codices sua nobis manu divina tradi iussit per orbem sui cum reverentia dirigendos, ita, ut inter prima vestrae sublimitatis notioni provisionem suam sacratissimus princeps iuberet offerri. In manu est acceptus codex, utriusque principis praeceptione directus. Constitutionarii praesentes sunt: si placet amplitudini vestrae, has ipsas leges, quibus hoc idem fieri iusserunt, amplitudo vestra relegi sibi iubeat, ut

f) sic ex Hugonis coniectura, Cod. *felitas*.
g) sic Hugo, Cod. *comittere*.

1) c. 1. C. de veter., Vulc. Gallicani vit. Avid. Cassii c. 13.; Ael. Lampridii v. Commodi c. 18-20., Ant. Diadumen. c. 1., Alex. Sev. c. 6 — 11. 56.; Jul. Capitolini v. Max. duor. c. 16. 26., Gord. trium c. 8. 11.; Max. et Balb. c. 1., Divi Claud. c. 4.; Flav. Vopisci v. Taciti c. 5. 7., Probi c. 10 — 12., Saturn. c. 9.

consultissimis aeternorum principum praeceptis consentanea devotione pareamus. Adclamatum est: aequum est, placet, placet. Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. et illustris, tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul *h*) ordinarius legit ex codice Theodosiano, libro primo sub titulo de constitutionibus principum et edictis: Domini Nostri Impp. Theodosius et Valentinianus AA. ad Senatum. Ad similitudinem [2]) Gregoriani atque Hermogeniani codicis cunctas colligi constitutiones decernimus, quas Constantinus inclytus, et post eum divi Principes Nosque tulimus edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas, et primum tituli, quae negotiorum sunt certa vocabula, separandi ita sunt, ut, si capitulis diversis expressis ad plures titulos constitutio una pertineat, quod ubique aptum est, collocetur; dein, quod in utramque dici partem faciet varietas lectionum, probetur *i*) ordine, non solum reputatis consulibus et tempore quaesito imperii, sed ipsius etiam compositione operis, validiora esse, quae sunt posteriora, monstrante; post haec, ut constitutionum ipsa etiam verba, quae ad rem pertinent, reserventur, praetermissis illis, quae sanciendae rei *k*) non ex ipsa necessitate adiuncta sunt [3]). Sed cum simplicius iustiusque sit, praetermissis eis,

h) Cod. *collec.*

i) Buttmannus *probabitur* scribendum putat.

k) Etiam in ipso Theod. Codice haec constitutio erat, cuius partem in Ms. Taur. servatam (inde a verbis *rei non ex ipsa* etc.) huc in subsidium criticum vocare licebit.

2) Isidor. Orig. V. 1.

3) Constt. I. C. Haec quae necess. §. 2, Summa §. 1. 3., Cordi §. 3.

quas posteriores infirmant, explicari solas, quas valere conveniet: hunc quidem codicem et priores diligentioribus compositos cognoscamus, quorum scholasticae intentioni tribuitur, nosse illa etiam l), quae mandata silentio in desuetudinem m) abierunt, pro sui tantum temporis negotiis valitura n). Ex his autem tribus codicibus, et per singulos titulos cohaerentibus prudentium tractatibus et responsis eorumdem opera, qui tertium o) ordinabunt, Noster erit alius, qui nullum errorem, nullas patietur ambages, qui Nostro nomine nuncupatus p), sequenda omnibus vitandaque monstrabit. Ad tanti consummationem operis et contexendos codices (quorum primus, omni generalium constitutionem diversitate collecta q), nullaque extra se, quam iam proferri liceat, praetermissa r), inanem verborum copiam recusabit; alter, omni iuris diversitate exclusa, magisterium vitae suscipiet) deligendi s) viri sunt singularis fidei t), limatioris ingenii; qui, cum primum codicem Nostrae scientiae et publicae auctoritate obtulerint, adgredientur alium, donec dignus editione fuerit, pertractandum. Electos u) vestra amplitudo cognoscat: Antiochum virum illustrem, exquaestore et praefecto eligimus; Antiochum, virum illus-

l) ita Taur. Cod., Ambr. *etiam illa.*
m) Taur. Cod. *deconsuetudinem.*
n) Taur. Cod. *valetura.*
o) in Ambr. Cod. desunt verba *opera qui tertium.*
p) Taur. Cod. *nuncupantur*, Ambr. *nuncupatur.*
q) Ambr. Cod. *exclusa.*
r) Taur. Cod. *praetermissam.*
s) Ambr. Cod. *elegendi.*
t) Taur. Cod. *singulares fide.*
u) Taur. Cod. *edictos.*

trem, quaestorem sacri palatii; Theodorum virum spectabilem, comitem et magistrum memoriae; Eudicium et Eusebium, viros spectabiles, magistros scriniorum, Ioannem virum spectabilem, excomite Nostri sacrarii; Comazontem v) atque Eubulum, viros spectabiles, exmagistris scriniorum; et Apellem, virum disertissimum, scholasticum [4]. Hos a Nostra serenitate electos eruditissimum quemque adhibituros esse confidimus, ut communi studio, vitae ratione, deprehensa iura excludantur w) fallacia. In futurum autem, si quid promulgari placuerit x), ita in coniunctissimi parte alia valebit imperii, ut non fide dubia nec privata assertione nitatur; sed ex qua parte fuerit constitutum, cum sacris transmittatur adfatibus y), in alterius quoque recipiendum scriniis, et cum edictorum sollemnitate vulgandum z), missum enim suscipi et indubitanter obtinere conveniet, emendandi vel revocandi potestate Nostrae Clementiae reservata; declarari autem invicem oportebit, nec admittenda aliter, et cetera [5]. *Dat. VII. Kal. April. Constantinopoli, Florentio et Dionysio Coss.* (429.) Adclamatum a) est: Augusti Au-

v) Taur. Cod. *Comagonem.*
w) Ambr. Cod. *excludatur.*
x) Ambr. Cod. *potuerit.*
y) Ambr. Cod. *affectibus.*
z) Ambr. Cod. *evulgandum.*
a) cum quae sequuntur in Theod. Cod. ipso non legerentur, desunt Taur. Cod.

4. Const. Th. C.: Saepe n. clem. §. 7.; Const. I. C.: Haec quae nec. §. 1., Summa §. 2., Deo auctore §. 2.

5. Const. Th. C.: Saepe n. cl. §. 5.; Nov. Theod. II. lib. 1. tit. 1. §. 3.; Nov. Valent. III. lib. 11. tit. 26. 27. §. 3 cfr. Gothofr. Proleg. c. III. p. CCXVII. seqq.

gustorum. Maximi Augustorum. Dictum VIII. Deus vos nobis dedit, Deus vos nobis servet. Dictum XXVII. Romani Imperatores, et pii felices, multis annis imperetis. Dictum est XXII. Bono generis humani, bono senatus, bono reipublicae, bono omnium. Dictum XXIIII. Spes in vobis, salus in nobis Dictum XXVI. Ut vivere delectet augustos nostros semper. Dictum XXII. Orbe placato praesentes triumphetis. Dictum XXIIII. Haec sunt vota senatus, haec sunt vota populi romani. Dictum est X. Liberis cariores, parentibus cariores. Dictum XVI. Extinctores delatorum [b]), extinctores calumniarum. Dictum XXVIII. Per vos honores, per vos patrimonia, per vos omnia. Dictum XXVIII. Per vos arma, per vos iura. Dictum XX. Dispositioni vestrae gratias agimus. Dictum XXIII. Constitutionum ambiguum removistis. Dictum XXIII. Pii imperatores sic consulunt. Dictum XXVI. Causis consulitis, quieti consulitis. Dictum XXV. Plures codices fiant habendi officiis [c]). Dictum X. In scriniis publicis sub signaculis habeantur [6]). Dictum XX. Ne interpolentur constituta, plures codices fiant. Dictum XXV. Ne constituta interpolentur, omnes codices litteris conscribantur. Dictum XVIII. Huic codici, qui faciendus a constitutionariis, notae iuris non adscribantur [7]). Dictum XII. Codices in scriniis habendi sumptu publico fiant, rogamus. Dictum XVI. Fauste aveas. Dictum XVII. Bis consulem te. Dictum XV.

b) fortasse *delictorum*. Bardili.
c) Cod. *officii*.

6) Const. Th. C. saepe n. cl. §. 3.
7) Isidor. Orig. I., 22. Constt. §. 22. Δέδωκεν §. 22., Cordi I. C. Omnem §. 8.; Tanta §. 3.

Omnia explicas, neminem laedis. Dictum XIII. Codices conscripti ad provincias dirigantur. Dictum XI. Tantorum beneficiorum dignus perlator. Dictum X. Paule aveas. Dictum XII. Consulem te. Dictum XI. Ut in scriniis publicis habeantur, rogamus. Dictum XV. Ad curam pertineat praefecturae. Dictum XII. Singuli praefecti signacula sua adhibeant. Dictum XV. In officiis suis singulos codices habeant. Dictum XII. Ut ad preces nullae leges promulgentur, rogamus. Dictum XXI. Aeti aveas. Dictum XV. Ter consulem te. Dictum XIII. Excubiis tuis salvi et securi sumus. Dictum XII. Excubiis tuis, laboribus tuis. Dictum XV. Fauste aveas. Dictum XIII. Bis consulem te. Dictum X. Desideria senatus ut suggeras, rogamus. Dictum XX. Conservator legum, conservator decretorum. Dictum XVI. His subreptionibus possessorum ius omne confunditur. Dictum XVII. Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. et illustris, tertio expraefecto urbis, praefectus praetorio et consul ordinarius: quae lecta sunt sui *d*) cum veneratione, gestis adhaerebunt, et, ad hanc quoque partem, inter beneficia aeternorum principum numero, quod per me magnitudini vestrae ea, quae pro legibus suis statuere dignati sunt, intimarunt. Adclamatum est: Fauste aveas. Dictum XVI. Bis te consulem. Dictum X. Consulis oraculis *e*). Dictum XIII. Anicius Acilius Glabrio Faustus, V. C. et illustris, tertio expraefecto urbis, praefectus praetorio et consul ordinarius: erit nunc meae diligentiae secundum domino-

d) ita Cod., Osiander et Bard. *senatus.*

e) sic coniicit Osiand., Cod. *consuli oraculi*, Closs. fortasse *consule* legendum putat.

rum praecepta et desideria culminis vestri, ut hic codex fide spectabilis viri, Veroniciani, quem amplitudinis vestrae mecum consensus elegit, nec non et fide Anastasii et Martii, constitutionariorum, quos iam dudum huic officio inservire praeter culpam probamus, per tria corpora transcribatur *f)*, ut hoc, quem detuli, in officio praetoriani apicis remanente, pares fidei viri magnifici, praefecti urbis scrinia alterum teneant, tertium vero constitutionarii sua fide et periculo apud se edendum populis retinere iubeantur, ita, ut, nisi a constitutionariis, ex hoc corpore eorundem manu conscripta exemplaria non edantur, si quidem erit meae diligentiae, etiam illam tractare partem, ut conscriptus per hos alius codex ad Africam provinciam pari devotione dirigatur, ut illic quoque par fidei forma servetur. Adclamatum est: Fauste aveas. Dictum XVI. Bis consulem te. Dictum XV. Omnium virtutum viro *g)*. Dictum X. Et alia manu: Flavius Laurentius, exceptor amplissimi senatus edidi sub d. VIII. Kal. Jan., Dominis Imperatoribus et Caesaribus, Flaviis, Anastasio et Hilario Martio Quarto, Consule te, viro illustri, Fausto, praefecto praetorio, dominis nostris. Subscripsi *h)*. Senatus amplissimi gesta testantur.

f) Cod. *transferibantur.*

g) sic Os., Cod. *vero.*

h) sic subscriptio ex Savignii et Klenzii coniectura, cod. *martino quantum consule te viro inll fausto praefecto praetorio nris sub didN.*

THEODOSIANI CODICIS

LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

(Ex Taurinensi Codice.)

DE CONSTITUTIONIBUS PRINCIPUM ET EDICTIS.

1. *Impp. Theodosius et Valentinianus AA. ad Senatum* a).

Ad b) similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis cunctas colligi constitutiones decernimus, quas Constantinus inclytus, et post eum divi Principes Nosque tulimus edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas, et primum tituli, quae negotiorum sunt certa vocabula, separandi ita sunt, ut, si capitulis diversis expressis ad plures titulos constitutio una pertineat, quod ubique aptum est, collocetur; dein, quod in utramque dici partem faciet varietas lectionum, probetur ordine, non solum repu-

a) Libri tituliqne numerus et inscriptio ex gestis de Th. Cod. recip. colligenda sunt.

b) principium huius const. in Taur. Codice deest, sed ex gestis de Th. C. recip. deperdita supplevi.

tatis consulibus et tempore quaesito imperii, sed ipsius etiam compositione operis, validiora esse, quae sunt posteriora, monstrante; post haec, ut constitutionum ipsa etiam verba, quae ad rem pertinent, reserventur, praetermissis illis, quae sanciendae rei *c*) non ex ipsa necessitate adiuncta sunt. Sed cum simplicius iustiusque sit, praetermissis eis, quas posteriores infirmant, explicari solas, quas valere conveniet: hunc quidem codicem et priores diligentioribus compositos cognoscamus, quorum scholasticae intentioni tribuitur, nosse illa etiam, quae mandata silentio in desuetudinem abierunt, pro sui tantum temporis negotiis valitura. Ex his autem tribus codicibus, et per singulos titulos cohaerentibus prudentium tractatibus et responsis eorumdem opera, qui tertium ordinabunt, Noster erit alius, qui nullum errorem, nullas patietur ambages, qui Nostro nomine nuncupatus, sequenda omnibus vitandaque monstrabit. Ad tanti consummationem operis et contextendos codices (quorum primus, omni generalium constitutionum diversitate collecta, nullaque extra se, quam iam proferri liceat, praetermissa, inanem verborum copiam recusabit; alter, omni iuris diversitate exclusa, magisterium vitae suscipiet) deligendi viri sunt singularis fidei, limatioris ingenii; qui cum primum codicem Nostrae scientiae et publicae auctoritati obtulerint, adgredientur alium, donec dignus editione fuerit, pertractandum. Electos vestra amplitudo cognoscat: Antiochum, virum illustrem, exquaestore et praefecto eligimus; Antiochum, virum illustrem, quaes-

c) hac voce incipit Taur. Cod.

torem sacri palatii; Theodorum virum spectabilem, comitem et magistrum memoriae; Eudicium et Eusebium, viros spectabiles, magistros scriniorum. Joannem virum spectabilem, excomite Nostri sacrarii; Comazontem atque Eubulum, viros spectabiles, exmagistris scriniorum; et Apellem virum disertissimum, scholasticum. Hos a Nostra serenitate electos eruditissimum quemque adhibituros esse confidimus, ut communi studio, vitae ratione, deprehensa iura excludantur fallacia. In futurum autem, si quid promulgari placuerit, ita in coniunctissimi parte alia valebit imperii, ut non fide dubia nec privata assertione nitatur; sed ex qua parte fuerit constitutum, cum sacris transmittatur adfatibus, in alterius quoque recipiendum scriniis, et cum edictorum sollemnitate vulgandum, missum enim suscipi et indubitanter obtinere conveniet, emendandi vel revocandi potestate Nostrae Clementiae reservata; declarari autem invicem oportebit, nec admittenda aliter, et cetera. *Dat. VII. Kal. April. Constantinopoli, Florentio et Dionysio. Coss.* (429.)

(Ex Taur. Cod.)

Idem AA.

(*Suo capite obtruncata est constitutio.*)

Omnes edictates generalesque constitutiones vel in certis provinciis seu locis valere aut proponi iussae, quas Divus Constantinus, posterioresque Principes, ac Nos tulimus, indicibus rerum titulis distin-

guantur; ita ut non solum consulum dierumque supputatione, sed etiam ordine compositionis apparere possint novissimae. Ac si qua earum in plura sit divisa capita, unumquodque eorum diiunctum a ceteris apto subiiciatur titulo; et circumcisis ex quaque constitutione ad vim sanctionis non pertinentibus, solum ius relinquatur, quod, ut brevitate constrictum, claritate luceat. Adgressuris hoc opus et demendi supervacanea verba, et (*ini*)ciendi necessaria, et mutandi ambigua, et emendandi incongrua tribuimus potestatem. Contextores huius Theodosiani Codicis Antiochus amplissimus atque gloriosissimus praefecturis, ac consularis; Eubulus illustris ac magnificus comes et quaestor noster; Maximus vir illustris insignibus quaestoriae dignitatis ornatus; Sperantius, Marturius, Alipius, Sebastianus, Apollodorus, Theodorus, Oron spectabiles comites consistoriani; Maximinus, Ephigenes, Diodorus, Procopius spectabiles comites et magistri sacrorum scriniorum; Erotius vir spectabilis exvicariis et quaestor; Neuterius vir spectabilis ***. Quorum si quis aut humano praepeditus casu, aut aliqua reipublicae detentus sollicitudine, ac iniuncto fuerit abstractus negotio, alius in locum eius, si ita visum fuerit, Nostro substituatur arbitrio; ut absolutionem codicis in omnibus negotiis iudiciisque valituri, nullumque extra se novellae constitutionis locum relicturi, nisi quae post editionem huius fuerit promulgata, nullum possit inhibere obstaculum. *Dat. XII. Kal. Jan. Constantinopoli DD. NN. Theodosio A. XV. et Valentiniano IIII. A. Coss.* (435.)

(Ex Taur. Cod.)

TITULUS II.

DE DIVERSIS RESCRIPTIS

1. *Imp. Constantinus Antiocho Pf. Vigilum.*

Adnotationes nostras sine rescriptione admitti non placet, ideoque officium gravitatis tuae observet, sicut semper est custoditum, ut rescripta, vel epistolas potius nostras, quam adnotationes solas existimes audiendas. *Dat. III. Kal. Jan. Triberis* d). *Volusiano et Anniano. Coss.* (314.)

2. *Idem A. ad Populum.*

Contra ius rescripta non valeant quocumque modo fuerint impetrata; quod enim publica iura praescribunt magis sequi iudices debent [1]). *Dat. ** Kal. Septemb. Romae Constantino A. IIII. et Licinio IIII. Caes. Coss.* (315.)

3. *Idem A. Septimio Basso Pf. U.*

Ubi rigorem iuris placare aut lenire specialiter exoramur, id observetur, ut rescripta ante edictum propositum impetrata suam habeant firmitatem, nec rescripto posteriore derogetur priori. Quae vero postea sunt elicita nullum robur habeant, nisi consentanea sint legibus publicis; maxime cum inter aequi-

d) Cod. *Triveris* cfr. Gothofr. in Chronol. Theod. Cod. ad ann. 314.

1) c. 1. Theod. Cod. h. tit.

tatem iusque *interpositam interpretationem nobis solis et oportet et licet inspicere. Dat. III. Non. Decemb. Sabino et Rufino e). Coss.* (316.)

(EX AMBR. COD.)

TIT. IV.

DE RESPONSIS PRUDENTUM.

1. *Imp. Constantinus A. ad Maximium, Pf. P. f)*

Perpetuas prudentium contentiones eruere cupientes Ulpiani ac Pauli in Papinianum notas, qui, dum ingenii g) laudem sectantur, non tam corrigere eum, quam depravare maluerunt, aboleri praecipimus [2]. *Dat. IV. Kal. Oct. Constantino II. et Crispio II. CC. Coss.* (321.)

2. *Idem A. ad Maximum, Pf. P. h)*

Universa, quae scriptura Pauli continentur, recepta auctoritate firmanda sunt et omni veneratione celebranda. Ideoque sententiarum libros, plenissima luce et perfectissima elocutione et iustissima iuris ra-

e) quae ultima verba ex c. 2. I. C. de legib. restituenda sunt.

f) Cod. *ppm.*, cfr. Gothofredi notitia dignit. (in ed. Th. Cod. T. VI.) p. 7.

g) Cod. *ingenti.*

h) cfr. not. *f.*

2) c. un. pr. Th. C. de sent. pass. c. un. ibid. de resp. prud.

tione succinctos, in iudiciis prolatos valere, minime dubitatur [3]. *Dat. V. Kal. Oct. Treveris, Constantio C. V. et Maximo Coss.* (327.)

TIT. V.

DE OFFICIO PRAEFECTORUM PRAETORIO

(Ex Ambr. Cod.)

1. *Imp. Constantinus A. ad Constantium Pf. P.* [i]

Edicto omnes provinciales monemus, ut, si interpellantes proprios praesides contempti fuerint, gravitatem tuam interpellent, ut, si id culpa vel negligentia praesidum admissum esse constiterit, illico ad scientiam Nostram referat gravitas tua, quo possint congrue coërceri [4]. *Dat. IV. Kal. Sept. Antiochiae, Paulino et Juliano. Coss.* (325.)

2. *Idem A. ad Maximum, Pf. P.*

Qui de statutis praesidialibus conqueruntur, cum ea in detrimento [k] legum prolata arbitrantur, ad tuae auctoritatis iudicium pervenire faciant, ut fractis atque convulsis, quae perperam impressa sunt, ne no-

i) Cod. *Constantinum P. U.* Lapsus sine dubio librarii, quippe quum Constantius h. a et saepius praefecturam gessit.

k) Schrader *detrimentum.*

3) c. un. Th. C. de resp. prud., Consultatio veteris Icti c. 7.

4) c. 1. Th. C. de off. rector. prov.

men quidem sententiae possint retinere. *Dat. XII. Kal. Febr. Constantio C. V. et Maximo. Coss.* (327.)

* * *

(EX AMBR. ET TAUR. CODD.)

4. *Imperator Constantinus A. ad Leontium. Pf. P.*

Moneantur iudices, qui provocationes vitantes sub praetextu relationis differunt causas civiles, coepta negotia terminare: ut, si quis appellandum crediderit in auditorio sacro aput auctoritatem tuam, vel eos, qui de appellationibus iudicant, negotium audiatur [5]). *Dat. III. Kal. Aug. Constantio A. III. et Constante II. AA. Coss.* (342.)

5. *Impp. Constantius et Constans AA. ad Taurum. Pf. P.*

Inter cetera solita perpetrari, plerique dividere arbitrio suo annonarias species deteguntur, quod nulli omnino fas est, praeter sublime fastigium praefecturae. Nullus igitur iudex sine auctoritate tua in speciebus annonariis erogandis habeat facultatem [6]). *Dat. XV l). Kal. Aug. Med. Arbitione et Lolliano. Coss.* (355.)

l) Ambr. Cod. *XII.*

5) c. 2. Th. C. de relat., c. 1. I. C. de relat., c. 55. Th. C. de appell. et poen. cor.

6) c. 3. Th. C. de cinnon., c. 4. I. C. de extraord.

(Ex Taur. Cod.)

6. *Impp. Constantius et Julianus* m) *AA. Musoniano Pf. P.*

Nullum patimur praefectorum in alienas n) deoceses o) emolumenta annonaria erogare. *Dat. VII. Id. Jun. Haerbillo p). Datiano et Cereale Coss.* (358.)

(Ex Ambr. et Taur. Codd.)

7. *Iidem AA. Musoniano Pf. P.*

Citra Nostra praecepta q*) nulli annonas cognoscas esse praebendas 7). *Dat. III. Id. Jun. Med. Indictione XV.* (358?)

8. *Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus AAA. ad Marium Pf. U.* q)

Ex eorum corpore, atque ordine, qui sacris cognitionibus praesunt, propriamque adparitionem hanc potissimum sustinent, ut speciali officio eminentiae tuae iudiciis obsecundent, cum, interposita in aliis iudiciis r) provocatione, definiendi negotii suscipiant curam, eos qui ad proximatum perveniunt vel militiae ordine vel exercitationis merito deligere debebis,

m) fortasse sic verba abscissa restituenda sunt.
n) littera *s.* incerta est.
o) ita Peyron, Cod. *dihocesisi.*
p) ex vestigiis, quae supersunt primae litterae, facile apparet eam esse *h.*
q*) v. *praecepta* in Ambr. Cod. non leg.
q) Cod. Ambr. *ad Marinum ppm.*
r) Ambr. Cod. *iudicibus.*

7) Tit. I. C. de off praef. praetor. Afr.

submotis ceteris, quos extra sortem positos, et aliunde venientes secreto ordini non oportet adiungi. *Dat. VII.* [s]) *Id. Mart. Valente II. et Valentiniano II, A A. Coss.* (368.)

9. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Tatiano Pf. P.*

Si quos iudices corpore marcentes, et negligentes [t]), desidiae somniis oscitantes [u]); si quos servilis furti aviditate [v]) degeneres, vel similium vitiorum labe [w]) sublimitas tua repererit involutos; in eos vindictam publicae ultionis exaggeret; et amotis vicarios subroget; ut ad Nostrae mansuetudinis [x]) scientiam non crimina, sed vindicta referatur [8]). *Dat. VI. Non. Mart. Mediolani, Timasio et Promoto Coss.* (389.)

(Ex Taur. Cod.)

10. *Iidem AAA. Addeo comiti et magistro utriusque militiae.*

De ordinario iudice [y]) semper illustris est cognitio praefecturae, licet militari viro ab eo facta fuerit iniuria [9]). *Dat. prid. Id. Jan. Constp., Theod. A. III. et Abundantio Coss.* (393.)

s) Cod. Ambr. *VIII.*

t) in Ambr. Cod. desunt verba *et negl.*

u) sic ex Peyronis emendatione, Taur. Cod. *uscitantes.* Ambr. Cod. *somnii suscitantes.*

v) Ambr. Cod. *serviles ad furti aviditatem.*

w) Taur. C. *leve.*

x) Ambr. Cod. *magnitudinis.*

y) Ambr. Cod. *de ordinariis iudiciis.*

8) c. 3. I. C. de off. praef. praet.

9) c. 4. I. C. de off. praef. praet.

(Ex Ambr. et Taur. Codd.)

11. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Vincentio Pf. P.*

Omnes, qui provincias regunt, reliqua sui temporis, deposita administratione, compellant. Possessores vero, quos ad implendas necessitates nulla potest verecundia commovere, conventi *z)* intra annum trina vice nisi omnes impleverint functiones duplatum debitum per officium magnificentiae tuae *a)* impleant [10]. *Dat. III. Id. Feb. Mediol., Honorio A. IIII. b) et Euticiano Coss.* (398.)

(Ex Taur. Cod.)

12. *Iidem AA. Messalae Pf. P.*

Per omnes provincias dioceseos tuae (*et*) per Africam largitionalium titulorum comitum submotis dispositionibus, magnificentiae tuae huius tituli curam necessitatemque permittimus, amotis palatinis omnibus. Sciant itaque omnes vicarii vel ordinarii iudices ad se, si dissimulata fuerit exactio, culpam esse referendam. *Dat. V. Id. Octob. Theodoro V. C. Cons.* (399.)

(Ex Ambr. et Taur. Codd.)

13. *Iidem AA. ad Messalam Pf. P.*

Iam dudum e provinciis arceri iussimus palatinos, cum omnis exactio ad diligentiam magnificentiae

z) Ambr. C. *convenit.*

a) in Ambr. Cod. desunt *verba magnf. tuae.*

b) Ambr. Cod. *III.*

10) c. 3. 4. 6. 7. 16. Th. C. de exact., c. 1. 2. de distr. pign., Nov. Maior. lib. IV. tit. III. de indulg. crim. §. 4.

tuae et virorum spectabilium vicariorum, nec non et ordinariorum iudicum sollicitudinem, debeat pertinere; et nunc eadem confirmantes decernimus, ut si quis palatinus ex officio viri illustris comitis sacrarum largitionum per provincias repertus fuerit, qui exactionem sibi audeat vindicare, ad audientium viri illustris, comitis sacri aerarii, ferro obrutus derigatur, vel, si est idoneus, curiae vindicetur. Eos sane c) palatinos, qui a viro illustri, comite rei privatae, cum publicis litteris destinantur ad commonitionem iudicis, quo facilius ex praediis rei nostrae conferantur debitae pensiones, consummata se gerere d) praecipimus disciplina; de quorum nominibus, si temere versati fuerint, ad sublimitatem tuam referri per ordinarios iudices oportebit e), ut in eos severissime vindicet f) [11]). *Dat. Kal. Decemb. Mediolani, Stilichone et Aureliano Coss.* (400.)

14. *Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius AAA. Anthemio Pf. P.*

Si qui posthac velut indebitis oneribus gravati ad preces crediderint convolandum, sive de naviculariis rationibus, sive de transvectionibus, sive de lustralis auri argentive conlatione g); de omnibus his,

c) Ambr. Cod. *vero.*
d) Ambr. Cod. *cum summa degere.*
e) Ambr. Cod. *oportet.*
f) Ambr. Cod. *vindicetur.*
g) Ambr. Cod. *condicione.*

11) c. 3. 10. Th. C. de palat.; c. 4. 5. 6. 7. ibid. de exsec.; c. 17. 18. ibid. de exact. c. 32. Th. C. de suscept.; Nov. Val. III. lib. II. tit. VII. de palat. Nov. 1. 2.

atque huiusmodi ordinationibus rescripta, quae emitti contigerit, ad sedem sublimitatis tuae rescribantur [12]. *Dat. VII. Id. Decemb. Constp., Stilichone et Anthemio Coss.* (405.)

(Ex Ambr. Cod.)

TIT. VI.

DE OFFICIO PRAEFECTI URBIS.

1. *Imp. Constantius A. et Julianus C.* [h] *ad Senatum.*

Cum appellatio interposita fuerit per Bithyniam, Lydiam, Hellespontum, insulas etiam ac Phrygiam salutarem, Europam ac Rhodopen et Hemum montem [i], praefecturae urbis ubi iudicium sacrum appellator observet [13]. *Dat. V. Non. Mai. Tauro et Florentio Coss.* (361.)

2. *Impp. Valentinianus et Valens AA. ad Symmachum, Pf. U.* [k]

Sacrae definitionis ius magnificentiae tuae detulimus, cum ab urbis Romae vicario interposita pro-

h) v. *et Julianus Caesar* ex inscript. c. 4. Th. C. de inoff. test. et ea c. un. ibid. de inoff donat. collig. est.

i) sic ex c. 23. I. C. de appel., Cod. *sedem imontum.*

k) ita Closs. quoniam multae h., et sequentis anni constitutiones Sym. Pf. U. inscriptae sunt; vide quoque Grut. inscript. p. CCCLXX. n. 3., Cod. *ppm.*

12) c. 5. I. C. de off. praef. pract.

13) c. 23. I. C. de app.

vocatione Nostrae cognitionis operiri videbitur dignitatem [14]). *Dat. VI. Id. Jun. Mediolani, divo Joviano et Varroniano Coss.* (364.)

3. *Iidem AA. Severo, vicario urbis.*

Si quando provocatio interposita adversus sententias vicariae potestatis Nostrae cognitionis videatur arbitrium operiri, nulla itineris fatigatione laedatur, sed vir magnificus, praefectus urbis [l]), rite solennibus ordinatis, vicem Nostram sustinens sacrae disceptationis arbitrium, suscepto litis examine, terminabit. *Dat. VI. Kal. Jul. Constantinopoli, divo Joviano et Varroniano Coss.* (364.)

4. *Iidem AA. ad Symmachum, Pf. U.* [m])

Si quis sacer ac venerabilis potestates [n]) deferri aliquibus consideratione vetustatis et gratia postularit, id non ante praebeatur, quam Tranquillitatis Nostrae fuerit consulta sententia. *Dat. VI. Id. Mart. Valentiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

5. *Iidem AA. ad Volusianum, Pf. U.* [o])

Studentibus Nobis statum urbis, et rationem annonariam aliquando firmare, in animo est, eiusdem

l) Cod. *pum.*
m) Cod. *ppm.* cfr. not. *k.*
n) Cod. *ppls.* Hugo coniicit *pareus sive potestates.*
o) Cod. *ppm.*, sed anno 365. Volusianus P. U. fuerat.

14) c. 11. 13. 18. 44 49. 51. 46. Th. C. appell.; c. 3. ibid. de repar. apell. Symmach. lib. 2. ep. 30. lib. 10. ep. 58.

annonae curam non omnibus deferre potestatibus. Ac ne praefectura urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium annonarium redundasset, eidem *p*) praefecturae sollicitudinis ac diligentiae necessitatem mandamus, sed non ita, ut lateat officium praefecturae, sed ut ambae potestates, in quantum sibi est negotii, tueantur annonam, sitque societas muneris ita, ut inferior gradus meritum (meritum) superioris agnoscat, atque superior potestas se exerat, ut sciat ex ipso nomine, quid praefecto debeatur annonae [15]). *Dat. II. Non. April. Mediolani, Valentiniano et Valente II. AA. Coss.* (365.)

6. *Iidem AA. ad Praetextatum, Pf. U.* *q*)

Illustris sinceritas tua quasi in speculo tuebitur, quemadmodum singuli, quibus intra urbem Romam publicum munus iniungimus, credito sibi famulentur officio: et si aliquis indignum administrationis *r*) se gesserit, referre non differat, at *s*) veritate comperta continuo alium idoneum vel tuae celsitudinis testimonio, vel Nostro dirigamus arbitrio. *Dat. XII. Kal. Oct. nova mansione, Valentiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

p) Hugo *eiusdem.*

q) Cod. *ppm.* sed Praetextat. annis 367. 368. praef. urb. gessit.

r) Hugo et Bard. coni. *administratione.*

s) *ut* in Cod. non legitur, suppl. ex Hug. coni.

15) c. 1. I. C. de off. praet. urbi.

7. *Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus AAA. ad Rufinum Pampejum.* t)

Suis partibus annonae praefectura moderatur, sed ita, ut ex veterum more praefecto urbis per publicum incedente, honoris eius et loci gratia, expensio panis habeatur. Eatenus tamen praefecturam annonae cedere volumus dignitatis fastigio, ut curandi partibus non cedat, neque tamen apparitores u) urbanae praefecturae annonario officio inserviant, sed, apparitorum aemulatione secreta, ministerio suo annonae praefectura fungatur, non ut potentiae subiecta, sed ut negotii sui diligens tantumque se a contemptu vindicans, quantum non pergat in contumeliam superioris. Praefectura autem urbis cunctis, quae intra urbem sunt, antecellat potestatibus, tantum ex omnium parte delibans, quantum sine iniuria ac detrimento alieni honoris usurpet 16). *Dat. III. Id. Jul. Valente III. et Valentiniano III.* v) *AA. Coss.* (370.)

8. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Bassum, Pf. U.*

Apparitoribus tuis stationes, quas habuere antiquitus, statuimus esse reddendas. Igitur pristino

t) Cod. *Pamp.* nomen *Pamp.* non exstat, et c. 3. I. C. e nostra const. desumpta, Rufino Pf. U. inscripta est.

u) sic Hug, Os., Schrd., Codex *apparitoribus.*

v) ita Closs. Cod. Val. II.

16) c. 1. I. C. de apparit. praef. ann.; c. 3. ibid. de off. praef. urb.; c. 1. Th. Cod. de cond. in publ. horr., c. 1. I. C. de off. praef. urbi.

more servato ad omnes provincias, quas vel divi Constantini constitutio dederat, vel Probus, vir illustris, permissa sibi a patre Nostro potestate reddiderat, praecelsa sinceritas tua principes destinabit, qui sane meminerint, nihil morae in his, quae primipili nomine res poscuntur w), esse faciendum [17]. *Dat. X. Kal. Dec. Mediolani, Antonio et Syagrio Coss.* (382.)

9. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. ad Symmachum, Pf. U.* x)

Disputari de principali iudicio non oportet: sacrilegii enim instar est, dubitare, an is dignus sit, quem elegerit imperator. Si quis igitur iudicum fuerit repertus, qui supercilium suum principali aestimet iudicio praeferendum, quinque libras auri eius officium, nisi formam Nostrae sanctionis subgesserit, decem ipse fisci iuribus inferre cogatur [18]. *Dat. V. Kal. Mai. Mediolani, post consulatum Richomeris et Clearchi.* (384.)

10. *Iidem AAA. Neotherio Pampejo, Pf. P.* y)

Sacrum iudicium praefecti urbis aeternae paucis ius z) dabat reddebatque regionibus: et ideo huic

w) *exposcuntur* Osiand. *reposcuntur.* Bard.

x) Symmachus hoc an. Pf. U. fuit, Cod. *ppositum.*

y) Annis 384. 385. 390. Neotherius Pf. P. fuit. V. *Pampejo* fortasse P. P. subest.

z) six ex Os. coni., Cod. v. *ius* deest.

17) c. 3. Th. C. de lucr. offic.

18) c. 3. Th. C. de crim. sacril.

Bithyniam atque Pamphlagoniam, nec non Phrygiam salutarem credidimus deputandas, ut appellationes suas ad illud mittant examen illudque exspectent iudicium in sacrae cognitionis eventu[19]. *Dat. Ulpiae Julianae a). Accepta III. Id. Aug. b)* (385?)

11. *Impp. Honorius et Theodosius AA. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui suis c) salutem dicunt post alia.*

Nihil sibi intra urbem agendum praesumat executio militaris: ac si quid erit forte praeceptum, in notitiam prius urbanae veniat praefecturae, quae aut compleat congrua iuri mandata, aut contra ius imposita depellat. Itaque decernimus, ut, si quis in privato negotio adversus senatorem aut aliquem sacratissimae urbis corporatum, seu qui in urbe larem locaverit, sive trans urbem, sive per provincias executionem poposcerit militarem, litis, etiam si bona sit, careat eventu: et si quis cuiuslibet honoris aut militiae intra urbem sacratissimam, vel in provinciis etiam in actu publico apparitionem habuerit d) militarem et senatorem vel corporatum urbis aeternae, seu in urbe, seu in provinciis levis cutis contusione e)

a) Cod. *ulpianis ad juliana accepta.*
b) *III. d. a. crdgo.*
c) Cod. *suos.*
d) Os. *adhibuerit.*
e) ita Os., Closs. *multae conventione*, Cod. *levi sciltae convencione.*

19) c. 27. Th. C. de appell., Nov. Val. III. Lib. II. Tit. XXX. de tributis §. 12., Cassiod. Var. Lect. (Opp. Gener. 1656. 4.) VI. 4., Symmach. Epist. II. 30. 44., X, 51. 53.

pulsaverit, et iudex non vindicaverit, in perpetuum honore privetur, ita, ut salvis de urbano foro praescriptionibus, negotia universa dicantur, et contra omnem exhibitionis iniuriam non modo senatorem, sed quemvis romanis corporibus insertum leges tueantur. Quodsi in his tuendis vir illustris, praefectus urbi, negligentia aut trepidatione defuerit, careat dignitate, quam nescit tueri; eos autem, qui armato officio deputati desiderii temeritatem secuti sunt, afflictos supplicio corporali praefecti vigilibus obsequio, praefecturae urbanae sententia deputabit, ita, ut perpetua eius officii apparitione devicti *f)*, mutandae militiae ademptam sibi intelligant potestatem; supplicio maiore retinendi, si quolibet genere ad id, quod prohibetur, inrepserint [20]. *Dat. VIII. Id. Aug. Ravennae, Asclepiodoto et Mariniano. Coss.* (423.)

12. *Imp. Theodosius A. Constantio Pf. P.*

Primicerius, adiutor tuae sedis officii, per biennium, quod in eodem gradu ex consuetudine priscae ordinationis emeruit, curam insuper personarum, usurpatione omni atque ambitione cessante, suscipiat, hoc etiam adiecto, ut, si quis ex memorato ordine, vel conditionis humanae fine praeventus, vel alia quacunque ratione militiae gradum propriae amisisse monstrabitur, solitae ambitionis iniuria vacante, locum is, qui iuxta matriculae veritatem sequetur, ob-

f) Bard., Hug., Os. *devincti.*

20) c. 4. Th. C. de iurisd., c. 13. de accus., c. 16. de maleficiis, c. 4. I. C. de off. praef. urbi.

tineat [21]). *Dat. XIII. Kal. Jan. Constantinopoli, Victore V. C. Cons.* (424.)

TIT. VII.

DE OFFICIO MAGISTRI MILITUM.

1. *Imp. Constantius A. et Julianus C. Hermogeni, Pf. P.*

De caetero, quotiens aliqua necessitas depoposcerit, transferri de loco milites ad alium locum, communicato tractatu cum magistro equitum ac peditum, id fieri oportebit, ut ad ea loca, quae publica utilitas depoposcerit, transferantur [22]). *Dat. V. Kal. Jun. Sirmii, Eusebio et Hypatio. Coss.* (359.)

2. *Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AAA. Addeo, Comiti et Magistro utriusque militiae.*

Corrector quidem provinciae Augustamnicae ob inlatam duci contumeliam, ut cum officio suo condemnaretur, meruit; a sede autem sublimitatis tuae usurpari iudicii pars ista non debuit, quia semper de ordinario iudice illustris est cognitio praefecturae. *Dat. II. Id. Jan. Constantinopoli, Theodosio A. III. et Abundantio Coss.* (393.)

21) c. 5. I. C. de off. praef. urbi.
22) c. 4. I. C. de off. mil.

3. *Impp. Arcadius et Honorius Stiliconi, Magistro militum.*

Sicut clarissimis viris comitibus et ducibus diversarum provinciarum et limitum, ita et viro spectabili, comiti per Africam, principes et numerarii ex officio magisteriae potestatis mittantur, sub ea tamen conditione, ut, emenso unius anni spatio, singuli, qui designati sunt, intra Africam officio functi, et actuum suorum, et fidei, quam exhibuerint reipublicae, reddendam sibi non ambigant rationem. *Dat. Id. Sept. Mediolani, Honorio A. IV. et Eutychiano Coss.* (398.)

4. *Impp. Honorius et Theodosius AA. ad Hypatium, Magistrum militum per Orientem.*

Apparitores officii tuae praestantiae ad aliud iudicium g) trahi ex auctoritate sacrorum rescriptorum minime oportebit, etiam si quis id a Nostra Clementia, vel exposita, vel suppressa h) severitate meruerit. Sciat igitur illustris magnificentia tua, sub te, sive civiliter sive criminaliter appetuntur, eos litigare debere [23]. *Dat. Id. Dec. Constantinopoli, Constantio et Constante VV. CC. Coss.* (414.)

g) ita melius ex I. C. in c. 4. de off. mag. milit., Cod. *alium iudicem.*

h) ita Savign., Cod. *vel exposita, vel suppressa.*

23) c. 2. I. C. de off. mag. milit.

TIT. VIII.

DE OFFICIO QUAESTORUM.

1. *Impp. Honorius et Theodosius AA. Florentio, Magistro militum.*

Viro illustri, quaestore Eustathio suggerente, cognovimus, per innovationem quorundam a minore laterculo praeposituras fuisse sublatas, quod iam in alteram consuetudinem derivatum ex integro revocare noluimus. XL. vero praeposituras minori laterculo pro infra scripta instructione eius restitui praecipimus, ut de scrinio memoriae de caetero emittantur, observaturo sublimitatis tuae officio, ut nihil de memorato numero sibi usurpet, quod pro parte habeat inconcussum, quod contra rationem fuerat immutatum. *Dat. Id. Oct. Constantinopoli, Honorio X. et Theodosio VI. Coss. Scripta eodem exemplo Sapicio i), Magistro militum, Helioni, Magistro officiorum et Eustathio, Quaestori.* (415.)

2. *Imp. Theodosius A. Sallustio, viro illustri, Comiti et Quaestori.*

Laterculi curam totius scias ad tuae sublimitatis sollicitudinem pertinere, ita, ut tuo arbitratu ex scrinio memoriae totius minoris laterculi dignitates, hoc est, praepositurae omnes, tribunatus et praefecturae iuxta consuetudinem priscam Clementiae Meae aucto-

i) Closs. *Simplicio.*

ritate deinceps emittantur[24]. *Dat. VII. Kal. Nov. Constantinopoli, Victore V. C. Cons.* (424.)

3. *Idem A. Helioni, Comiti et Magistro officiorum.*

Omnes minoris laterculi dignitates, quae sub cura quidem ac sollicitudine viri illustris, Quaestoris, esse antea videbantur, postea vero, vel universae, vel mediae, ad magistrorum militum potestatem, dispositionemque transierant, placuit nunc Clementiae Meae, vetusti temporis more renovato, ad prisca deinceps iura revocare[25]. *Dat. IV. Kal. Mai. Constantinopoli, Victore V. C. Cons.* (424.)

TIT. IX.

DE OFFICIO MAGISTRI OFFICIORUM.

1. *Imp. Constantius A. et Julianus C. ad agentes in rebus.*

Universi, qui indignis natalibus, et conversatione deterrima ad scholam agentium in rebus adspiraverunt, vel translati sunt, cognoscente vicario, comite et magistro officiorum, vestro consortio secernantur, ut ita vos privilegiis dudum indultis frui possitis: ad ducenam etiam et centenam et biarchiam nemo suffragio, sed per laborem unusquisque perveniat, usus

24) c. 1. I. C. de off. quaest.
25) c. 2. I. C. de off. quaest.

omnium testimonio: principatum vero adipiscatur matricula decurrente, ita, ut ad curas agendas et cursum illi exeant, quos ordo militiae vocat, et labor adiutor. Praeterea in quo totius scholae status et magistri securitas constituta est, omni schola testimonium praebente, idoneus probitate morum ac bonis artibus praeditus, Nostris per magistrum obtutibus offeratur, ut Nostri ordinetur officii arbitrio, data omnibus contradicendi licentia, si hanc legem quisquam violare tentet[26]). *Dat. et PP. Romae in Foro Trajani, Kal. Nov. Eusebio et Hypatio. Coss.* (359.)

2. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. ad Principium, Magistrum officiorum.*

Nefas est, a minoribus maiora vel posci vel sperari: ideoque nemo a Nobis postulet, agentium in rebus aliquem militiae sociari, nisi quem tua acceptio probari debere significat, ita, ut petitorem constet loco esse potiorem *k*); ordinem vero, militiaeque stipendia nemo praevertat, etiamsi Nostri nominis *l*) per obreptionem detulerit indultum: ac si formam istiusmodi docebitur obtulisse, in locum, ex quo indecenter emerserat, revertatur, ut is gradu ceteros antecedat, quem stipendia longiora vel labor prolixior fecerit anteire[27]). *PP. Hadrumeti VII. Id. Mart., post consulatum Arcadii A. I. et Bautonis V. C. Coss.* (385.)

k) Schr. *potiore.*
l) Schr. *numinis.*

26) c. 1. I. C. de off. mag. off.
27) c. 2. I. C. de off. mag. off.

5. *Impp. Arcadius, Honorius et Theodosius AAA. Aemiliano, Magistro officiorum.*

Magnificentia tua matriculam scholae agentium in rebus ex Nostra auctoritate tractabit atque perficiet, ut sedula inspectione laboriosi segnibus, praesentes absentibus ac sibi perpetuo vacantibus praeferantur: ii quoque, quos sua virtus cum Nostra munificentia gradibus honoravit, sive dignos effecit, praemiorum sibi delatorum competenti firmitate potiantur, quo secreta ignorabili turba multorum industrius quisque et labore non minus, quam genere nobilis, obsequiis Nostris inhaereat 28). *Dat. Kal. Aug. Ancyrae, Stilicone II. et Anthemio Coss.* (405.)

TIT. X.

DE OFFICIO COMITIS SACRARUM LARGITIONUM.

1. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Syagrium, Pf. P.*

Palatinos strenuos regionibus singulis adtributos iubemus eam in cunctis m) adhibere soleratiam, ut non modo abire e provincia non sinantur, qui canonem propriae administrationis exactum certissimis nequeant n) adprobare o) documentis, verum etiam

m) Hugo *injunctis.*

n) ita Closs., Cod. *neque neque.*

o) Bard. *probare.*

28) c. 3. 7. 14. 15. 17—20. 23. Th. C. de agent. in reb.

Mansuetudinis Nostrae instructa cognitio eum graviore vindicta censeat corrigendum. *Dat. III. Non. Jul. Viminacii, Sygario et Eucherio Coss.* (381.)

2. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Trifolio, Comiti sacrarum largitionum.*

Palatini monitores frequentissimi ad profligandos largitionales titulos iudicibus ordinariis semper adsistant, deinde, si alicuius remissior super hoc fuerit cura detecta, tamdiu unusquisque iudex a palatinis intra provinciam a *p)* se administratam peracto iam honore teneatur, quamdiu per eum id, quod debitum fuerit, exigatur [29]. *Dat. VII. Id. April. Constantinopoli, Arcadio A. I. et Bautone Coss. q)* (385).

3. *Iidem AAA. ad Florianum r), Comitem sacrarum largitionum.*

In omnibus causis ita cognitioni iurgiorum operam dabis, ut extra (opa) ordinem ac sine temporibus *s)* recognoscens, mitius *t)*, cum ratio tulerit, ac rursus severius, si iustitia persuaserit, definitivam scias pro-

p) in Cod. *a* non leg.
q) In Cod. huic subscript. adhuc adiecta sunt verba. *Idem ad Florianum, comsol.*
r) Closs. *Florentium* scrib. esse putat.
s) ita Cod., Closs *sine temporum observatione.*
t) Cod. *mature.*

29) c. 10 Th. C. de pac. sacr. larg.; c. 5. 6. ibd. de exsec.; c. 17. 18. ibd. de exact.; c. 32. ibd. de susceptor.; Nov. Valent. III. Lib. II. Tit. VII. de palat; Nov. Maj. Lib. IV, Tit. 3. de indulg. reliq. §. 2.

mendam esse sententiam [30]). *Dat. V. Kal. Dec., Arcadio A. I. et Bautone Coss.* (385.)

4. *Iidem AAA. Severino, Comiti sacrarum largitionum.*

Comperimus, inconsulto praefecto urbis ac penitus ignorante, raptos ad supplicium mercatores corporalibus affectos iniuriis, gravis insuper multae acerbitate nudatos. Cum igitur omnia corporatorum genera, quae in Constantinopolitana urbe versantur, universos quoque cives atque populares praefecturae urbanae regi moderamine recognoscas, si cuiuspiam fortasse persona fisci flagitabit examen, vel in aliquem horum similis posthac redundabit invidia *u*), is non per officium palatinum, sed per apparitionem sedis urbanae cognoscendo negotio praeparatam ad eum cognitorem, cui urbs tota subiacet, deducetur, ut *v*) aut ab eo possit audiri, aut si necessitas suaserit, ad iudicium tuum, te petente, transmitti [31]). *Dat. XVII. Kal. Maj. Mediolani, Tatiano et Symacho Coss.* (391.)

5. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Anthemio, Comiti* *w*) *sacrarum largidionum.*

Quia per negligentiam iudicantis quidam se perperam queruntur esse deiectos, cunctos, qui in hac iniuria continentur, locis debitis praecipimus reddi

u) Schr. *suspicio.*
v) sic ex Hug. coniect., v. *ut.* deest.
w) in Cod. v. *comiti* deest.

30) c. 21. 28. 39. 40. 45. 46. de off. praef. urb.; c. 4. I. C. 64. Th. C. de appell. de off. praef. urb.

31) c. 11. Th. C. (Frag. n.)

debere; illos vero, qui sine commeatu, aut sine officii publici necessitate per provincias devagantur, tuo examini praesentatos arbitrio celsitudinis tuae condemnatione percelli: deinde militia sententiae tuae, prout visum tibi fuerit, auctoritate privari; hos vero, qui hanc secuti sententiam cohortalina officia desolverunt, a perperam quaesita militia prohiberi [32]. *Dat. VII. Kal. Sept. Constantinopoli, Stilicone et Aureliano Coss.* (400.)

6. *Iidem AA. Hadriano, Pf. P.*

In exactionibus largitionalium titulorum, iuxta verterem consuetudinem palatinorum, iudicibus incumbat instantia: ad hoc enim tantum videntur emitti, ut rectoribus vigilantia *x*), immineant, et cetera [33]. *Dat. III. Kal. Mart. Mediolani, Vincentio et Fravitta Coss.* (401.)

7. *Iidem AA. Limenio, comiti sacrarum largitionum.*

Observandum esse censemus, ut bini in singulis indictionibus per singulas provincias palatini dirigantur, ita, ut singularum librarum auri adiutores per singulos multa constringat, si legis Nostrae definitiones neglexerint *y*), vel minus idoneos destinaverint. Quibus haec cura debet esse praecipue, ut, periculo proprio notariis destinatis, super negligentia iudicum,

x) ita Schr. Hug. *vigilantissimis*, Cod. *vigilat.*
y) Cod. *exigerint.*

32) c. 16. Th. C. de palat.
33) V. Constt., quas notavi ad c. 2. h. t.

si ita res exegerit, conquerantur, ne eorum sit impunita desidia. Iudices quoque de eorum nominibus referre convenit, quos commodis propriis, magis quam utilitatibus publicis, studere providerint: breves etiam quadrimenstruos ad officium palatinum noverint dirigendos, aurumque exactum ad sacras largitiones sine ulla dilatione mittatur [34]. *Dat. III. Kal. Mar. Mediolani, Vincentio et Fravitta Coss* (401.)

8. *Impp. Theodosius et Valentinianus AA. ad Volusianum, Pf. P.*

Non amplius, quam semel, intra eandem provinciam quicquam publici muneris palatinus exerceat, sed adiutoris suggestio gestis expressa teneatur, quae et nomen palatini, et ei qui dirigendus in eandem provinciam nihil ante commissum z), evidenter exprimat. Quod si, aut huiusmodi solennitate neglecta, aut repetito actu ad provinciam missus fuerit palatinus, adiutorem officii et primicerium atque secundicerium XXX. librarum auri poena percellat, nec uti licebit his fortasse praestigiis, quod eidem non eadem tamen possint gerenda committi: eundem enim palatinum intra eandem provinciam quicquam publici muneris iterum procurare non licet. Palatini vero scient, sibi cum provincialibus nihil esse commune: iudicibus sane oportebit insistere: et se inter eos breves, quos ad provinciam deferent, et eos, qui a provinciarum tabulariis proferuntur, fuerit aliqua diversitas, adscitis

z) Schr. *et, ei qui dirigatur, in eadem provincia n. a. commissum.*

34) c. un. I. C. de off. com. sacr. larg.

sibi in consilium ex provincia quinque honoratis, inter palatinum ac tabularium provinciae moderator agnoscat a), et discussa brevium fide accelerari exactionem iubebit, aut censurae legum veterum subiacebit. Noverint sane provinciarum moderatores, nullam prorsus exactionis partem ad palatinum officium pertinere, nec unquam his adminicula praebenda, sed nec susceptori quidem aut tabulario provinciae palatinus incumbet, neque a susceptore summam inlatorum, neque (neque) nominatorios breves a tabulario postulabit, cum haec omnis solicitudo sit iudicis. Comitibus quoque titulorum, si quando eos ad provinciam mitti ratio necessitatis exegerit, nulla adminicula de palatino dari iubemus officio, sed sola eis provincialis apparitio parebit, poena XX. librarum auri comitem titulorum et officium feriente palatinum, si quis palatinorum cuilibet comiti titulorum fuerit adiunctus [35]). *Dat. III. Kal. Mart. Ravennae Felice et Tauro Coss.* (428.)

TIT. XI.

DE OFFICIO COMITIS REI PRIVATAE.

1. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Minervio, Comiti rei privatae.*

Manentibus fideiussorum atque subsignationum meritis, et (ex) possessoribus in eadem, qua nunc habentur, conditione *b*) durantibus, ad palatinorum,

a) Schr. *cognoscat.*
b) ita Schr. Cod. *conduccione.*

35) c. 14. 21. 22. Th. C. de palat.; c. 4. ibid. de exsec.

curam et ad rationalium officia omnium rerum nostrarum et totius perpetuarii iuris exactio revertatur, nihilque omnino de exactione reddita, hoc est, perpetuarii iuris, vel sacratissimae domus, ad ordinarios iudices pertineat. Meminerint autem officia ordinariorum iudicum, non leve fortunis suis imminere dispendium, nisi omnia reliqua praeteriti temporis curaverint in exigenda pecunia, quae penes conductores ipsorum desidia aut conniventia resederunt [36]. *Dat. X. Kal. Ian. Mediolani, Caesario et Attico Coss.* (397.)

2. *Impp. Arcadius et Honorius AA.* . . .

Divae memoriae Valentiniano iuniori subreptum est, ut ordinariorum iudicum officiis, actores seu conductores dominicos conveniendi, licentia negaretur: et idcirco ad rationales privatae rei exigendorum fiscalium debitorum ex illo tempore cura translata est. Ad hanc tam inutilem praecepti novitatem etiam illud adiectum est, ut, si cui c) in rei privatae Nostrae praediis sceleris esset admissum, quod pro sua atrocitate ulcisci potestas, nisi ferro accincta, non posset, exhibendorum reorum, nisi qui per dominicos deducerentur et defenderentur actores ordinarios, iudici copia non pateret. Quod, ne deinceps fiat, hac sanctione prohibemus [37]. *Dat IX. Kal. Iul. Mediolani, Honorio A. IV.* d) *et Eutychiano Coss.* (398.)

c) ita Tafel, si *quid* Ba. Hug. Schr., Cod. *sicut.*

d) Cod. XIIII. sed Eutychianus semel tantum consul fuerat cum Honorio IV., quod nos in annum 398 ablegat Ean-

36) c. un. I. C. de. off. com. sacr. palat. c. 4. ibid de coll. fund., c. 6. I. C. de exact. trib.

37) c. 1. 11. Th. C. de iurisd.

TIT. XII.

DE OFFICIO PROCONSULIS ET LEGATI.

1. *Imp. Constantinus A. Aeliano, Proconsuli Africae.*

Omnes civiles causas, et praecipue eas, quae fama celebriores sunt, negotia etiam criminalia publice audire debes *e*), tertia, vel (vel) tardissime quarta, vel certe quinta die acta conficienda *f*) iussurus. Quae omnia legati quoque coërcitione commoniti observabunt [38]). *Dat. III. Kal. Nov. Treviris, Constantino A. (A.) III. et Licino III. Coss* g). (313.)

2. *Idem A. ad Proculum, Proconsulem Africae* h).

Et publicae disciplinae interest, et proconsulari convenit dignitati, ut publicarum exactionum, ceterarumque rerum curam et notitiam ad tuam redigas potestatem, ita, ut non officialium instructione, et voce fraudulenta contentus sis, sed ipsorum iudicum curam responsionemque condiscas prefecti annonae, et rationalium, si fidelis est *i*) ea instructio: ita enim

dem fere subscriptionem habent constt: c. 1. Th. C. de iurisd., c. 4. ibid. de coll. fund., c. 6. I. C. de exact. trib.

e) ita Hug., Cod. *debeb.*

f) Cod. *confectendi.*

g) ita Closs., Cod. *Constantino AA. XIII. et Licinio IIII. consul.*

h) ita Closs., Cod. *Id. a. ppculum.*

i) Schr. *ut fidelis sit.*

38) c. 3. Th. C. de apell.

provincialibus contra iniquas exactiones poterit subveniri. *Dat. VII. Kal. Ian. Constantino A. V. et Licino C. Coss.* (319.)

3. *Idem A. Aeliano, Proconsuli Africae.*

Legati non solum civiles, sed et criminales causas audiant, ita, ut si sententiam in reos ferendam providerint *k*), ad proconsules eos transmittere non morentur: ab omnibus enim iudicibus hoc observari oportet, ut, subputato tempore competenti, quo necessariae *l*) causae criminalis instructio poterit adhiberi, maturam vel nocens poenam, vel absolutionem innocens consequatur [39]. *Dat. Kal. Oct. Constantino A. VI. et Constantio C. Coss.* (320.)

4. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Flaviano, Proconsuli Africae.*

Officio, quod tuis meritis obsecundat, non curialem quenquam, nec plebeia stirpe progenitum volumus adgregari: ac si qui erunt inter apparitores huiusmodi, restitui eos debitis muniis *m*) mox iubemus. Veteranorum filios militare permittimus, ut, licet diversa conditione, paternam tamen teneant sub cingulo viliore fortunam [40]. *Theodosio A. III. et Abundantio Coss.* (393)

k) Schr. *praeviderint.*
l) Ba. *necessaria.*
m) Schr. *muneribus.*

39) c. un. J. C. de off. proc. et leg.
40) c. 1. J. C. de appar. proc. et leg.

5. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Simplicio, Proconsuli Asiae.*

Officium Hellesponti consularis aeternae recordationis patrem Serenitatis Nostrae adiit, et, expositis suis incommodis, quibus a vicarianis apparitoribus urgebatur, oravit, sub tuae sublimitatis agere potestate. Cuius allegationes humanae proclivius pium principem commoverunt: *quod et nos obtinere censemus n)* 41). *Dat. VIII. Kal. April. Constantinopoli, Arcadio A. IV. et Honorio III. AA. Coss.* (396.)

6. *Iidem AA. Victorio, Proconsuli Africae, et Dominatori, Vicario Africae.*

Apparitioni tuae et legatorum o) quadringentos de his dumtaxat, quos reipublicae membra non querentur sibi esse detractos, censuimus deputandos, ita, ut si modum hunc quisquam vitio temeritatis excesserit, quinis p) libris auri per singulos negligentia iudicum, denis autem officium sine dilatione multetur. Quisquis igitur vel ex curiis, vel ex caeteris corporibus in officio repertus fuerit, origini suae reddatur. Quod si praeter statutum numerum aliqui fuerint, quos ab omni nexu liberos vel curiae, vel collegia forte non vindicent, arbitrii sui officiique publicas necessitates instruant, ita, ut idem circa statutum numerum officii tui permaneat annonarum numerus, qui huc usque

n) verba *quod et* etc. ex. I. C. adieci.
o) Schr. *Apparitioni tuae legatorum.*
p) ita Bard., Closs. *vicinis*, Cod. *in his.*

41) c. 1. I. C. de off. proc. et. leg. post.

servatus est [42]. *Dat. XII. Kal. Jun. Mediolani, Honorio A. IV. et Eutychiano q) Coss* (398.)

7. *Iidem AA. Messalae, Pf. P. et Praeposito annonnae.*

Post alia:

Antiquam exigendi consuetudinem in omni annonario, ac superindicto canone servandam esse censemus, ut, submotis omnibus exactoribus, qui de diversis officiis extra numerum nunc r) usque directi sunt, officium proconsulare postulet, quod exigere consuevit, nec alienis se partibus impudenter inserat, et caetera [43]. *Dat. III. Kal. Octob. Altini, Theodoro V. C. Cons.* (399.)

8. *Iidem AA. Pompejano, Proconsuli Africae.*

Pravam licentiam iudicum his cancellis severitatis includimus, ut, si quis proconsulum vicem propriae potestatis per s) legatum suum, velut ingratus Nostro beneficio, repraesentaverit, XXX. librarum auri inlatione multetur, eademque condemnatione legatus ferietur. Primates quoque officii par poena contineat, nisi (in) deferentibus inlicita et ambientibus obviaverint. *Dat. pridie Kal. Jan. Mediolani, Stilicone et Aureliano Coss.* (400.)

q) Cod. *euxenio.*
r) Bard. *huc.*
s) Cod. *in,*

42) c. 2. I. C. de app. proc. et leg.
43) c. 3. I. C. de app. proc. et leg.

TIT. XIII.

DE OFFICIO COMITIS ORIENTIS.

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius AA. Rufino, Pf. P. Orientis.

In officio comitis Orientis non amplius, quam DC. apparitores habeantur, quos quidem publicis necessitatibus adeo novimus abunde suppetere, ut per eos patrimonialium per orientem possessionum maturetur exactio [44]. *Dat. III. Kal. Jan. Heracliae, Arcadio III. et Honorio II. AA. Coss.* (394.)

TIT. XIV.

DE OFFICIO PRAEFECTI AUGUSTALIS.

1. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Florentio, Praef. Aug.*

Per Thebaicam atque Augustamnicam provincias officium tuum, et officia iudicum competentium (cum) omnia tributa exigere, suscipere, postremo compellere iubemus, ita, ut si qui militares possessores in memoratis provinciis fuerint, hi (in) tantum per militarae officium exigantur. Jam si qui de provincialibus nostris ad inferenda, quae debent, audaces extiterint, ad Nostram Clementiam referes, ut, ubi

44) c. un. I. C. de app. com. Or.

Nos iusserimus, per castrenses milites exsequantur t) 45). *Dat. XIII. Kal. Mart. Constantinopoli, Honorio N. P. et Evodio Coss.* (396.)

2. *Imppp. Theodsius Arcadius et Honorius AA. Rufino, Pf. P. Aug.* u)

Ordinarium sub se iudicum examinandi flagitia, ac super his referendi, non amovendi vel puniendi habeat potestatem 46). *Dat. pridie Non. Dec. Constantinopoli, Olibrio et Probino Coss.* (395.)

TIT. XV. (VI.)

DE OFFICIO VICARII.

1. *Imp. Constantinus A. ad Silvium Paulum, Magistratum Italiae.*

Post alia.

Ne tua gravitas occupationibus aliis districta huiusmodi rescriptorum cumulis oneretur, placuit, has solas causas gravitati tuae iniungere, in quibus persona potentior inferiorem, aut minorem iudicem premere potest, aut tale negotium emergit, quod in praesidali iudicio terminari fas non est, ut, qua per eosdem praesides diu tractatum v), apud te debet terminari. *Dat. V. Kal. Mart. Nicomediae, Paulino et Juliano Coss.* (325.)

t) *exseq.* i. e. Passiv. quod admittitur in v. *exsequor.* Tafl.
u) Cod. *valentinian. theod. et aread. a a a*
v) Bard. *trsctum.*

45) c. 1. I. C. de off. praef. aug.
46) c. 2. I. C. de off. praef. aug.

2. *Impp. Constantius et Constans AA.* w) *ad Caesonianum, Vicarium Africae.*

Relationes iudicum, qui provincias regunt, nec non et rationalium, caeterorumque, qui aliquid scientiae Nostrae relatum cupiunt, susceptas tua sublimitas Nobis celeriter intimare debebit. *Dat. IV. Kal. Oct. Philippo et Salia. Coss.* (348.)

3. *Imp. Constantius A. et Constants C. Ilico, Consulari Numidiae.*

Cum aliquid rectores provinciarum ad Nos referre voluerint, id prius ad vicarium referatur, cui scriptum est, ut suggestiones, vel relationes prosequutorias ad comitatum meum transmittendas suscipiat, et, quod faciendum viderit, expleat, quippe hoc, praeter alia, cursus quoque publicus magna relevatione x) firmabitur. *Dat. III. Non. Dec. Syrmii, Constantio A. VI. et Constante C. II. Coss.* (353.)

4. *Imp. Constantius A. et Julianus C. ad Mamertinum, Pf. P.* y)

Rectores provinciarum sublimitas tua conveniat, ut cunctis de rebus, quibus ad Nos, et ad vestram scientiam crediderint referendum, vicarios esse participandos sciant. *Accepta VIII. Id. Jun. Mamertino et Nevitta Coss.* (362.)

w) ita. Closs., Cod. *Imp. constantius. a. etc.*
x) ita Hug., Bard. et Schrad., Cod. *revelatione.*
y) ita Closs. 1. Cod. *Imp. ppo. constantinus. a. ad mamcr.*

5. *Impp. Valentinianus et Valens AA. ad Dracontium, Vicarium Africae.*

Officium vicariae per Africam praefecturae intra eum numerum colligatur, ut trecentos minime possit excedere, sicuti caeterorum vicariorum esse praecipimus z)[47]. *Dat. VIII. Kal. Feb. Mediolani, Valentiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

6. *Imppp. Valentianus, Valens et Gratianus AAA. ad Crescentem, Vicarium Africae.*

Si quando ex allectis, vel susceptoribus, aut tabulariis quispiam ratiocinio, sive fraude perhibetur obnoxius, non officialis ad exhibitionem eius dirigatur, sed rectori provinciae rei indago mandetur. Ubi primum tamen sinceritas tua provinciam introierit a), requirat attente, quam ordinarius iudex iniunctis rebus diligentiam efficaciamque detulerit: qui eorum titulorum, de quibus instructus est, non ad plenum vel discussionem egisse, vel satisfactionem deprehenditur curasse, fas erit, eum pro neglectu utilitatis publicae dignam commotionis b) subire censuram [48]. *Dat. IV. Kal. Mart Treviris, Modesto et Arintheo Coss.* (372.)

z) ita Bard., Hug., Schr., Cod. *pcepimus.*
a) Cod. *introiere.*
b) ita Cod., Bard. et Schr. *commonitionis.*

47) c. 2. I. C. de app. proc. com. Or. et leg., c. un. ibid. de app.
48) c. un. Th. C. de. off. vic.

7. *Iidem (Valens, Gratianus et Valentinianus) AAA. Antonio, Pf. P.*

In civilibus causis vicarios comitibus militum convenit anteferri, in militaribus comites vicariis anteponi: quotiensque societas in iudicando contigerit, priore loco vicarius ponderetur, comes adiunctus accedet c): si quidem cum (ad) praefecturae meritum caeteris dignitatibus antestet d), vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere indicet portionem, et sacrae cognitionis habeat potestatem, et iudicationis Nostrae soleat repraesentare reverentiam. *Dat. VIII. Id. Jan. Gratiano A. IV. et Merobaude Coss.* (377.)

8. *Iidem AAA. ad Hesperium, Pf. P.*

Relationes vicariorum, si quando usus attulerit, ad Nostram Mansuetudinem deferantur: nam et si plura sunt, quibus etiam illustris censura tua, inconsultis quoque, Nobis potest dare (nobis) responsum, scimus tamen, aliquanta esse, quae, nisi auctoritas principalis oraculi, solvere non potest: et relationes iudicum libenter audimus, ne administratorum decrescere videatur auctoritas, si eorum consulta, veluti profanorum preces, a Nostris adytis repellamus [50]. *Dat. XII. Kal. Feb. Gratiano A. IV. et Merobaude Coss.* (377.)

c) Hug. et Taf. *accedat.*
d) Hug. *antestet et.*

49) c. 1. I. C. de off. vic.
50) c. 2. I. C. de off. vic.

9. *Iidem AAA. ad Alypium*, ...

Omnes largitionales titulos laudabilitatis tuae officium more pristino curabit implere speciali cura et periculo. Utique post hanc praeceptionem culpam cum rationalis officio communicare non possit, a quo etiam curam alienam esse cognoscat [51]). *Dat. Kal. Jun. Trev. Accepta Non. Jul. Valente VI. et Valentiniano II. AA. Coss.* (378.)

10. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. ad Syagrium, Vicarium Africae.*

Aditus provinciae proconsularis *e*) inhibendus est, tantumque ei consilii gratia in Thebestina civitate accessus pateat; canoni autem cogendo annonae praefectus immineat. Vestes largitionales sinceritatis tuae cogat officium, cui negotio etiam rationalis insistat, ita tamen, ut principe loco apparitores tuos maneat, et coactionis instantia et *f*) deceptionis invidia, vectigalia sane apud Karthaginem constituta vicariae praefecturae apparitio procuret. *P P. Karthagine Dat. VII. Kal. Sept., Auxonio et Olybrio Coss.* (379.)

11. *Iidem AA. Justiniano g), Vicario Ponticae.*

Cornicularii officium, quod meritis tuis paret, institutam antiquitus ordinationem militiae repetiisse

e) Schr. *proconsulari officio.*

f) ita Hugo, Cod. *et quo accionis instancia hec decept.*

g) Closs. fortasse *Juliano.*

51) c. 17. 18. Th. C. de exact., c. 28. ibid. de app., c. 5. I. C. ubi causae fisc.

cognovimus, ut peracto corniculario agentium in rebus numero connectantur. Sed diu alia statuta obsistunt, quibus comperimus, virorum quoque illustrium, praefectorum praetorio cornicularios, comitis quin etiam orientis, camelorum gregibus, peracto sic tempore, praefici [h]), quo [i]) vicariorum omnium cornicularis variae erogationis in urbe Constantinopolitana constat impositam functionem [52]). *Dat. II. Non. April. Thessalonicae, Gratiano V. et Theodosio I. AA. Coss.* (380.)

12. *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Omnibus Vicariis.*

Singuli vicarii per dioeceses sibi creditas ter centenos tantum noverint militare debere, ita, ut quicumque maiorum nexu curiis debentur, municipum functionibus reddantur [k]), et nemo privilegii alicuius praetextu, aut annositatis se defendat obstaculo. *Dat. VI. Kal. Nov. Honorio N. P. et Evodio V. C. Coss.* (386.)

13. *Iidem AAA. Have Tatiane K. NB.* [l])

Officium dioecoeseos Asianae, cuius octo provinciarum ambitus per spatia latiora tenduntur, ducentorum niti apparitione praecipimus [53]). *Dat. IV. Kal. Maji, Mediolani, Timasio et Promoto Coss.* (389.)

h) ita Closs., Cod. *p. cepto sic temporis pfici.*
i) Schr. *quam.*
k) ita Closs., Cod. *debentur.*
l) Cod. *Ide. a. abecuciane. K. N. uc.*

52) c. 17. Th. C. de. tironb.
53) cfr. loc. parell. ad. c. 5. h. t.

14. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Eusebio, Pf. P.*

Cavendum est, ne qua ob canonem Africae fiat frumenti deceptio. Vicarium itaque, virum spectabilem, per Africam volumus in proconsulari provincia exactionis et transmissionis necessitates arripere [54]. *Dat. XIV. Kal. Jan. Romae, Olybrio et Probino Coss.* (395.)

15. *Iidem AA. ad Vincentium, Pf. P.*

Virum spectabilem, vicarium septem provinciarnm, reliqua praeteriti temporis exigere iubemus; recentia vero debita ordinarios iudices maturare decernimus, quibus tamen vicarium convenit imminere [55]. *Dat. XIV. Kal. Jul. Mediolani, Stilicone et Aureliano Coss.* (400.)

16. *Iidem AA. Vigilio, Vicario Hispaniarum.*

Nullum penitus honoratorum publica salutatione sine chlamydis indumento vicariam potestatem adire oportet. Officium itaque decem librarum auri multa tenebitur, si quis nostra (in) statuta violari tentaverit [56]. *Dat. IV. Id. Sept. Mediolani, Vincentio et Fravitta Coss.* (401.)

54) c. un. Th. C. de off. vic.; c. 13. 33. ibid. de cursu publ.

55) c. 13. Th. C. de annon.

56) c. 4. Th. C. de domest.

TIT. XVI. (VII.)

DE OFFICIO RECTORIS PROVINCIAE.

1. *Imp. Constantinus A. (ad) Rufino et Octaviano, Correctoribus Lucaniae et Brittiorum.*

Quicumque extraordinarium iudicium praefectorum vel vicariorum elicuerit, vel qui iam consecutus est, eius adversarios et personas causae m) necessarias minime ad officium praefectorum vel vicarii pergere aut transire patiaris, sed de omni n) causa in tuo iudicio praesentibus partibus atque personis ita his n*) temporibus ipse cognosce, quae ex eo die computabis, quo ex causa in tuo iudico coeperit inchoari, ut tunc demum, si ei, qui extraordinarium iudicium postulaverit, tua sentensia displicebit, iuxta ordinem legum interposita eam provocatione o) suspendat, atque ad suum iudicem transitum faciat [57]). *Dat. III. Non. Aug. Treviris, Constantino A. IV. et Licinio IV. Coss.* (315.)

2. *Idem A. ad Bassum . . .*

Decreta provincialium non prius ad comitatum perferri oportet, quam singuli quique iudicantes ea

m) Cod. *causa.*
n) ita Hug., Cod. *homini.*
n*) Hug. *statis*, Schr. *iustis.*
o) ita Hugo, Cod. *ea provocationis.*
p) Sch. *superiorem.*

57) c. 2. Th. C. de off. iud. omn. c. 9. ibid. de iurisd., c. 4. 5. ibid. de denunt., c. 1. ibid. de dilat., c. 7. de navicul.

inspexerint, atque probaverint, suaque adstipulatione *q)* signaverint: si quid fiat contrarium, competens ultio execretur *r)* [58]. *PP. VIII. Kal. Oct. Caralis, Gallicano et Basso Coss.* (317.)

3. *Idem A. ad Felicem, Praesidem Corsicae.*

Cum sex menses transcurrerint, breves omnium negotiorum ab officio tuo descripti commeent ad scrinia eminentissimae prafecturae, ut his recensitis, et ad scrinia nostra perlatis pandatur, quis iudicum, et in quibus discingendis causis fidelem operam praestitit, quo vel dignus praemium mereatur, vel negligens coërcitionem incurrat, adeundi tuum iudicium de negligentia vel avaritia tui officii data provincialibus facultate; de eo sane, qui pretio depravatus, aut gratia perperam iudicaverit, ei vindicta, quem laeserit, non solum existimationis dispendiis, set etiam litis discrimine praebeatur. *Dat. IX. Kal. Nov. Sirmii, Constantio A. V. et Licinio. C. Coss.* *s)* (319.)

4. *Idem A. ad Maximum, Praesidem Provinciarum.*

Oportet, si quis potiorum extiterit insolentior, et ipsi *t)* vindicare non possunt, aut examinare, aut

q) sic Taf., Closs. *adscriptione*, Cod. *stluccione.*

r) Closs. *exarceatur*, Tafl. exsequatur (passiv.)

s) Cod. *Dat.... Constantino a. IIII. et Licinio IIII. Caess. Coss.* quae subscriptio ad annum 315 ablegat, nos vero Closs. secuti sumus, cum ordo constitutionum chronologicus, nunquam alias turbatus, perverteretur, et Felix anno 319 praesidis vicibus functus erat.

t) Schr. *et ipsi iudices.*

58) c. 2. Th. C. de temp. curs.

pronuntiare nequeunt, de eius nomine ad Nos, aut certe ad gravitatis tuae scientiam referre, quo provideatur, qualiter publicae disciplinae, et laesis minoribus consulatur, et cetera [59]). *Dat. IV. Kal. Jan. Treviris, Januario et Justo Coss.* (328.)

5. *Idem A.* (*A.*) *Secundo, Pf. P. Orientis.*

Ordinarii iudicis, provinciarum rectoris, seu vicarii potestas [u]), ut speculatrix, debet prave gesta corrigere; sed officiales vestrae celsitudinis et vicariae potestatis placet [v]), ab exactionibus amoveri, et per provincialia officia, atque rectores cunctos exigi titulos: nam si exactio minime impleatur, ante tribunal Nostrum [w]) exhibitus capitis fortunarumque omnium periculum sustinebit [60]). *Dat. XIV. Kal. Mai. Constantinopoli, IV. Coss.* (329.)

6. *Idem A. ad Provinciales.*

Praesides publicas rationes exerceant, frequentatis per examina tribunalibus, nec civiles controversias [x]) auditoriis secretariis (sese) abscondant, ut iurgaturus conveniendi eos, nisi pretio, facultatem impetrare non possit; et cum negotiis omnibus, quae ad

u) Cod. *ord. iudices, prv. rectores s. vicaria p.*
v) ita, Hug. Cod. *placeat.*
w) fortasse *vestrum.*
x) Hug. *controversiae sese.*

59) c. 2. I. C. de off. rect. prov. c. 8. 7. ibid. de exact. c. un. ibid. de quadrim.
60) c. 5. Th. C. de exsec.

se delata fuerint, exhibuerint audientiam, et frequens praeconiis, ut adsolet fieri, inclamatio, nullum, qui postulare voluerit, deprehenderit, expletis omnibus actibus publicis privatisque esse recipiant. Justissimos autem, et vigilantissimos iudices publicis adclamationibus conlaudandi damus omnibus potestatem, ut honoris*y*) eis auctiores proferamus processus, et contrario iniustis, et maleficis querelarum vocibus accusandis, ut censurae nostrae vigor eos absumat: nam si verae voces sunt, nec ad libidinem per clientelas effusae, diligenter investigabimus, praefectis praetorio, et comitibus, qui per provincias constituti sunt, provincialium nostrorum voces ad Nostram scientiam referentibus[61]. *PP. Kal. Nov. Constantinopoli, Basso et Ablavio Coss.* (331.)

(Ex Taur. Cod.)

THEODOSIANI CODICIS

LIBER SECUNDUS.

TITULUS VIII.

(DE FERIIS) *a*)

. . . . vel iudiciis flagitatos, vel sponte delectos, ulla sit agnitio iurgiorum. Et non modo notabilis, verum

y) Hug. *honorum.*

a) Suprema folii ora mutilata, nulla est in palimpsesto nota

61) c. 3. I. C. de off. rect. prov.

etiam sacrilegus iudicetur, qui a sanctae religionis instinctu *b*) rituve deflexerit [1]). *P P. III. Non. Novemb. Aquil. Acc. VIII. Kal. Decemb. Rom. Honorio nobilissimo puero et Euodio c) Coss.* (386.)

19. *d*) *Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius AAA. Albino Pf. U.*

Omnes dies iubemus esse iuridicos. Illos tantum manere feriarum dies fas erit, quos, geminis mensibus, ad requiem laboris indulgentior annus accepit, aestivis fervoribus mitigandis, et autumnis *e*) foetibus decerpendis. Kalendarum quoque Ianuariarum consuetos dies otio mancipamus. His adicimus natalicios dies urbium maximarum, Rome atque Constantinopolis, quibus debent iura deferre, quia et ab ipsis nata sunt. Sacros quoque Paschae dies, qui septeno vel praecedunt numero, vel sequuntur, in eadem observatione numeramus. Nec non et dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur. Parem necesse est haberi reve-

libri Theodosiani; sed haec manifesto pertinent ad librum II. lit. VIII. *de feriis*, atque adeo de titulo intelligendus est numerus VIII., qui insignis apparet in dextera membranae ora.

b) *instituto* c. 3. Th. C. de exsecut. sed c. 13. ibd. legitur *instinctu*.

c) c. 3. Th. C. de exsecut., additur VC. quae sigla abest a palimpsesto, et a. c. 13. cit.

d) huius et sequentium contitutionum numeros addidi ordine retogrado supputans a Constitutione quae inferius luculentum prae sefert numerum XXVI.

e) Cod. *et ut omnis.*

1) c. 3. Th. C. de exsecut. c. 13. ibid. de exaction.

rentiam nostris etiam diebus, qui vel lucis auspicia, vel ortus imperii protulerunt [2]). *Dat. VII. Id. Aug. Romae Timasio et Promoto Coss.* (389.)

20. *Iidem AAA. Proculo Pf. U.*

Festis solis diebus Circensium sunt inhibenda certamina, quo Christianae legis veneranda mysteria nullus spectaculorum concursus avertat, praeter Clementiae Nostrae natalicios dies [3]). *Dat. XV. Kal. Mai. Constantinopoli Arcadio A. II. et Rufino Coss.* (392.)

21. *Iidem AAA. Tatiano Pf. P.*

Actus omnes seu publici, seu privati, diebus quindecim Paschalibus sequestrentur [4]). *Dat. VI. Kal. Constinopoli Arcadio A. et Rufino Coss.* (392.)

22. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Heraclino Corr. Paflagoniae.*

Sollemnes paganorum superstitonis dies inter feriatos non haberi olim reminiscimur imperasse [5]). *Dat. V. Non. Iul. Constantinopoli Olybrio et Probino Coss.* (395.)

23. *Iidem AA. Aureliano f) Pf. P.*

Die Dominico, cui nomen ex ipsa reverentia inditum est, nec ludi theatrales, nec equorum g) certa-

f) Cod. *Adaureliano.*
g) Cod. *aequorum.*

2) c. 2. Th. C., c. 7. I. C. h. t.
3) c. 2. Th. C. de spectaculis c. 25 infra.
4) c. 8. I. C. h. t.
5) c. 2. Th. C. de spectaculis, c. 4. I. C. de paganis.

mina, nec quicquam, quod ad molliendos animos repertum est, spectaculorum, in civitate aliqua celebretur. Natalis vero Imperatorum, etiamsi die Dominico inciderit, celebretur. *Dat. VI. Kal. Septb. Constantinopoli Theodoro U. C. Coss.* (399.)

24. *Iidem AA. Hadriano Pf. P.*

Religionis intuitu cavemus atque decernimus, ut septem diebus Quadragesimae, septem Paschalibus, quorum observationibus et ieiuniis peccata purgantur, natalis etiam die, et Epiphaniae, spectacula non edantur [6]. *Dat. prid. Non. Febr. Ravennae Stilicone et Aureliana Coss.* (400.)

25. *Impp. Honorius et Theodosius AA. Iovio Pf. P.*

Post alia.

Dominica die, quam vulgo solis appellant, nullas edi penitus patimur voluptates [7]; et si fortuito in ea aut Imperii Nostri ortus, redeuntibus in semet anni metis, obfulserit, aut natali debita sollemnia deferantur. *Dat. Kal. April Ravennae Honorio VIII. et Theodosio III. AA. Coss.* (409.)

26. *Iidem AA. Iohanni Pf. P.*

Post alia.

Die Sabbato, ac reliquis, sub tempore, quo Iudaei cultus sui reverentiam servant, neminem aut

6) c. 5. Th. C. de spectacul.

7) c. ult. Th. C. de spectacul., c. 3. 5. 6. 7. 13. ibid. de scenicis.

facere aliquid, aut ulla ex parte conveniri debere praecipimus: cum fiscalibus commodis et litigiis privatorum constat reliquos dies posse sufficere, et cetera [8]). *Dat. VII. Kal. Aug. Ravennae DD. NN. Honorio VIII. et Theodosio III. AA. Coss.* (469.)

[TIT. IX.]

DE PACTIS ET TRANSACTIONIBUS.

1. *Imp. Constantinus A. ad Rufinum Pf. P.*

Post alia.

Litigia sententiis vel transactionibus terminata non sinimus restaurari. *Dat. IIII. Id. Maji ipso A V. et Licinio C. Coss.* (319.)

2. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. Eutropio Pf. P.*

Ubi pactum conscriptum est, atque Aquilianae stipulationis vinculis firmitas iuris innexa; aut gestis secundum legem accomodandus est consensus, aut poena quae data cum his probabuntur, ante cognitionem causae inferenda est [9]). *Dat. III. Non Jun. Constantinopoli Eucherio et Syagrio Coss.* (381.)

8) c. 3. Th. C. h. t. c. 8. C. de Iudaeis. ibid. de execut. c. 13. I.

9) c. 40. I. C. de transact.

3. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Rufino Pf. P.*

Si quis maior annis adversum pacta vel transactiones, nullo cogentis imperio, sed libero arbitrio et voluntate confecta, putaverit esse veniendum, vel interpellando iudicem, vel supplicando principibus, vel non implendo promissa ea, quae, invocato Dei omnipotentis nomine, eo auctore solidaverit, non solum inuratur infamia, verum etiam actione privatus, restituta poena quae pactis probatur inserta, earum rerum et proprietate careat et emolumento, quod ex pacto vel transactione illa fuerit consecutus: quae omnia eorum mox commodo deputabuntur, qui intemerata pacti iura servaverint. Eos etiam huius litis vel iactura dignus iubemus esse, vel munere, qui Nomina Nostra placitis inserentes salutem principum confirmationem initarum esse iuraverint pactionum[10]. *Dat. V. Id. Octb. Constantinopoli Olybrio et Provino Coss.* (395.)

[TIT. X.]

DE POSTULANDO.

1. *Imp. Constantinus A. Antiocho Pf. Vigilum.*

Iussione subversa, qua certus advocatorum numerus singulis tribunalibus praefinitus est, omnes licen-

10) c. 1. Th. C. de pactis. et transact. c. 41. I. C. de transact.

tiam habeant, ut quisque ad huius industriae laudem, in quo voluerit auditorio pro ingenii sui virtute nitatur. *Dat Kal. Nov. Serdicae Constantino A V. et Licinio Caes. Coss.* (319.)

2. *Idem A. ad Antiochum Pf. Vigilum.*

Destituuntur negotia, et temporibus suis excidunt, dum advocati per multa officia et diversa secretaria rapiuntur; ideoque censuimus, ne hii, qui semel protestati fuerint, quod apud te causas acturi sunt, apud alium iudicem agendi habeant potestatem. *PP. Kal. Nov. Serdicae Constantino et Licinio Caes. Coss.* (319.)

3. *Idem A. Helladio.*

Saepius clariusque (*accidit*) advocatis existimationi suae immensa atque inlicita conpendia praetulisse nomine honorarior. . . .

THEODOSIANI CODICIS

LIBER TERTIUS.

[TITULUS XXX.] (XIX.)

(DE ADMINISTRATIONE ET PERICULO TUORUM ET CURATORUM.)

. . . vel curatore sollicito, ut easdem inspiciat frequenti recognitione incolumes: animalia quoque su-

11) c. 5. I. C de postul.   12) c. 5. I. C. h. t.

pervacua minorum quin veneant, non vetamus [1]. *Dat. III. Id. Mart. Sirmi Constantino A. VII. et Constantio C. Coss.* (326.)

Idem A. ad universos provinciales.

Post alia:

Minorum defensores, (*uti e*)t tutores, vel curatores, si participes rei, quae lite posci(*tur, act*)a *a*), ut iussum est, edere detrectaverint, eosdemque *b*) contra ve(...)*c*) nominaverint; quoniam pupillo nihil, vel adulto, perire oportet in quolibet litis eventu, tantum de proprio pecuniae fisco infe(*rant, q*)uantum, aestimatione habita, ex tertia parte colligitur. Quod si (*paup*)eres *d*) sint, capitis deminutione plectantur, et desinant cives(*esse R*)omani; ita ut ius integrum ipsis minoribus reservetur, et cetera [2]. *Dat. Kal. Aug. Basso et Ablutis Coss.* (331.)

(*Idem A. Felic*)*i.*

Quoniam per negligentiam, seu proditionem, tutorum, et curatorum, posessiones suris emphyteutici,

a) Leipz. L. Z. 1824 p. 1903 *ad acta.*
b) Peyr. mallet *eandem.*
c) Peyron *vendere* L. L. Z. I. *contra veritatem.*
d) Ante litteras *eres* apparet tale litterae extremum liniamentum, quodinnuit vel *d.*, vel *p.*

1) 22. I. C. de administrat. tutor.
2) Fragmenta sunt accuratissimi edicti Constantini ad provinciales emissi, cuius alias particulas vide in c. 3. Th. C. fin. regund.; c. un. ibid. de litigosis; c. 16. et 17. ibid. de appellat.

vitio intercedente commissi, e minorum fortunis avelluntur, placet, ut tutor curatorve, cuius officio manente, possessio minoris iuris emphyteutici praerogativam, commissi offensa perdiderit [e]), tantum de facultatibus propriis, censura imminente, minoribus restituat, quanto rem valere potuisse constabit [3]). *Dat. XIIII. Kal. Maji Constantinopoli Dalmatio et Genophilo f) Coss.* (333.)

Impp. Arcadius, et Honorius AA. Eutychiano Pf. P.

Tutores eodem momento, quo fuerint ordinati, mox adeant cognitores, ut, praesentibus primatibus, defensore, officiis etiam publicis, inventario sollemniter facto, omne aurum argentumque, et quidquid vetustate temporis non mutatur, si in pupilli substantia reperiatur, iudicum, ac senatorum, officiorum etiam publicorum, inustum signaculis in tutissima, publicae auctoritate sententiae, sine spe aliqua usurarum, custodia conlocetur; non prius qualibet occasione mutandum, quam adultus legitimam ingressus aetatem, non tam litibus vacare incipiat, quam integro se mox gaudeat patrimonio restitutum. Et quoniam etiam mediocris pensanda fortuna est, si cui forte in hereditate mobilia tantum, non etiam immobilia, relinquantur, nec aliqui fundorum reditus supputentur, ex quibus vel familia pupilli sustentari va-

e) Cod. *cuiusque officio manente possessione . . . ris iuris enfateutici praerogativam . . . diderint.*

f) Cod. *Zenophilo.*

3) c. 3. Th. C. de administrat et pericl. tutor.

leat, vel pupillus, ex mobilibus aut praedia idonea comparentur, aut si forte, ut adsolet, idonea non potuerint inveniri, iuxta antiqui iuris formam, usurarum crescat accessio; ut et hic, unde fundorum reditus non sperantur, ex incremento rei mobilis minoris necessitas adiuvetur, et ibi sine periculo tutoris usurae penitus non petantur [4]. *Dat. VI. Kal. Mart. Constantinopoli Arcadio IIII. et Honorio III. AA. Coss.* (396.)

TIT. XXXI.

DE EXCUSATIONE TUTORUM.

Impp. Arcadius et Honorius AA. Flaviano Pf. U.

Post alia.

Excusationem navicularriis tutelae, sive curae, hactenus ipsis tribuimus, ut in huius modi officiis minoribus sui tantum corporis obligentur [5]. *Dat. III. Non Mart. Mediolani Stilicone et Aureliano Coss.* (400.)

(TIT.) XXXII.

DE PRAEDIIS MINORUM SINE DECRETO NON ALIENANDIS.

1. *Imp. Constantinus A. ad Serverum.*

Minores, qui intra vig(*inti quin*)que annorum aetatem sunt, praedium vel mancipium rusti(*cum sine*)

4) c. 4. Th. C. c. 24. I. C. h. t.

5) c. 24. I. C. de excusat. tutor. et curator.

decreti interpositione alienatum, etiam non petita in inte(*grum res*)titutione, poterunt vindicare; ita ut, si, hac lege proposita, ta(*men usque g*) ad metas vicesimi et quinti anni supererit, ut coepta lis(*intra*) eiusdem anni finem terminari non possit, inchoata lis *h*) pos(*sit proten*)di. Sed et hii, quos eadem lex, exacto vicesimo et quint(*o anno*), intra viginti et sex annos deprehenderit, inchoare pe(*titiones*) suas non morentur; quoniam usque ad vicesimum et (*sextum*) annum ita inchoatae litis tempora concluduntur. Qu(*i ergo*) post hoc tempus agere tentaverit, expellatur, ut iam (*certus*) securusque possessor sit [6]). *Dat. XV. Kal. Jan. Serdicae. Probiano et Ju(liano Coss.)* (322.)

2. *Impp. (Constantinus A. et Constantius C. ad Senatum i).)*

Si minores vel ex patris nomine, vel ex suo debitis dumtaxat fiscalibus ingruentibus, vel ex privatis contractibus reperientur obnoxii, decreti interposito a Constantiniano praetore celebranda est, probatis examussim causis, ut patefacta rerum fide firma venditio perseveret. Haec cu(*m ita sint*) etiam suspecti tutores sub eius debent examine postul(*ari, at tibi*) quoque actione *k*) tribuenda; scilicet, ut tunc demum ad exp(*erienti*)am tuam, servatis legibus, recurratur,

g) sic Peyr., L. L. Z. 1824. p. 1904. *tale tempus ad met.* — *h*) ita Peyr., Cod. *inquatalis.*

i) his impp. adscribenda est constitutio, si fidem adiungamus c. 18. I. C. de praed. et aliis reb.

k) Peyron mallet *actio est.*

6) c. 2. Th. C. de integri rest., c. ult. I. C. de tempor. in integ. rest.

si apud utrumque p(*raeto*)rem dum quaestio ventilatur, ab aliqua parte auxilium (*pro*)vocationis fuerit obiectum, ut provocationis merita (*subli*)mis disceptator expendas[7]). *Dat.*

THEODOSIANI CODICIS

LIBER QUARTUS.

(DE NATURALIBUS FILIIS ET MATRIBUS EORUM TIT. VI.)

(*Const. 2. A. Constantino Latae Fragmentum.*)

. . . ri fecit, vel si ipsorum nomine comparavit, totum legi(*tima*) suboles recipiat. Quod si non sint filii legitimi, nec fra(*ter, aut*) consanguineus, aut soror, aut pater totum fisci viribus (*vindi*)cetur. Itaque Liciniani etiam filio, qui per rescriptum sanc(*tissi*)mum dignitatis culmen ascendit, omnis substantia au(*ferat*)ur, et secundum hanc legem fisco adiudicetur; ipso verbe(*ribus, et*) compedibus vinciendo, ad suae originis primordia redi(*gatur*). *Lecta III. Kal. Mai. Carthagine. Nepotiano et Facundo Coss.* (336.)

(3. *Idem A. ad*) *Gregorium.*

Senatores, seu perfectissimos, vel quos in civitatibus duumviralitas, vel quinquennalitas, vel flaminis,

7) c. 18. I. C. de. praediis et aliis reb., c. 17. ibid. de appellat. et consult.

vel sacerdotii provinciae ornamenta condecorant, placet maculam subire infamiae, et peregrinos a Romanis legibus fieri, si ex ancilla, vel ancillae filia, vel liberta vel libertae filia, sive Romana facta, seu Latina, vel scaenica filia, vel ex tabernaria, vel ex tabernari filia, vel humili, vel abiecta, vel lenonis, aut arenarii filia, vel quae mercimoniis publicis praefuit, susceptos filios in numero legitimorum habere voluerint, aut proprio iudiio, aut nostri praerogativa rescripti; ita ut quidquid talibus liberis pater donaverit, sive illos legitimos seu naturales dixerit totum retractum legitimae suboli reddatur, aut fratri, aut sorori, aut patri, aut matri, sed et si uxori tali quodcumque datum quolibet genere fuerit, vel emtione collatum, etiam hoc retractum reddi praecipimus: ipsas etiam, quarum venenis inficiuntur animi perditorum a), si quid quaeritur vel commendatum dicitur, quod his reddendum est, quibus iussimus, aut fisco nostro, tormentis subiici iubemus. Sive itaque per ipsum donatum est, qui pater dicitur, vel per alium, sive per suppositam personam, sive ab eo emtum, vel ab alio, sive ipsorum nomine comparatum, statim retractum reddatur quibus iussimus; aut, si non existant, fisci viribis vindicetur. Quodsi existentes, et in praesentia rerum constitui agere noluerint, pacto vel iureiurando exclusi, totum sine mora fiscus invadat. Quibus tacentibus, et dissimulantibus, ad defensionem fiscalem duum mensuum tempora limitentur; intra quae si non retraxerint, vel propter b) retrahendum rectorem provinciae interpellave-

a) Cod. *infacientur* . . . *perdatorum.*
b) *propter* abest a Cod.

rint, quidquid talibus filiis vel uxoribus liberalitas impura contulerit fiscus noster invadat, donatas vel commendatas res sub poena quadrupli severa quaestione perquirens. Liciniani autem filius, qui fugiens compraehensus est, compedibus vinctus a Gynecei Carthaginis ministerium deputetur[1]. *L(ect * * *) Kal. Augusti. Carthagine. Nepotiano et Facundo Coss.* (336.)

4. *Imppp. Valentinianus, Valens, et Gratianus AAA. ad Ampelium Pf. U.*

Placuit, manentibus ceteris, quae de naturalibus liberis Constantinianis legibus cauta sunt, haec tantummodo temperare, ut is, qui heredem heredesve filios ex legitimo matrimonio, vel nepotes, qui filiorum loco habendi sunt, patrem quoque matremve dimittit, si ex consortio cuiuslibet mulieris naturales susceperit, unam tantum bonorum suorum et hereditatis unciam naturalibus, vel mulieri, donandi aut relinquendi habeat facultatem. Si quis vero, nullo ex his, quos excipimus, superstite, morietur, atque ex muliere, quam sibi adiunxerat, naturalem pluresve dimittet, usque ad tres tantum, si voluit, uncias tam in mulierem, quam in naturales quo maluerit iure transcribat[2]. *Dat. XVII. Kal. Septemb Constantionaci Gratiano. A. II. et Probo Coss.* (371.)

1) c. 1. I. C. de natur. liber. et matrb. eorum.; nov. 8. 9. c. 15.

2) c. 1. Th. C. de natur. filiis et matr. eorum. c. 8. I. C. cod. tit. nov., 89. c. 12.

5. *Impp. Arcadius et Honorius AA. Petronio Vicario Hispaniarum.*

Le(*gibus*) Constantini, et genitoris nostri praeceptis edoc(*ti prae*)cipimus, ut, exclusis naturalibus filiis, ad fiscum t(*ransfe*)ratur c) quod ab ipsorum persona decidit, si ne . . . . cipitur d): et omne, quod legitimis competit, legi . . . . tia e) non negatur. *Dat. IIII. Kal. Mai Mediolani. Caesario et Attic*(*o Coss.*) (397.)

6. *Iidem AA. et Theodosius A. Anthemio Pf. P.*

Damus patrum arbitri(*o, si ta*)men legitima prole careant, nec filios, vel nepot(*es ex fi*)lio, matremve habeant, naturales filios, quos ex qu(*aesito*) susceperint contubernio eorumve matrem f) tre(*s bo*)norum suorum uncias largitate prosequi sua g) ul(*tima vo-*)luntate: matre vero, vel ceteris personis, quae ex c(*onnubio*) sunt, hoc est legitimis filiis, vel nepotibus ex filio, v(*iventi*)bus vel existentibus, pater bonorum suorum unam t(*antum*) unciam naturalibus filiis, eorumque genitrici larg(*iendi et*) relinquendi habeat potestatem. *Dat. Id. Novemb. Constantinopoli. Stilichone II. et Anthemio Coss.* (405.)

c) Peyr. *totum infer.*

d) Peyron verba abscissa sic restituit; *nemo heres concipitur.* (?)

e) an Peyron recte *legitima instantia* restituerit, dubito.

f) Cod. *patrem.*

g) Cod *seu.*

7. *Impp. Theodosius, et Valentinianus AA. ad Bassum Pf. P.*

Naturali(*um no*)men sancimus imponi iis, quos sine honesta cele(*bratione*) matrimonii procreatos legitima coniunctio fud(*erit in lu*)cem; servos autem ex ancillae utero ipso iure gen(*eratos*). Et quamvis per vim naturae ne illis quidem poss(*it natura*)lium nomen auferri in heredetariis tamen cor. . . (426?)

[TITULUS VIII.]

(DE LIBERALI CAUSA)

(*Const.* 4. *Fragmentum*)

. . . . ixisset, eorum omnium iudicio fieret copia. Quod quidem *h*) (*ita*) interpretati sunt, ut contractis in litem omnibus asser(*tio*)nibus etiam ordinatis et profligatis, exactisque paene iudiciis, si (*qu*)i earum personarum, quae in quaestione sunt, partus accidis(*sen*)t, quasi accessiones absentiae necessariae spectataeque (*pe*)rsonae, novari tempora iuris esse adfirmant. Sed cum ali(*ud*) sit abesse, aliud necdum natum esse; placuit eos, qui nascuntur, matrum conditionibus et iure uti, quarum mox visceribus exponuntur, neque ideo, quod natus quidam est, tempora iudicii renovari. Ante litem vero nati suo omnes nomine in quaestio-

h) Peyr. *quidam* legendum esse putat.

nem vocentur; quoniam hos solos, qui in lite nati erunt, omnem fortunam matrum complecti oportet, et aut iustis tradi dominis, aut libertate frui cum lucis auctoribus: cum eorum nulla propria veriorve possit esse defen(*si*)o, quam matrum [3]) *Dat. prid. Id. Jun. Sermii. Proviano et Juliano Coss.* (322.)

5. (*Idem A. a*)*d Maximum Pf. U.*

Si quis libertate utentes, eiusque compotes, inopinatos in discrimen ingenuitatis adducat; si eos forte assertio defecerit, circumductio praebeatur, assertorem quaeri titulo per litteras indicantes, ne causa per silentium ignoretur, vel adsurde etiam proclametur, ut qui comperissent, vellent asserere, vel cunctantes etiam cogerentur: ne, si assertor defuerit, vincti, multis eos scientibus liberos, a dominis ducantur. Ideoque sancimus, si quis assertoris inops, atque ignotus, circumlustratis provinciae populis, desertus tradatur ei, qui servum dixerit, non infracta sed dilata libertate, assertore invento, vires recolligat; et suis renovatis defensionibus, resistat in iudicio possessoris iure privilegiisque subnixus, quanquam (*d*)e domo illius processerit. Neque enim illa possesio est in tempus accepti, sed exspectatio assertoris in tempore non reperti. Ita ut, si, instaurata lite, restitutisque in sua iura partibus, pro libertate fuerit lata sententia, iniuriae impudentiaeque causa adversarius pari numero servorum multetur, quotquot erunt, qui in servitute petiti sunt, his vero non condemnantur, qui in ipsa fuerint lite progeniti.

3) c. 42. I. C. de liber. causa.

Quod si quis ante assertorem repertum, vel ante sententiam, fuerit mortuus, heredibus causam status probantibus multatitius servus tradetur: et heredes eius qui libertatem temerabat, si implacabilem animum indicant, eadem maneat mancipiorum lex atque conditio: si liberos sinent, quos clausos repererint, occidunt cum personis delicta. Minorum defensorum eadem manebit mancipiorum multa: ac iudicio his, quos defenderant, reposcentibus rei male gestae dabitur aestimatio. Cum id proprio periculo fecerit assertor, ut rem salvam fore promittat, ita satis accipiat de multae redhibitione. Libertatem victis hostibus victorum dominatio abstulit: leges vero iniuriosos poena afficiunt, et fama spoliant, dictumque in iurgio in adversarium immodestius iactatum petulantiusque fusum poenam subire cogitur. Atqui non erit impunita labefactatio atque oppugnatio libertatis, quae in conviciis quoque ponitur, iniustius est autem alienum ad se servum recepisse *i*): et alterius servi abductione condemnatur [4]). *Dat. XIII. Kal. Aug. Sirmii, Probiano et Juliano Coss.* (322.)

6. *Idem A. ad Maximum Pf. U.*

Libertati a maioribus tantum impensum est, ut patribus, quibus ius vitae in liberos necisque potestas

i) ita L. L. Z. 1824 p. 1905, Peyr. *cogitur: atque non er. inp. labef. atque opp. lib., quod in conv. quoq. punitur iniustum est: alienus autem ad se serv. recepisset.* Cod. *cogitur atq. non erit in . . nita labefactio adq. oppugnatio libertatis quae in convic . . quoq. punitur iniustum est alienus autem ad servum rece. set et etc.*

4) c. 1. Th. C. de. liberali causa.

permissa est, eripere libertatem non liceret. Si quisquam minor venundatus actum maior administravit, quoniam minoris emtio scientiam non obligat, eum ad libertatem venientem emtionis actusque a maiore administrati praescriptio non tenebit. Nec vero ille, qui apud quempiam pro servo educatur, ac maior effectus vendenti veluti domino adquievit, actuque administrato iam paene extremam relegit libertatem: quoniam neque maior effectus originem suam noverat, neque eam, quam ignoraverat, venditionem patiens deseruisse iudicandus est: minori similis eadem emtionis atque actus administrati praescriptione non alligabitur, sed utrique dabitur assertio. Paria etiam in libertinis erunt, qui quaestu quodam in eandem rursus servitutem relabuntur. Sed eorum hac exceptione causa distinguenda est, ut qui impuberes intra annum quartum decimum manumissi, ac deinceps in servitio retenti, ignorata libertate non utantur, maioresque venundati actum gerant, ab assertione non arceantur: cum illi aetati tributae libertatis ignoratio aut oblivio concessa est. Qui vero memoria firma venditioni post factae non nescius innectitur, huius legis beneficio carebit. Et quoniam vicissim etiam ipsis, qui his rem commiserunt, medendum est; si quisqam omnium, qui supra comprehensi sunt, in libertatem proclamaverit, id, quod apud se ei . . . [5])

5) c. 2. Th. C. de liberal. causa.

[TIT. XI.] (IX.)

(AD SC. CLAUDIANUM)

(*Subscriptio c. 3. Th. C. ad Sc. Claudianum*)

. . . 1. *K. Sept. Serdicae Constantino A. VII. et Constantio C. Coss.*

Imp. Constantinus.

(*Qua*)ecumque mulierum post hanc legem servi contubernio (*se m*)iscuerit, et non conventa per denuntiationes, sicut ius sta(*tue*)bat antiquum, statum libertatis amittat. *Dat. prid. Non. Octbr.* (*Bas*)*so et Ablabio Coss.* (331.)

(*Imp. I*)*ulianus A. Secundo Pf. P.*

Senatus Consultum Claudianum firmum esse censemus, omnibus constitutionibus, quae contra id latae sunt, penitus infirmatis: ut libera mulier, sive procuratori, sive actori privato, sive alii quoilibet [k]) servili conditione polluto, fuerit sociata, non aliter, libertate amissa, nexu conditionis deterrimae adstringatur, nisi trinis fuerit denuntiationibus ex iure pulsata. Quod quidem circa privatas personas convenit observari. Nam eas mulieres, quae fiscalibus, vel civitatis servis sociantur, ad huius sanctionis auctoritatem minime pertinere sancimus [6]). *Dat et PP. in*

k) ita emendavit Peyr. in Cod. *quoslibet* leg.

6) c. 4. Th. C. ad Sc. Claud.

foro Traiani VIII. Id. Dec. (Ma)mertino et Nevitta Coss. (362.)

(*Imppp.*) *Valentinianus, Valens et Gratianus AAA. ad Secundum Pf. P.*

Si apud libidinosam mulierem plus valuit cupiditas quam libertas, ancilla facta est non bello, non praemio, sed connubio, ita ut eius filii iugo servitutis subiaceant. Manifestum est enim ancillam esse voluisse eam, quam liberam esse poenituit [7]). *Dat. prid. Non. April. Triveris, Gratiano NB et Dagalaifo Coss.* (366.)

Impp. Arcadius et Honorius AA. ad[l]) *Anatolium Pf. Illyrici.*

Cuncti provinciales agnoscant, nisi trinis denuntiationibus *m*) liberae feminae servorum consortiis arceantur, nullo modo postea eas ad servitium detineri [8]). *Dat. Non. Mart. Constantinop. Honorio A. IIII. et Eutychiano Coss.* (398.)

(DE VECTIGALISUS ET COMMISSIS.)

1. *Imp. Constantinus A. ad Iunium Rufum Consularem Aemili(ae).*

Penes illum vectigalia manere oportet, qui superior in licitatione exstiterit, ita ut non minus, quam

l) v. *ad* deest in Cod.
m) in Codice desidar.

7) c. 6. Th. C. ad Sc. Claudianum.
8) c. 7. Th. C. ad. Sc. Claud.

triennii fine locatio concludatur, nec ullo modo interrumpatur tempus exigendis vectigalibus praestitutum: quo peracto tempore, licitationum iura conductionumque recreari oportet, ac *n*) simili modo aliis collocari: capitali sententia subiugando quem plus aliquid, quam statutum est, a provincialibus exegisse constiterit 9). *Dat. Kal. Iul. Crispo II. et Constantino C. Coss.* (321).

2. *Idem A. Menandro.*

Universi provinciales *o*) pro his rebus, quas ad usum proprium vel ad fiscum inferunt, vel exercendi iuris gratia revehunt, nulla vectigalia a stationariis *p*) exigantur. Ea vero, quae extra praedictas causas, vel negotiationis gratia portantur, solitae praestationi subiugamus 10). *Dat. III. Id. Iul. Crispo II. et Constantino Coss.* (321.)

3. *Idem A. Menandro.*

Rusticani *q*) usibus propriis, vel culturae ruris (*necces*)saria revehentes vectigal exigi non sinimus: capitali poe(*na pro*)posita stationariis, et urbanis militibus, et Tertiis Augustan(*is quo*)rum avaritia id, tentari firmatur. Pro ceteris autem (*rebus*), quas quaestus gratia comparant vendituri, solitum o(*por*)-

n) Cod. *hac.*
o) Cod. *provincialis.*
p) Cod. *nulla vectigal stationariis.*
q) Cod. *rusticans.*

9) c. un. Th. C. de vectigal. c. 4. I. C. de vectigal.

10) c. 5. I. C. de vectigal.

tet r) vectigal agnoscere. [11]) *Dat. Kal. Aug. Crispo II. et Constantino Coss.* (321).

4. *Imp. Constantinus A. ad Proclianum Proconsulem Africae.*

Praestatio (*vec*)tigalis maximam continens utilitatem tanta debet d(*iligen*)tia custodiri, ut assiduis licitationibus sumat augmentum. (*Gra*)vitas igitur tua, vetustate praestationis augmenta viribus (*dein*)de titulis vectigalium servari iubebit. *Dat. XIV. Kal. Februar. (Mediolani.)* s) *Constantio A. VIII. et Iuliano C. Coss.* (356).

5. *Idem A. ad Martinianum Vicarium Africae.*

Divalibus iussis addimus f(*irmi*)tatem; et vectigalium quartam provincialibus et urbibus Af(*rica*)nis hac ratione concedimus, ut ex his moenia publica res(*tau*)rentur, vel sarciendis t) tectis substantia ministretur. *(Data) epistola ad VC. Vicarium prid. Id. Iul. Cilio. Datiano et Cere(ale Coss)* (358).

6. *Imppp. Valentinianus, Valens, et Gratianus AAA. ad Archelaum Comitem Orientis.*

Ex praestatione vectigalium nullius omnio nomine quicquam minuatur, quin octavas solite constitutas u)

r) revera prima vocabuli littera est *c*, ita tamen ut ad *o* pendere videatur, quare Peyr. supplevit *oportet.*

s) Gothofred cfr. in Chronologia Th. C. ad ann. 356.

t) Cod. *sarcientibus.*

u) Cod. *constituas.*

11) c. 5. I. C. de vectigal. in fin.

omne hominum genus, quod commerciis voluerit interesse, dependat: nulla super hoc militarium exceptione facienda. [12]). *P P. Beryto IV. Kal. Febr. post consulatum Valentiniani et Valentis AA. Coss.* (365).

7. *Iidem AAA. ad Constantium Procons. Africae.*

Ex reditibus reipublicae, *(om)*niumque titulorum ad singulas quasque pertinentium c(*ivita*)tes, duae partes totius pensionis ad largitiones nostras (*deve*)niant, tertia probabilibus civitatum deputetur expens*(is. Dat.) VII. Id. Sept. Mogontiaci* v) *post consulatum Gratiani A. III. et Aequitii Coss.* (375).

8. *Imppp. Gratianus, Valentinianus, et Theodosius AAA. Palladis Comiti Sacr. Largitionum.*

A legatis gentium devotarum ex his tantum speciebus, quas de locis propriis unde conveniunt huc deportant, octavarii vectigal accipiant; quas vero ex Romano solo, quae sunt tamen lege concessae, ad propria deferunt, has habeant a praestatione immunes ac liberas. [13]) *Dat. prid. Non. Iul. Constantinopoli. Accepta XII. Kal. Aug. Syagrio et Eucherio Coss.* (381).

9. *Iidem AAA.. Palladis Com. Sacr. Larg.*

Ad virum clarissimum Aegypti comitem litteras dedimus co*(mmit)*tentes, ut sciant usurpationem totius licentiae subm. . . .

v) Cod. *Mobontiaci*; fr. Amm. Marc. lib. XXX. c. 5.

12) c. 7. I. C. de vectigal. 13) c. 8. I. C. de vectigal.

(THEODOSIANI CODICIS LIBER QUINTUS.)

(TITULUS IV.)
(DE BONIS MILITUM.)

(*Impp. Honorius et Theodosius.*)

. . . . . (*concessum est, ut quidquid ex ba*)rbarorum praeda et ereptis manubiis noster provin*(ciali)*s promeruisset, domum suam reportaret. Ita ut quoscum*(que libe)*rtate conspicuos, aut servos, vel olim *a*) traxit, vel dein*(ceps)* a suis sedibus hostis depulerit, si interea, eo depulso, defen*(di po)*tuerint, minime sub detestandae praedae occasione tenean*(tur*; *s)*ed iudiciarius vigor liberos quidem patriis naturalibus, ser*(vos a)*utem dominis pro recenti legis intercessione consig*(net. D)at. X. Kal. April. Honoris VIII. et Theodosio III. AA. Coss.* (409).

(*Iidem AA. A*)*nthemio. Pf. P.*

Scyras barbaram nationem, maximis *(tyran)*norum, quibus se coniunxerant, copiis fusis, imperio nos*(tro)* subegimus. Ideoque damus omnibus copiam ex praedicta ge*(nte)* hominum agros proprios frequentandi, ita ut omnes *(scian)*t susceptos non alio iure, quam colonatus, apud se futu*(ros; n)*ullique licere ex hoc genere colonorum ab eo, cui se*(mel)* adtributi

a) Cod. *Conspicuus aut servus vel aliam.*

fuerint, vel fraude aliqua abducere [b]), vel *(fugie)*ntem suscipere, poena proposita, quae recipientes *(alieni)*s censibus adscriptos, vel non proprios colonos in*(sequ)*itur: opera autem eorum terrarum domini libera *(esse sciant)*: ac nullus sub acta peraequatione vel censui *(subi)*aceat [c]): nullique liceat velut donatos eos a iure census *(in se)*rvitutem trahere, urbanisve obsequiis addicere. *(Porro)* intra biennium suscipientibus liceat pro rei frumen*(tari)*ae angustiis in quibuslibet provinciis transmarinis *(tant)*ummodo eos retinere, et postea in sedis perpetuae *(fundo l)*ocare, a partibus Traciae vel Illyrici habitatione eorum *(peni)*tus prohibenda: et intra quinquennium dumtaxat, intra *(eius)*dem provinciae fines coram traductione prout libue*(rit co)*ncedenda: iuniorum quoque intra praedictos viginti an*(nos p)*raebitione cessante, ita ut per libellos sedem tuam ade*(ant; et)* his, qui voluerint, per transmarinas provincias eorum *(distri)*butio fiat. *Dat. prid. Id. April Constantinopoli. Honorio VIII. et Theodosio III. Coss.* (409.)

(DE POSTLIMINIO)

(TITULUS V.)

(1. *Imppp. V*)*alentinianus, Valens, et Gratianus AAA. ad Severianum ducem.*

Si quos forte necessitas captivitatis abduxit, sciant si non transierunt, sed hostilis irruptionis necessitate

b) Cod. *fraudem . . . . obducere.*
c) Cod. . . . . . *aceant.*

transducti sunt, ad proprias terras fertinare debere recepturos iure postliminii ea, quae in agris vel mancipiis ante tenuerunt, sive a fisco nostro possideantur, sive in aliquem principali liberalitate transfusa sunt: nec timeat quisquam alicuius contradictionis moram; cum hoc solum requirendum sit, utrum aliquis cum barbaris voluntate fuerit, an coactus [1]). *Dat. XII. Kal. Iul. Remis. Gratiano A. et (Dagalaiso Coss.)* (366).

2. *Impp. Honorius et Theodosius AA. Theodoro Pf. P.*

Diversarum homines provinciarum cuiuslibet sexus, conditionis, aetatis, quos barbarica feritas captiva necessitate transduxerat, invitos *d*) nemo retineat; sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in usum vestium, vel alimoniae *e*) impensum est, humanitati sit praestitum, nec maneat victualis sumptus repetitio. Exceptis his, quos, barbaris *f*) vendentibus, emtos esse docebitur, a quibus status sui pretium propter utilitatem publicam emtoribus aequum est redhiberi: ne quando enim damni consideratio, in tali necessitate positis, negari faciat emtionem, decet redemtos, aut datum pro se pretium emtoribus restituere, aut labore, obsequio vel opere quinquennii vicem referre beneficii, habituros incolumem, si in ea nati sunt, libertatem. Reddantur igitur sedibus propriis sub moderatione, qua

d) Cod. *invito.*
e) Cod. *alimonia.*
f) Cod. *his barbaris quos.*

1) c. 1. Th. C., c. 19. I. C. de postlim.

iussimus, quibus iure postliminii etiam veterum responsis incolumia cuncta servata sunt. Si quis itaque huic praecepto fuerit conatus obsistere actor, conductor, procuratorque g), dari se metallis cum poena deportationis non ambigat: si vero possessionis dominus, rem suam fisco noverit vindicandam, seque deportandum h). Et ut facilis exsecutio proveniat, christianos proximorum locorum volumus huius rei sollicitudinem gerere: curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut, emergentibus talibus causis, sciant legis nostrae auxilium deferendum; ita ut noverint rectores universi decem libras auri a se, et tantumdem a suis apparitionibus exigendum, si praeceptum neglexerint. 2) *Dat. Id. Decemb. Ravennae Honorio VIII. et Theodosio* III. *Coss.* (409).

(DE INGENUIS QUI TEMPORE TYRANNI SERVIERUNT.)

(TIT. VI.)

1. *Imp. Constantinus A. ad Volusianum.*

Universi devotionis studio contendant, si quos ingenuis natalibus procreatos sub tyranno ingenuitatem amisisse, aut propria contenti conscientia, aut aliorum indiciis recognoscunt, natalibus suis restituere, nec exspectata iudicis interpellatione. Nam si quis contra conscientiam suam vel certissima testimonia plurimorum in eadem avaritia et tenacitate permanserit,

g) Cod. *procurator.*
h) Cod. *dominire . . . . . . fisconoverintpindicandoseq. deportandum.*

2) c. 2. Th. C. c. ult. I. C. de postliminio.

severissima poena multabitur. Placet etiam eos periculo subiugari, qui scientes ingenuos servit [3]).

(TIT. XIII.)

(DE FUNDIS PATRIMONIALIBUS, EMPHYTEUTICIS ET SALTUENSIBUS.)

(14. *Impp. Valentinianus et Valens AA.*)

....rum obligatione securitatis publicae firmaverunt cautio*(n)*em, suspectos scilicet semel fundos post emensa immunita*(ti)*s spatia inconvulsa a se vectigalium pensione retinendos. *Dat. VII. Kal. Iun. Divo Ioviano et Varroniano Coss.* (364).

15. *Iidem AA. ad Mamertinum Pf. P.*

Emphyteutica praedia, quae senatoriae fortunae, viris praeterea variis ita sunt per principes veteres elocata, ut certum vectigal annuum ex his aerario pen(*d*)eretur[i]), cessante licitatione quae recens statuta est, sciat magnifica auctoritas tua a priscis possessoribus sine incremento licitandi esse retinenda; ita ut quaecunque in commis(*s*)i fortunam inciderint, ac pleno dominio privatis occupa(*t*)ionibus retentantur, Leontii ac Sallustii consulatu ius pristinum rursus agnoscant. *Dat. IIII. Kal. Aug. Sirmio. Divo (J)oviano et Varroniano Coss.* (364.)

i) Cod. *pen* * *iretur.*

3) c. un. Th. C de ingenuis, qui temp.

16. *Iidem AA. ad Provinciales Byzacenos.*

Nequaquam emphyteuticos fundos ante commissi vitium ad alterum transire debere sancimus; et cetera[4]. *Dat. prid. Id. Sept. Aquileia. Divo Joviano et Varroniano Coss.* (364.)

17. *Iidem AA. ad Mamertinum Pf. P.*

Super fundis emphyteuticis seu patrimonialibus Divus Julianus legem consultissimam dedit, scilicet, ut qui ex his vel ad privatorum iura transissent, vel minuto canone conditionis[k]) fisco locationibus tenerentur, ad statum retraherentur antiquum. Hanc legem quidam iudicum interpretati pravius sunt, quam utilitas publica postulabat; ut eiusmodi praedia ex rebus privatis nostris eruentes, ibi tantummodo satisfacerent legi, ubi non intererat fisci vectigalibus, utrum ne privato iure an emphyteutico possideret. Quamquam igitur animadvertimus esse consultius in eodem statu fundi maneant, in quo ante legem Divi Juliani fuerant; de quibus tamen nihil specialiter statuit, ab his quibus omnia deinceps erogata sunt auctoritas tua redhiberi eos maturo iubebit auxilio. Erga ceteros sane fundos, quos recentium principum effusio aut perpetuo iure donavit, aut deminuto canone concessit emphyteuticariis obtinendos, edictum comprehensi principis auctoritas tua valere praecipiat. *Dat. et PP. Rom. VI. Kal. Nov. Divo Joviano et Varroniano Coss.* (364.)

k) Suspicit Peyr. legendum esse *conductionis.*

4) alterum huius const. frag. habes in c. 3. de Collat. fund. patrim.

18. *Iidem AA. ad Florianum Com.*

Quotiescunque emphyteutici iuris praedia in vitium delapsa commissi actis legitimis, ac voci fuerint subiicienda praeconis, super facto licitationis (*et*) augmento Nostra *l*) Perennitas consulatur; nec prius eius (*do*)minio, qui ceteros oblatione superavit, perpetuae firmita(*tis*) robur accedat, quam si super pensionis modo, conductori(*s*) nomine, enthecae quantitate, Nostrae Tranquillitatis arbitrium fideli ratione consultum observanda praescrip(*e*)rit. *Dat. IIII. Kal. Mart. Triv. Valentiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

19. *Iidem AA. ad Germanicum Comitem Sacrarum largitionum.*

Fundi emphyteutici patrimonia(*lis*)que iuris in antiquum ius praestationemque redeant, ne quoqu(*e*) exemti ab emphyteutico patrimonialique titulo, veluti priv(*a*)to iure teneantur, rectoribus provinciarum et rationali(*bus*) monendis, ut sciant contra commoda largitionum Nost(*ra*)rum specialia non admittenda esse rescripta, his tantu(*m*)modo exceptis, quos in re privata Nostra secundum leg(*em*) datam iamdudum in hoc nomine manere praecepimus. *Dat. V. Kal. Aug. Valentiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

20. *Iidem AA. ad Germanianum Comitem sacrarum largitionum.*

Placuit, ut fundorum patrimonialium possessores quo voluerint, quo potuerint tempore, et quantum habuerint pensionis paratum: dummodo non amplius,

l) Cod *nostro*.

quam in tribus per singulos annos vicibus m) officio rationalis assignent: ac de suscepto ab eodem securitatem eodem die pro more percipiant: modo ut intro Januariarum Iduum diem omnis summa ratiociniis publicis inferatur: gravissimae poenae subdendo officio, si cuiquam quolibet anni tempore (dummodo nequaquam numerum trinae illationis excedat,) solutionem facere gestienti negaverit susceptionis officium: vel si moram fecerit in chirographo securitatis edendo. Super quo possessores apud curatores, vel magistratus, aut quicumque in locis fuerit, qui conficiendorum actorum habeat potestatem conveniet contestari, ut de officii insolentia constet, in quod exercenda vindicta est, et his possit esse consultum [5]). *Dat. XIIII. Kal. Jun. Remis Gratiano N P. et Dagala (ifo Coss.)* (366.)

21. *Iidem AA. ad Auxonium Pf. P.*

Si fundos patrimomniales vel emphyteuticos quispiam postularit super nomine suo, ad Nostram Clementiam sciat esse referendum, ut temeritatis notam subeat. Sane si rationalis vel eius officium per cohibentiam fundum huiusmodi tradendum esse crediderit, summo supplicio sese adficiendum esse cognoscat, ademtis facultatibus. *Dat. pr. . . .*

(30. *Imppp. Valentinianus, Theodosius, et Arcadius AAA.*)

. . . um patrimonialem exercuerit, instruxerit, fertilem idoneumque praestiterit, salvo patrimoniali canone,

m) Cod. *civibus.*

5) c. 4. l. C. de collat. fund. patrimon.

perpetuo ac privato, iure defendat; velut domesticum, et avita n) sucessione quaesitum sibi habeat, suis relinquat; neque eum aut promulgatione rescripti o), aut reverentia sacrae annotationis quisquam a fructu impensi operis excludat. Ceterum eos, qui opimas ac fertiles retinent terras, aut etiam nunc sibi aestimant eligendas, pro defecta scilicet portione summam debiti praesentis iubemus implere. Eos etiam, qui emphyteuticario nomine nec ad plenum idoneas, nec omnimodis vacuas detinent, si ex illis quoque, quae praesidio indigent, iustam ac debitam quantitatem debere suscipere, ut indulto temporis spatio post biennium decretum canonem solvendum esse meminerint. Hii autem, qui proprio voluntatis assensu nunc quod (*dic*)imus elegissent, neque sibi nunc opimum aliquid et con(*duci*)bile vindicarent, sed tantum nuda et relicta suscepe(*rint*), triennii immunitate permissa, debitum canonem p(*enda*)nt. Nemo tamen qualibet meriti et potestatis subiectio(*ne eum*) submoveat, quominus ad diacatochiae vicem defec(*tas p*)ossessiones patrimonialis iuris accipiat, earum tributa et canonem soluturus: illud speciali observantia procurans, ut primum vicinas, et in eodem territorio sortiatur; dehinc si neque finitimas, neque in hisdem locis repererit constitutas, tunc demum etiam longius positas, sed in quantum fieri valet pro interiecto spatio sibimet coherentes pro modo et aequitate suscipiat, ut consensu omnium fiat (*quod*) omnibus profuturum est [6]).

n) Cod. *habita.*
o) Cod *proscripti.*

6) c. 7. I. C. de omni agro des.

Dat. VIII. Kal. Novemb. Constantinopoli. Honor. N P. et Euodio. Coss. (386.)

(31. *Iidem AA*)*A. Flor Pf. P.*

Saltuenses p) fundi, iurisque patrimonii, in o(*rien*)tis regionibus siti, turbata exactione dispositionis an(*nuae*), maximo dicuntur dispendio fatigari, et immanissima (*oppr*)imi mole q) reliquorum, eo quod ad ordinarios sollici(*tati*)o transducta latiorem dependendi r) praebuit facul(*tate*)m. Illustris itaque auctoritas tua memoratos fundos (*ad ra*)tionalium curam praecipiat revocari 7) *Dat. Kal.* * * * *Constp. Timasio et Promoto Coss.* (389.)

32. *Iidem AAA. Rufino Pf. P.*

Fundos patrimoniales semel expetitos, (*et t*)raditos, refundere conductoribus omnino non liceat: et (*si h*)uiusmodi facultatem quolibet tempore, qualibet auctoritate meruerunt, impetratis in fraudem publicam no(*tationibus vacue*)tur s). *Dat. XVIII. Kal. Aug. Constantinopoli. Theodosio. A. III. et Abundan(tio Coss.)* (393.)

33. *Iidem AAA. Rufino Pf. P.*

Ius emphyteuticum t) quo iuris pa(*trimomia*)lis, vel rei publicae, praedia possessoribus sunt adiudicata

p) Cod. *saltuensis.*
q) Cod. *more.*
r) *depraehendi.*
s) cfr. c. 7. Th. C. de locat. fund. iuris emph.
t) Cod. *ensyteuticus quos.*

7) c. 5. Th. C. de collat. fund. patr., Maioriani Nov. IV.

per(*petuariis*), ita inconcussum *u*) cum nostris, tum *v*) maiorum nostrorum (*sanctioni*)bus esse retinemus, ut quod semel traditum fuerit, nec (*a nobis um*)quam possit, nec ab alio, aliis possidentibus, occupari. S(*ed quando*) improborum impotentia factum est, ut, optimis quibusque lu(*cri cu*)piditati et quaestui servientibus delectis *w*), deteriores agri provin(*cialibus*) relicti sint, quos nemo eorum dignatus fuerit obtine(*re; sublimis*) magnitudo tua iudicibus, officiis, ac defensoribus eam poenam cons(*titu*)et, ut nisi desertis ac deterioribus fundis utilium conf(*usione per*)mixta subvenerint, sciant a se multam aut poenam, (*quae pro*)posita fuerit, sustinendam. *Dat. III. Kal. Aug. Constantinopoli. Theodosio A. III. et Abundantio Coss.* (393.)

34. *Iidem AAA. Rufino Pf. P. Orientis.*

Qui fundos patrimoniales iure privato, salvo canone, susceperunt, hanc omnes sine ullius exceptione personae propositam intellegant optionem, ut, aut ea loca, quibus minor est soli *x*) fecunditas, cum his, ex quibus fructus uberes capiunt, suscipere et tenere non abnuant, aut, si eorum refugiunt sterilitatem, opimioribus cedant [8]. *Dat. VIII. Id. Nov. Tyro metropoli. Arcadio III. et Honorio II. Coss.* (394.)

u) Cod. *concussum.*
v) Cod. *tunc.*
w) verbum *delectis* Peyr. addidit.
x) Cod. *proli.*

8) c. 9. I. C. de omni agro deser.

35. *Impp. Arcadius, et Honorius AA. Hadriano Comiti sacrarum largitionum.*

Restaurationi moenium publicorum tertiam portionem eius canonis, qui ex locis fundisve rei publicae annua praestatione confertur, certum est satis posse sufficere. De vectigalibus itaque publicis, qua(*e sem*)per ex integro nostri aerarii conferebant expens(*as, ni*)hil omnino decerpi nomine civitatum permittim(*us. Dat.*) *VIII. Id. Aug. Olybrio et Probino Coss.* (395.)

36. *Iidem AA. Eutychiano Pf. P.*

Repetitae legis iussione man(*damus*), ut quicumque patrimoniales fundos detenere dete(*gatur*), aut domum se apud Constantinopolitanam urbem habe(*re ve*)re perdoceat; aut si non habet, vel talem habere monst(*ret, ut*) in fraudem legis locum sibi elegerit, vel ex praeda y) numerar(*iorum no*)bilissimae Urbi deformitati sit potius, quam decor(*i, ad exs*)tructionem eiusdem intra annum, si possessionibus (*decede*)re non patitur, magnificentiae tuae vigore cogatur. (*Pari*) etiam illos iubemus conditione retinendos z), qui iuxta l(*egem*) Divi Patris nostri nonnulla ex praedicto iure fundo(*rum*). . .

* * *

. . . nentibus indulgentiis a nobis praestitis, ut in . . . itatur quidquid exactum fuerit amplissima . . .

y) Cod. *locumsivelitpraedae.*
z) Cod. *condicioni retinendi.*

cae. *Dat. III. Non. Novembris. Ravennae. Honorio VIII et Theodosio III.* a) *AA. Coss.* (409.)

(*Iidem AA. Aurelian*)o [b] *Pf. P.*

Nulli penitus liceat, sive salvo ca(*none privato i*)ure, sive cum imminutione canonis pa(*trimoniali iure* c) limitotrophos d) sive saltuenses per ori(*entem*) *fundos*) patrimoniales postulare. Nemo potia(*tur iis, et*)si subreptiva quidem id promeruerit petiti(*one per s*)peciale beneficium, vel exquisita fraude, (*vel quolibet*) ar(*tificio*) ultro in quemquam liberalitas (*nostra con*)cesserit e), quandoquidem nec emphyteutica(*rio dari*) proprium ius per petitionem huiusmodi (*poterit, ne*)c canoni aliquid detrahi vel imminui, et cum priv(*atis rebus*) revocari debuerit. Futuras prohibere content(*iones cupientes, impr*)obas petitiones arcemus ut a principio . . . tru*eas generali sanctione mandemus . . . ras, (*et la*)bor emphyteuticarius per orientem propriam (*praerog*)at(*i*)vam retineat, nec nvus possessor iura ali(*ena pertu*)rbet [9]. *Dat. Non. Augusti. Constp. Honorio A. X et Theodosio A. VI. Coss.* (415.)

a) Cod. *Theodosio IIII.*
b) constat Aurelianum anno 415 praefecturam praetorio gessisse.
c) fortasse *pristino titulo.*
d) Cod. *limitotrofis.*
e) Cod. . . . *occesseret.*

9) c. 13. I. C. de fundis patrim. et saltuens. Nov. Theodosii 12 et 31.

(Impp. Theodosius et) Valentinianus AA.
(Tauro Pf. P.) et Patricio.

Possessores vel emphyteuticarii patrimoniales, qui fundos minime nunc usque compararunt eodem largitatis modo nequaqam ad eorum comparationem urgeantur, sed tamquam pretiis depensis, sic eis Nostri Nominis beneficio potiantur, ut quod iuris alter inferendo pretium consecutus est, hoc Nostra liberalitate praedictus emphyteuticarius habeat. Illud quoque ius in quibus coluit praediis, quod aut ex successione, aut comparatione privata, aut Nostri Nominis liberalitate, aut quocumque modo possedit, sciat illibatum intemeratumque servari. (*Sa*)ne quia, praestitis a Nostra Pietate indulgen(*tiis a sexta a*)d undecimam nuper transactam indictionem, (*omnium re-*) liquorum sarcina universis concessa est; pro(*pterea eorum, qui*) post decimam indictionem (*ob*)secuti sunt, (*per hoc quo*)que tempus, in quod patrimonialium fundorum (*canon per*)sistit, nullum reliquorum exactio premat; nam (*alia ultra e*)a, quae colebat, minime tenebatur comparare; san(*cimusque nul*)lum pristinum colonum vel possessorem su(*per spati*)is temporis subsecutis molestiam aut inquie(*tudinem s*)ustinere [10]. *Dat. XIIII. Kal. Iul. Constantinopoli. Hariovindo et (Aspare. Coss.)* (434.)

10) c. 12. I. C. de. fund. patrim.

[TIT. . .]

(DE FUNDIS REI PRIVATAE) f)

1. *Impp. Constantius et Constans AA. ad Edictu(m Constantinopoli)tanorum.*

Universi cognoscant has possessiones quas de fisco nostro comparasse noscuntur, nullo a nobis iure retrahi, sed propria firmitate possessas etiam ad posteros suos dominii perpetis durabilitate dimitti [11]. *Dat. prid. Id. Februar. Antiochiae. Marcellino et (Probino Coss.)* (341.)

2. *Iidem AA. ad Cuprycium g) Rationalem.*

Comperimus (*aliquorum*) in(*gat*)ionem, quam hastis decursis a fisco leg(*itime compa*)rarunt, in medium produci ac retractari, cum (*certum sit*) quemque iure comparatas possessiones vel v(*illas Se*)renitatis Nostrae tempore firmius obtinere, a(*tque ad poste*)ros suos transmittere [12]. *Dat. prid. Id. Febr. Antioch(iae. Marcel)lino et Probino Coss.* (341.)

3. *Impp. Valentinianus et Valens AA. ad Mamertinum Pf. P.*

Uni(*versa, quae*) ex patrimonio nostro per arbitrium Divae me(*moriae Jul*)iani in possesione sunt

f) titulus evanidus est in palimpsesto, sed sic Peyron eum inscribendum esse existimat cum ex legum natura, tum ex simili titulo, qui in I. Codice legitur lib. XI. tit 65.

g) legi quoque potest *Eupricius*, utroque modo ignotus.

11) c. 1. I. C. de fund. rei privat.

12) tit. I. C. ne. fiscus rem quam vendidit evincat.

translata templorum, (*sollicitudi*)ne sinceritatis tuae cum omni iure ad rem priva(*tam rursus*) redire mandamus [13]. *Dat. X. Kal. Ianuar. Mediolani. Divo Joviano et Varroniano Coss.*) (364.)

4. *Iidem AA. ad Florianum Comitem rei privatae.*

Provincialium opi(*bus comparandas*) possessiones concedimus, videlicet, ut de fun(*dis ad Divae dom*)us dominium pertinentibus eligat unusquisque (*quem velit*), eumque perpetuo iure sucipiat, palatiis tantum (*hortisque eor*)um in rei privatae sollicitudine retentandis. Hi vero, quos commoditas praediorum ad eadem postulanda sollicitat, adeant tuae dicationis officium, et modum suae deliberationis indicent per libellos, certumque habeant, (*quod cum una*)quaeque *h)* villa cum ea dote vel forma, cui nunc habetur obnoxia, ad novi domini iura migraverit, si quid adiecerit sumtus cura, vel *i)* sollertia, quidquid mancipiorum vel pecoris accreverit, capitationis aut canonis augmenta non patiatur, sed solis dominis heredibusque dominorum sit cessura felicitas. (*Munera vero, quae*) ad glebam senatus, ne(*c non ad pensi*)ones auri sive argenti (*spectant, quin*) ceteris tene(*antur oneribus*), ea sola devotione fungentur, quam annonaria (*statui cen*)sus publici ratione canon sollemnis efflagitat. Qui autem in annis singulis non solverit debi-

h) Cod. *quaque.*
i) v. *vel* Peyr. adcidit ex I. C.

13) c. 8. Th. C. de iure fisci.

tum e re ipsius cetera, quod in reliquis remansisse claruerit sine aliquibus dependere cogetur indutiis. Sane, si quem postea minus . . . . [14]).

* * *

* * * m officium rei privatae canon(*es*) emphyteutici, annonas sacris largitionibus pendan(*t; i*)llud etiam, quod his fundis, vel iuris Reipublicae praeter an(*nuum*) canonem peraequatio imposuit, privatis largitio(*nibus inf*)eratur. *Dat. V. Kal. Jul. Theod. U C. Cons.* (399.)

(*Imppp. Arcadius*), *Honorius et Theodosius AAA. Silvano Comiti rei privatae.*

Qui praedia do(*mus N*ostrae perpetuo iure detentant, iuxta tenorem prae(*sen*)tis iussionis maturius exigantur, tum etiam om(*nia r*)eliqua, quae hucusque officii palatini negligentia re(*lique*)runt, pari cura compulsa protinus privato aerario (*nost*)ro inferantur. *Dat. III. Non. Octbris. Ravennae. Stilicone et Anthemio Coss.* (405.)

Iidem AAA. Volusiano Comiti rei privatae.

Quidquid praediorum ex tempore, (*quo C*)lementiae Nostrae Pater iam humanam *k*) in coeles(*tem*) aeternitatem mutavit, de re privata nostra vel dona(*tum*) iure directo pervenire monstratur ad quamcum(*que per*)sonam, auferendum Serenitas Nostra decernit.

k) L. L. Z. 1824. p. 1910. fortasse pro *iam vitam* vel *imbecellitatem* legendum est.

14) c. 2. I. C. de fund. rei priv.

Dat. III. Kal. Decembris. Ravennae. Basso et Philippo Coss. (408.)

Impp. Honorius et Theodosius AA. Chereali Comiti rei privatae.

Ne omni patrimonio (*domu*)s aeternabilis venditionibus denudetur, praecep(*tum*) praeteriti temporis antiquatam distractionem (*volu*)mus conquiescere, atque in domo aeternabili uni(*vers*)a praedia, quae ex promulgatae auctoritatis die re(*liqua*) fuerint, retinere. Illud tamen sollicita praecipimus (*ordin*)atione constitui, ut si pretia, quae ab emtoribus il(*lata su*)nt, intra provincias retinentur, nec ad sacratissimum . . . . .

Desunt complures versus.

Im(pp. Theodosius et Valentinianus AA.)

. . . necess . . . turae constitutionis . . . possideri . . . tran . . . non de eiusdem . . . turqu . . . tributo . . . verum quotiens alicui colonorum agrum privati patrimoni nostri placuerit venundari; non unus tantum, qui forte consortibus suis gravis a(*c molestus ex*)sistat, sed alii quoque duo vel plures ex simili origine ac iure venientes in supra dicta emtione socientur [15]). *Dat . . . Decembris. Constp. Theodosio * * et Valentiniano * * Coss.*

Iidem AA. Joanni Comiti rei privatae.

. . . ius privatum diu . . mus per . . . censemus . . . possessionibus.

13) c. 6. de agricolis et manc. dominic.

[TITULUS * *]

(DE AGRO DESERTO)

(*Impp. Valentinianus et Valens AA.*)

. . . (*em*)eritis veteranis vel gentibus dividamus. *Dat. XVII. Kal. Feb.* (*Me*)*diolani. Valentiniano et Valente A A. Coss.* (365.)

(*Iidem AA. A*)*d Rufinum Pf. P.*

Quicumque possidere loca ex desertis volue(*rint*) trienni immunitate potiantur. Qui vero ex desertis nonnihil (*agro*)rum sub certa professione perceperunt, si minorem mo(*dum*) professi sunt, quam ratio detentatae *l*) possessionis postulat, us(*que ad*) triennium ex die latae legis in ea tantum possessione perma(*nea*)nt, quam ipsi sponte obtulerunt; exacto autem hoc tempore (*scia*)nt ad integrae iugationis pensitationem se esse cogendos. (*Ille*), qui hoc sibi incommo dum iudicarit, e vestigio restituat possess(*ion*)em, cuius in futurum onera declinat. *Dat. VIII. Id. Aug. Mediolani.* (*Val*)*entiniano et Valente AA. Coss.* (365.)

Iidem AA. ad Mamertinum Pf. P.

Per Italiam aphanticiae iugerationis (*one*)re consistentibus patrimoniis superfuso, unumquemque (*tri-b*)utarium adiectionem alieni debiti baiulare *m*) non

l) Cod. *detentat.*

m) Peyron suspicit olim scriptum fuisse *baiulare non debere dubium non est.*

dubium est; (*ideo*)que deserta iugatio, quae personis caret, hastis subiiciatur, et (*licit*)ationis competitione futuros dominos sortiatur. Ea enim. . . .

Desunt complures versus.

(*Imppp. Valentinianus, Theodosius, et Arcadius AAA.*)

* * * (*la*)babuntur diu tracta etiam(*si*) n) pene sine debitoribus debi(*ta con*)donentur; ea tamen ratione servata, ut prius domin(*i longi*)oribus temporum metis et (*e*)dictis celeberrimis evoce(*ntur*), quo facilius spe impunitatis ad avitos o) lares et propr(*ia praed*)ia revocentur: ac tum demum si intra maium mensem, quod spatium (*dis*)sitis idoneum et volentibus longum est, non ad(*vene*)rint, quicumque se sponte obtulerit p) non obligandus (*de one*)re praeterito, pro portione hoc modo possessionis (*in fu*)turum annonarii canonis vectigal expendat de iur(*e do*)mini et perpetuitate securus [16]. *Dat. VIII. Kal. Octb. Constantinopoli. Honorio NP. et Euodio Coss.* (386.)

12. *Iidem AAA. Tatiano Pf. P. Orientis.*

Qui agros domino cessante desertos, vel longe positos, vel in finitimis, ad privatum pariter publicumque compendium excolere festinat, voluntati suae

n) ex coniectura addidit Peyron *si*, ut probabilem sensum exsculperet.

o) Cod. *habitos.*

p) Cod. *optulerint.*

16) c. 11. C. de omni agro deserto.

nostrum noverit adesse responsum: ita tamen, ut si vacanti et destituto solo novus cultor insederit, ac vetus dominus intra biennium eadem ad s * * * * * * * * * 17).

THEODOSIANI CODICIS

LIBER SEXTUS.

[TITULUS IV.]

(*Const. postremae datae ab Honorio et Theodosio fragmentum.*)

. . . it praeiudicium fieri non putemur a); cum his in ser(*o examin*)e iudicii constitutis, quod quidem actorum intra tem(*pus exi*)bitorum tenore monstrabitur, occupatio amplis(*simi sen*)atus, vel quaelibet ratio iudiciariae dilationis noce(*re neque*)at. Itaque, hac amota formidine, causa cuiusque pro suo me(*rito ven*)tiletur, ut si quid in huiusmodi causa iam de praeiudi(*cio tem*)poris ex sententia statuatur, firmum permaneat. In (*offici*)ales b) vero, nisi intra quinque menses nominatos admo(*nueri*)nt, intra septem etiam

a) fortasse reponendum *patiemur*, vel *putemus*.
b) Cod. . . . *alis*.

17) c. 8. I. C. de omni agro deserto.

causas excusationis c) cognosci pro (*viribus i*)nstanter monendo perfecerint, poenam lege Divi Va(*lentis*) statutam d) imminere praecipimus. Et quia multis e) rei fami(*liaris*) angustiae in hac editione dilationem necessariam fac(*iunt*), triennii dilatio, quae lege hisdem concessa fuerat ob (*excus*)ationem nimirum muneris, exolebit; quia scilicet in . . . oeo f) non tam longis ad reparationem spatiis indigent. (*Tamen*) id magnitudinis tuae atque ordinis amplissimi (*iudicio*) dandum (*statu*)imus, ut, consideratis allegationibus et fortunis ho(*minu*)m, his, quibus merito deferri potest, biennii, vel tri(*ennii*) aut etiam quinquennii, si res exegerit, indutiae praebean(*tur, q*)uod quidem necessitatis est vel etiam mediocrita(*tis so*)la(*tiu*)m, non voluntariae deleciosae voluptatis (*vacat*)io, ut cupiosi etiam adfluentes divitiis hiis indutiis (*fruа*)ntur. *Dat. prid. Id. Jun. Constantinopoli. Basso et Philippo Coss.* (408.)

c) Cod. *excusationes.*

d) Cod. *statuata.*

e) Cod. *multi.*

f) f. . . . *oeo* non habeo quod reponam; pronomen *eo* substantivo nomini subiunctum male me habet. Sensus postulat *plerumque.*

VARIETAS LECTIONIS AD LIBROS EDITOS.

Inscriptio huius tituli nec non ceterorum, ita evanida est, ut ne intentissima quidem oculorum acie dispici possit. In collatione instituenda usus est Peyron editione Gothofredi a Ioan. Dan. Rittero curata, atque impressa Mantuae ann. 1740 — 1750; eius lectionem primum exhibuit, tum Aldinis typis illam Palimpsesti exposuit.

LIBER VI.

TITULUS V.

C. I.

lin. 5. Contemplatione) *Cunc***tione*, ut sit *cunctemplatione*, quae scriptura potius oscitantiae librarii, quam ortographicis saeculi Theodosii rationibus accepta esse referenda mihi videtur.

— Custodiendi) *Emeritae *** diendi*; quare lectiones *caste adeundi*, *caste ambiendi*, *conscendendi* a Gothofredo excogitatas improbat Palimps.

C. II.

lin. 1. practextatum PV) *Praetextatumppo*, recte, uti viderat Gothofredus.

2. Numinis) *nominis.*

3. Praescripsit) *Praescribsi*, lege *praescribsit.*

3. Neglexerit) *Neglixerit.*

— Mediolani Richomere) *Merichum*, pro *med richum.*

TITULUS VI.

C. I.

lin. 2. Ad Senatum PV) *Ad Severum P U*; quum Severus praefecturam praetorio gesserit hoc anno, fortasse rectius legeretur *ad Severum PPo*, nisi ponamus alterum Severum eodem anno praefectum urbi. Lectio Gothofredi mendosa est.

3. Diversa culmina) *Un*** culmina*, ut sit *universa*; recte, mox enim *consulatûs praeponendus est omnibus fastigiis dign tatum.*

4. Praeponendus) *Anteponendus.*

6. Haut dubio) *Aut dubius.*

8. Oportet) ***** bitet*; ut sit *quis dubitet*, quod Gothofredus coniecerat.

9. Duobus aut tribus) *Duobus aut plurilus*, recte.

10. Dat.... April) *Dat. K. April.* supple ergo in edit. *Kal.*

TITULUS VII.

C. I.

lin. 3. Praefectum Urbi) *Prefe *** bis*, ut sit *praefectum urbis*

— Praefectum Praetorio) *Praefectus Praetorio*, fortasse *praefectos.*

4. Secesserit) *Secesserint*, ita etiam Cod. Iustin.

5. Eum loco... praecesserit) *Eum locum velimus es**one praecesserint*, sic, integra linea omissa.

6. .... circa) *Quocirca*, en lacunam Editionis redintegratam.

— Ordinem civitatum) *Ordinem *** tum*, ita ut iudicare nequeam, utrum *dignitatum* scripserit, an *civitatum.*

8. Salutandique iudices) *salutandive iudicis.*

— Intimoque consessu digesta) *legitimoque consensu digestae.* lectio *digestae* facile se omnibus probabit.

9. Nasonaci) *Nasonnaci*

C. II.

lin. 2. Restituto) *Restuto.*

3. Et gesserit) Desiderantur haec verba in Palimps.

5. Qui post provecti fuerint) *qui provecti fuerit.* A Cod. Iust. abest etiam adverbium *post.*

6. Conspectior) *Prospectior.*

TITULUS VIII.

C. I.

lin. 2. Sacri) *Sacris*, tum paullo post *ascendi* pro *ascendendi*, utrumque mendose.
Folium incipit a verbis *rintpraefecturam* lib. VI. tit. 8. c. 1. desinit in verbis *insinuatparemgradumcumconsu* tit. 10. c. 3.
5. Magisteriam) *Magesteriam*, et paulo infra *ita ut si inter*.
8. Consessu is cis ordo) *Consessu is ordo*
10. Illum subsequi) ******dsubsequi*, legebat ergo *illud*; tum paullo post *probabit examen*.
12. Provectionis auspicium) *Provectionis auspicuus*, repone *auspiciis*.
13. Praestituto) *Praestito*.
14. Praeferri se postulent ii qui) *Proferri se* *** *enthisqui*, recte *his*.
18. Metiant) *Metiantur* recte

TITULUS IX.

C. I.

lin. 4. Atque) *Adque*, ita plerumque, quod semel monuisse sufficiat.
5. Proconsularibus) *Pro***arium*, scil. *proconsularium*
6. III. non. sept.) *V. non sept.*

C. II.

lin. 2. Restituto PV) *Restitutoppo.*
3. Magisteria) *Magisterio*, mox *adtonito adclamatione*
6. Neque enim pars est . . . io) *Neque enim inpar est ratio* recte.
9. Actus depositi) *ac depositi*.
— Honores consimiles) *Honore consimiles*.
11. Ut qui meruerint tantum, sed quasi qui gesserint) *Ut quicumque fuerint tantum ut quasi gesserint*.
13. VIII. Kalend.) *VII. K.*

TITULUS X.

C. I.

lin. 7. Ad Census) *Accensus*.
8. Rem inquietator) *rei iniquitator*.

C. II. lin 7. IIII. Kalend.) *III. Kal.*

C. III.

lin. 2. Comites eis) *Comitis ei*, recte *ei*.

3. Curialibus) *Curulibus* recte, mox *praetorianos non longe*.

5. Residui ordinis) *Residui nominis*.

Folium incipit a verbis *protinusexequidebent* desinit in verbis *inofficiispubliciseipostferendu* C. 8.

TITULUS XXII.

C. III.

lin. 3. Nam sis... de Palatio) *Nam si saepe de palatio* recte.

4. Ordinentur) *Mittuntur* recte, mox *utilitatem publicam*.

5. Quanto magis opus est iussis) *Tanto magis oportet iussis* recte.

7. Suarum) desideratur in Palimps. Mox *ratione ignore nullus autem ab huiusmodi*.

9. In Republica) In publica.

11. Acyndino et Proculo C. cons.) *Aquyndino et Proculo* * ,ss.

C. IV.

lin. 3. Equitum) *Aequitum* ita plerumque.

4. Vires subiungantur) *Dires subiungantur*.

C. V.

lin. 3. Constituti) Desideratur in Palimps. Mox *adsimilaticiis*, *provixit*.

6. III. Kal.) IIII. K. recte.

C. VI.

lin. 5. in actu positi sunt moralitate) *In actu positis immortalitate* recte.

C. VII.

lin. 2. Codicillariae dignitates) *Codicellariae dignitatis*. Mox *praefecturantur*, repone *praeferantur*.

5. Intelligat sibi) *Intelligat si*.

15. Intelligat esse servandum, qui administrandi) *Intellegat servandum qui administrando*. Tum *gesserit*. singul. num.

18. Intempestivis) *Intempestativius*, repone *intempestivius*.

19. Anteferri perfunctae) *perfuncti sunt eum*. Mox noster concinit cum Edit. legens *additionis petat quod*.

25. Sciat se non solum) *sciat ei non solum*.

26. Sed viginti quinque auri libris multandum) Absunt haec a Palimps.

— IV. Kal. Ian.) *IIII. K. Iun.* Lege etiam *Saturnino* pro mendoso *Saturnio.*

C. VIII.

lin. 5. Fuerit forte) *Fuisset forte.*

Folium incipit a verbis *dat. XVI. k. Iun. modesto et arintheo ꝯss.* desinit in verbis *soloadq. status suis reddat**** c. 22.

LIBER VIII.

TITULUS IV.

C. XIII.

lin. 2. ad Severum PPo.) *Severo ppo.*

5. Auriis) *Variis* recte.

C. XIV.

lin. 4. Constantinop.) Deest in Palimps.

C. XV.

lin. 2. Condicione legibus) *Condicione ne legibus.* Deerat conditio; erit ne ista *ne legibus?*

7. Arcadio A. I. et) *Arcad a et.*

C. XVI.

lin. 4. Nullo annorum) *Nullo annonarum.* Mox *patum deges ***ratione.*

6. Habeatur obnoxius) *habetur obnoxius.* Concinit et Cod. Iustin.

8. Condonetur, omne quod) *condonetur quam om*e quod.* Concinit et Cod. Iustin.

C. XVII.

lin. 1. Cynegio PPo) *Epinecio ppo.* Recte, nam Cyneguis hoc anno 389 iam fato functus erat. Epinecius ex hac una lege innotescit.

C. XVIII. lin. 3. Vel ex Apparitione) *Vel apparitione.*

C. XIX. lin. 3. Pretiorum) *Praetiorum* ita plerumque.

C. XX.

lin. 2. Vel tabulas) *vel ad tabulas.*

6. Fraudis olim fortassis) *Fraudis clam fortassis* Proba lectio.

8. Cum id expedissent) *Cum id expedisset* scilicet *sibi*, recte.

9. Antehac sibi evitanda) *Antehac usi evitanda*. Proba lectio.
12. Constantinop.) Desideratur in Palimps. qui mox legit *hon VIII.*

C. XXI. lin. 4. Omissis) *omissi.*

C. XXII. lin. 2. Quicunque) *quicumque* ita semper.

Folium incipit a verbis *illiquidederit dat III non* C. 7. disinit in verbis *amputarioporteredecernimusquemmaxi* c. 16.

T I T U L U S V.

C. VIII.

lin. 1. Idem A ad Taurum) *Id. a et Iulianus c. ad Taurum* recte.
4. Esse resistendum) Deest *esse.*
5. Repertus) *Reppertus* ita plerumque.
7. Birotae) *Biroti.* Mox lege *octo mulae.*
11. Kal. Iul. . . constantio A. IX.) *k Iun. . . . const a VIII.*

C. IX.

lin. I. Idem A ad Taurum) *Id a et c ad Taurum* recte.
4. Tua sublimitas) *q tua sublimitate* recte. Paullo supra *birotum* ut in Edit.
7. Iuliano Caesare II.) *Iuliono c V.*

C. X.

lin. 1. Idem A ad Flaviannm Proc. Africae) *Id a et c ad flavianum ppo Africae.* Recte *a et c.*

C. XI.

lin. 1. Helpidio) *Elpidio.*
2. Ne quis post hanc legem amplius) *Nequa post legio amplius.* Rectius, si legeretur *posthac,* unde fluxit editum *post hanc.*
5. XVI. *Kal.) VI. k.*

C. XII. lin. 7. perscriptas) *praescribtas.*

C. XIII.

lin. 4. quod universis . . . . indicare non differat) *cum universis . . . . indicare differat.*

C. XIV.

lin. 4. Tuae cum ad Seren.) *Tuae tum ad Seren.*
10. Mulionis itineri subiugando modo evectionis) *Mulionis itineris subiugando ut evectionis.*

C. XV. lin. 4. Canalem) *Canale.* Tum *dat. VI K nou.*

Dimidium Folium.

Pag. recta incipit a verbis *quodeiparitsciatse* XXX *libris* c. 62.
disinit in verbis *deincepsusurpantiumpraesumptionib.* c. 65.
aversa incipit a verbis *literissuasubscribtione* c. 1.
desinit in verbis *ordocustodiendusestutpr.* c. 1. tit. VII.

C. LXII. lin. 6. CP.) Desideratur in Palimps. qui legit etiam *Frauito.*

C. LXIII. lin. 5. Fravitta) *Frauito.*

C. LXIV.

lin. 4. Extrinsecus) *Et extrinsecus* concinit et Cod. Iustin.
6. Deceptionis curialis) *Decepotiones curiales.*

C. LXV.

lin. 2. Amotis deinceps) *Amotis ne deinceps,* lege *Ne amotis deinceps.*

TITULUS VI.

C. I.

lin. 9. Ulterius) Ita quoque Palimps.
10. Missa sub die) *Emissa sud*

C II.

lin. 5. Equos sacro.) *Equos sacros.*
6. Nullus ultra hoc) *Nullus intra hoc.*
8. VII. Kalend.) *VI. K.*

Folium incipit a verbis *ficiositquipriorfueritincon sequendo* c. 1.
desinit in verbis *officiiinquoparentuocabulocense.* c. 12.

TITULUS VII.

C. III. lin. 1. Sylvanum) *Silvanum.*

C. IV. lin. 3. Nisi si sub) *Nisi sub.* Tum mox *Constate c.*

C. V.

lin. 3. Militiae. Et omnes .... existunt) *Militiae omnes autem qui probati fuerint quacumq. ratione vel quocumq. tempore perseverent* * * (fortasse supplendum *in*, moxque legendum *militia*) *militiam dumtaxat qui ministeriales et pedagogiani et silentiarii decuriones existunt.*
6. Et Caesare) et *constante c.* II *ss.*

C. VI.

lin. 2. rationales rerum) *Et rationales rerum.* Tum *praecipimus ut si quis post XXV.*

5. Quia cursum) *qui cursum.*
8. A VIII.) *a VII.*

C. VII.

lin. 1. Constantius et Constans) *Constanus et grat.*
4. Publico permittit) *Publici permittit.*
6. Kalend. Ian.) *Kal. Iun.*

C. VIII. lin. 5. Adoraverint) *Adoraverunt.*

C. IX.

lin. 4. Adorarunt) *Adoraverunt.* Mox etiam *temptraverunt.... ad necessitatem.*

C. X.

lin. 6. Adfectaverit etc.) *Adfectaverit ut a condicione* multa ergo desiderantur.
7. XVI. Kal. Iun. Complati etc.) *XV. K. Iun. Constp. valano et valente a**.*
Lex ergo esset anni 368. Constpoli data.

C. XI.

lin. 5. Retractus) *Retractatus.*
6. vero loco) *vero locum.*
7. Gratiano A. II....Emensa) *Grat. a V.....Emissa.*

Folium incipit a verbis *nisisubeatinscribtionisiuinculum* c. 11.

LIBER IX.

TITULUS I.

C. XII.

lin. 4. Invidiosam) *Invidiosa*; vocabulum *vocem* abest, quia una cum margine detonsum.
7. Odium evitare) *odia evitare.*

C. XIII.

lin. 8. Negotio examine) *negotii examine*, uti viderat Gothofredus.
13. III. id.) *IIII. id.* Mensis nomen erat in margine nunc detonso.

C. XIV. legi nequit.

C. XV.

in. 4. Unumque) *Unumquemque.*

7. Maii) *Mart.* Hinc ad finem usque folii litterae sunt adeo evanidae, uti legi nequeant.

Folium incipit a verbis *olentiaecausamexaminaripraecipimus.* desinit in verbis *quisquiscummilitibusvel* c. 3. tit. 14.

T I T U L U S X.

C. III. lin. 12. Proferetur) *proferatur.*
C. IV. legi nequit.

T I T U L U S XI.

C. I. lin. 3. Carcere) *Carceri.*

T I T U L U S XII.

C. I. Vix legi potest; ea porro, quae oculis sunt insignia, consonant cum editione.

C. II.
lin. 1. Maximiano Macrobio) *Maximiliano Macrouio.*
4. Vernaculis) *Vernu***.* Erat ergo *vernulis*, ut alii codices habent.
— Nam requiri) *Nec requiri.*
10. Subscriptio legis meam oculorum aciem fugit.

T I T U L U S XIII.

C. I.
lin. 5. Immensum) *In immensum.*
7. Placet enormis) *placuit enormis.*

T I T U L U S XIV.

C. I. lin. 4. VII. id.) *VIII. id.* Mox *Aequitio.*
C. II. lin. 8. Et quos serum) *Et quod serum.*

Folium incipit a verbis *t inimicus dat prid k nou* c 6. desinit in verbis *desiderio uic quisquis* c. 1. tit. 36.

T I T U L U S XXXIV.

C. VII.
lin. 1. Edictum) *Ad Edictum* ita ceterae editiones

2. Vel legendos) Haec desiderantur in Palimps.

5. Prosequenda) *Persequenda*, ita quoque Cod. Iustin.

C. VIII. lin. 4. Intercidat) *Intercedat.*

C. X.

lin. 4. Scriptionis) *Inscribtionis*, scilicet opusculi in aliquem inscripti.

5. Vel lectorem) *Vel rectorem.* An *rescriptorem?*

TITULUS XXXV.

C. II

lin. 1. Ad Antonium) Ad *Antoninum.*

3. Fidiculae) *Offidiculae* nova plane orthographia. Vox *Fidiculas* superioris const. lin. 3. mutila est ob marginem detonsum.

4. Iudici erit) *Iudicium erit.*

5. Nefanda dicto) *nefanda interdicto.*

9. Ut abstineant) *Ut abstineat.*

11. Ab immunitate) ab *inmanitate* recte.

C. III.

lin. 1. Grachum PP.) *Gracchum* $\overline{PU}$.

2. Senatorio nomine) *Senatorio ordine.*

C. IV.

lin. 2. Albuciano) *Arbuciano.*

3. Paschale tempus) *Pascae tempus.*

C. VII.

lin. 4. Ne differatur) *neve differatur.*

5. Numinis) *Nominis* ita alias.

TITULUS XXXVI.

C. I. lin. 2. Vic. Asiae) Vox *Asiae* desideratur in Palimps.

Folium incipit a verbis *usquieosantecedathereditate.* desinit in verbis *sifortecumproscribtibonismixtas* c. 15.

TITULUS XLII.

C. IX.

lin. 6. Vel per rescissionem) *Vel rescissione.* Mox *Progreditur.*

13. Impleantur) *Expleantur* ita legere videor.

15. Modo ea) *Dummodo ea.*

19. Casu non et maternus) *Casu *** tiam maternus.* Legebat ergo *non etiam.* Mox *quaeretur.*

26. Omnes hae deerint) *Omnes heredes erint.*

C. X. lin. 9. VIII. id.) *VIIII. id.*

C. XI.

lin. 2. Rufino PP.) Desiderantur haec in Palimps.

7. Dat. die Kal.) *Dat. K.*

C. XII.

lin. 2. Omnia proscribtorum) *Proscribtorum omnia.*

3. Vel illis qui) *Uel alis qui.*

C. XIII.

lin. 3. Nuditatem) *Nuditatemque.*

6. Ianuar.) In Palimps. vox legi nequit.

Folium lacerum, simulque maximam partem evanidum; In versibus, quos legere potui, haec vidi varietates lectionis.

LIBER XI.

TITULUS VII.

C. V.

lin. 3. Fisci, arreptus) *Fisci, et abreptus.* Paullo infra *in se se suscipiat.*

C. VII. lin. 1. Restituto) *Restuto.*

C. XII. lin. 5. Spectata fidelitate) *Expectata fidelitate.*

C. XIII. lin. 6. PP. III. Non.) *PP. IIII. non.*

C. XIV.

lin. 2. Auri praecepti fuerint officii sui adhibere) *Auri fuerint praecepti officiis adh* * * *

4. Praescribant) *Perscribant.* Tum *quid est actum* pro edito *quid exactum.*

Folium incipit a verbis *debitoribusinminereutperceptis.* desinit in verbis *rationabiliterintellexeri* c. 3. tit. 8.

TITULUS VII.

C. XVI.

lin. 13. Protracti Iudices fuerint et Officia) *** *cti fuerint iudices et officia* recte.

15. Querela) *Querella* antiqua ortographia.

20. III. id.) *IIII id.* Mox *Fravito.*

C. XVII.

lin. 3. Ex quocumque titulo) Desiderantur haec in Palimps.

7. Quaeret vel) *Quaerens vel*

C. XVIII. lin. 3. Consecratum) *Consecratam.*

C. XIX. legi nequit.

C. XX.

lin. 9. Honorio IX.) solebat librarius noster ita pingere numerum quinque, V; sed hisce in foliis eum maluit ita scribere U, quae forma facile permutatur cum II. Ex hac pingendi numeri quinti ratione auguror multas ortas esse varietates lectionis in codicibus, nam *ui iui* etc. facile confunduntur cum III, etc. IIII.

C. XXI.

lin. 4. Iussioni) *Iussione.*

8. Sustinere) *Sustineri.*

TITULUS VIII.

C. I. lin. 4. Capitis namque periculo) *Capitisque periculo.*

C. III. lin. 5. Non sinant) *non sinat.*

6. Iudicio) Vox erat in margine detonso.

LIBER XIII.

Dimidium Folium.

Pagina recta incipit a verbis... *nisuirismulieribusautem*
desinit in verbis *citranostramconscientiam* c. 3. tit. XI. lib. XIII.

aversa incipit a verbis *peraequatorisaccusset* ib. c. 4.
desinit in verbis *contraiudiciumculminis* c. 6.

Iuvat primos paginae rectae versus exscribere. »— nis viris, mulieribus autem quaternis unius pen*(dendi c)*apitis adtributum est. Quocirca sublimis auctoritas *(tua hu)*iusmodi censibus *(γρ. census)* per Conmagensium, et Ariarathen*(sium et A)*rmeniae secundae, Amascnorum, Hellisponti, et Dio*(caesari)*ensium Cappadociae secundae urbis *(γρ. urbes)*, salubris ac*(temp)*eratae peraequationis modum monumentis publi*(cis iub)*ebit adnecti. Dat. VI. Kal. April. Constp. Honorio et Euodio Conss.« Tum sequitur c. 2 de *censitoribus*, quae incipit *si, peraequatore misso.* Quare liquet inter primam et alteram constitutionem editionis Gothofredi inserendum esse fragmentum a me relatum, seu, potius, integram constitutionem 10. *de agricol. et censitis* Cod. Iustin, quam cum altera huius tituli lege coniungendam esse recte monuerat Gothofredus in nota *a.* ad C. 2.

C. III.

lin. 3. Admisso patiatur) *Admissum potiatur.*

4. Custodiri) *Custodire.*

5. Squalidiora) *Squalida.*

C. V.

lin. 6. Excator) *Exactor.*

7. Tenax inquisitor) *Tenax adquisitor.*

Folium incipit a c. V. tit. III. lib. XIV.
definit in c. XIII.

LIBER XIV.

TITULUS III.

CC. V. VI. VII. legi nequeunt: cc. vero VIII. et X. vix aliqua verba rimatus sum, quae omnino consonant cum editione.

C. X. lin. 4. Ob hoc nexu) *Ab hoc nexu* recte. Mox noster, ut in Edit., legit *corporibus.*

CC. XI., XII. et XIII. meos etiam oculos fugiunt; tum si qui versus aliquam paullo insignem vocem prae se ferebant, haec cum editione apprime concinebat.

Folium incipit a verbis *np. et evodio uc ,ss. c.* 18.
definit in verbis *prodiversitatelocorumette. . . .*
c. 2. tit. IV.

C. XVIII. lin. 10. Et Evodio Coss) *Et Euodio UC, ,ss.*

C. XVIIII.

lin. 3. Corporis solatia) *Cotpori solacia* quod malebat Gothofredus.

4. Excogitasse) *Exagitasse* perperam. Paullo infra *praecepimus*; tum rara in hoc Palimpsesto orthographia scribit *adficsa.*

8. Dat. VII. id.) *Dat. id.*

C. XX.

lin. 2. Adscribtis) *Abscribti* quod malebat Gothofredus.

4. Cogetur) *Cogatur.*

5. Haec fuerit prolata) *Haec fuerit impetratis prolata.*

C. XXI.

lin. 7. Sed in suggestione) *sed id sug. . . . . ne.*

10. In con . . . sortiti) *In consortium . . . i.*

12. VIII. id. Mart) *VII K Mart.*

TITULUS IV.

C. I.

lin. 7. Idem satisfaciant) *Idest satisfaciant.*

10. Animadvertamus in eos etc.) En versus palimspesti

	Supplenda
madu . . . amusineosquihactergitversationeu	*sisunt*
derelicofunctionishuiusuacationempenitus	*tribuen*
damsedeumquisubriperepotueritpostbenef	*icium*
infirmatumsalutisetiampericulumsubitu	. . . . .

tum lego: *ut animadvertamus in eos, qui hac tergiversatione usi sunt; de relico functionis huius vacationem nulli penitus tribuendam; sed eum, qui subripere potuerit, post beneficium infirmatum, salutis etiam periculum subiturum.*

Folium incipit a verbis *praetiadandasuntnisi* lib. XIV. tit. IV. c. 2.

Adeo evanidum est, ut vix aliquae voces legi possint, quare nolui meam oculorum vim hebetare. Moneo tantum legis tertiae subscriptionem non differre ab editione; habet enim Palimpsestus dat. V. id. dec. antiochiae *dn* iuliano a III. e***

Tres membranae, quae sequuntur, pertinent ad alium codicem, cuius brevem notitiam exhibui in praefatione.

Prima membrana incipit a c. 5. tit. 3. lib. XIV.; ab ea supra quam credi potest evanida vix hasce varietates collegi.

C. IX. *dat . . . Kal. April.*

X. *libra ab hoc nexu.*

C. XIII. inscribitur *Imppp. ualanus ualens et Grat.*

Altera membrana incipit a verbis *ecclesiasticis obtinendos est,* quae pertinent ad lib. XVI. tit. 2. c. 23.

C. 23. Obtinendi sunt) *Obtinendos est*, sed lege *obtinendus,* huic optimae lectioni patrocinantur codd. Würceburgensis et Gothanus.

C. 24. Gratiano A. III.) *Gratiano IIII.* recte.

C. 27. Cum filiis suis) *Tum filiis suis* recte.

Neotherio Coss) *Neoterio uc conss.*

C. 28. Quare Diaconissis) *Quae de Diaconissis.*

Tertia membrana incipit a verbis *sequi adque habitare iubeantur*, quae extrema sunt c. 1. de Monachis tit. III. lib. XVI.

C. 2. Tatiano Pf. P.) *Cui supra.* Mora plane ratio indicandi magistratus.

Aguntur) *Atluntur*, ita etiam Tilius.

TITULUS IV.

C. 1. Evodio) *Euodia uc.*

C. 3. Rufino) *Rurius uc.*

C. 4. Tumultuosis) *A tumultuosis.*

C. 5. III. id.) *III. K.*

C. 6. Conantur) *Cogantur.*

Theodosii, Perfyri) *Theofili, Porfyri.*

TITULUS V.

C. 1. Contemplatione religionis) *Contemplatione legis.*

Non tantum) *Non solum.*

Generasto) *Gerasto.*

C. 2. Conperimus) *Adeo conperimus* recte.

Providendum erit) *sane providendum erit.*

IX. Kalend. . . . . Constantio) *VII. Kal. . . . Constantio C.*

C. 3. Amrelium Pf. P.) *Ampelium pu.*

Multatis domus et) *Multatis his quoque conveniunt ut infamibus adque . . . . sis coetu hominum segregatis domus et habitacula.* Locum ita emenda et supple *doctoribus gravi censione multatis, his quoque, qui conveniunt, ut infamibus adque famosis, coetu hominum segregatis, domus et habitacula etc.* Doctores erant multa plectendi, ceteri e coetu infamia notandi.

Institutione) *Institutio* recte.

Fisci viribus) *Fisco iuribus.*

THEODOSIANI CODICIS VARIAE LECTIONES AB ANGELO MAIO IAM EDITAE.

	Editio Cuiacii. Lugduni an. MDLXVI.	*Palimpsestus olim bobiensis nunc vaticanus.*
Lib. XIV. 4. 3. v.	4. pro omni supplicio	*deest*
P. 30.	5. restitutio	restitui
	7. officiales consularis	officium consularis
	8. comp.	conp. *Ita et alibi passim.*
	9. perniciosi	pernitiosi.
	10. curias	curiales
	11. pretia	praetia. *Ita et mox*
	aput	apud
	Campanos	Campanus *a*).
	14. habentur nummariae exactionis facultas denegetur	habentur nummariae exaction suariis autem celebrandae nummariae exactionis facultas denegetur *b*).
	in transmittendis	transmittendis
Const. 4. v.	1. Praetextatum P. U.	Praetextatum
	3. inter susceptionem et erogationem	inter susceptiones
P. 27.	12. deciderit	dediderit
	14. ut cum a	cum a c)
	19. ab his	ad his *d*).

a) Nimirum *u* pro *o*; et contra *o* pro *u* saepe legebam in his membranis: quas uarietates semel aut iterum adscribere satis est. Sic etiam passim *i* pro *e*, et uice uersa.

b) Gothofredus malebat *delegetur*. Sed en contradicit codex.

c) Goth. delebat *a*; contradicente nunc codice.

d) Mendum huiusmodi *ad* pro *ab* non semel uidi in antiquis codd.

	20.	colloc.	conloc.	
	21.	insculpi	insculci	
		dat VIII. id.	dat. e) id.	
		Iouino	Iuuino	
v.	1.	AAA	*deest*	*Const.* 5.
	6.	abluendum	abnuendum f)	
		comm	conm. *Ita et alibi.*	
	8.	originales	originalis	
v.	9.	dat XV.	*spatium uacuum*	
v.	1.	AAA	Ag.	*Const.* 6.
v.	1.	Aethio	Etio	*Tit.* 6.5.1.
	4.	et nostrarum	ut nostrarum (*mendose*)	P. 38.
	5.	IIII.	III	
v.	1.	Gracco g)	Graccho	*Tit.* 7. 1
	2.	retrahendis collegis	trahendis collegiis	
	3.	ciuitates	ciuitatis	
	4.	erunt h)	sunt	
	5.	agnatione	agnitione (*sed paulo post* agnatio)	
	7.	VIIII	*deest*	
v.	1.	PP.	P. Po *Ita heic et deinceps codex.*	*Const.* 2.
v.	5.	comm.	conm.	
	7.	VIIII	*deest; et saepe infra, ita ut adnotare non sit opus.*	
		Theod. V. AA. conss.	Theod. conss.	

e) Nimirum heic et saepe alibi nota numeralis scripta fuerat minio aut alio suco, qui euanuit, spatio relicto.

f) Merito Goth. emendabat *abnuendum*, adstipulante nunc codice.

g) Apud Scaurum in Putsch. p. 2256 negat Varro *Gracchus* adspirandum, quoniam a gerendo sit cognominatus.

h) Goth. malebat *erant*. Item mox Goth. malebat *desideriis* pro *desiderio*, contradicente codice. Omnino his, quae Gothofredus in suis notis criticis uel addit uel demit uel emendat, saepissime aduersatur codex. Quare ubi uarietatem non scribo, ibi sciat lector codicem cum Cuiacio conspirare et Gothofredi coniecturis contradicere. Ita contingit etiam nonnullis Conringii emendationibus.

Tit. 8. 1. v.	3. cunque	cumque
	4. adnectantur	colligiis (*pro* collegiis *i*)) adnectantur
Const. 2. v.	1. imppp.	impp.
	2. Olybrium	Olebrium. *Sed infra* Olybrium.
P. 35. v.	5. Uictore conss.	Uictore u. c. conss.
Tit. 9. 1. v.	1. Imppp.	Impp.
	AAA.	*deest*
v.	4. ueniundi	ueniendi
	5. proferant	perferant
	et merita	*deest*
	13. conuiuia	conbibia *k*)
	14. ut siquis	siquis
	15. uicesimum	XXsimum
	19. remeari	remeare
	27. AA	Aug. *Ita fere et alibi.*
Const. 2. v.	4. ipsi enim	*sic*
Tit. 15. 4. v. P. 34.	8. adque	atque
	10. dat.	data
Const. 5. v.	4. imp.	inp.
v.	8. robor	robur
	9. cons.	coss.
v.	2. inpunita	inpunitate
	3. quidquam	quicquam
	4. constiterit	constetirit. *Sic et alibi non semel.*
	7. perpeti	perpiti
	8. cons.	conss.
Tit. 16. 1. v.	4. quidquid	quicquid
	super	supra
	comp.	conp.
v.	6. subgestorum	sub gestorum
	testificatio	testificatione

i) Pro *collegiis* male Goth. supplebat *corpora* aut *corporibus*.

k) Sic scribi puto pronunciationis uitio. Ceteroqui eiusmodi scriptura graecam imitaretur *συμπόσια*, a qua tamen recedere latinam etymologiam *τοῦ conuiuium* docet Cicero ad fam. VIIII. 24.

v. 8.	insinuetur	insenuitur	
	de eo	adeo	
v. 9.	temptabitur	temtabitur	
	auctoritate	auctoritati	P. 39.
v. 14.	maii	mai	
	AA.	*deest*	
v. 1.	PU.	PP.	*Const.* 2.
v. 7.	deputata	deputato	
	cognoscantur	*deest, et quidem recte.*	
8.	cogentur enim	cogentur	
	Theodoro	Theodosio u. c.	
v. 2.	sescentarum	sexcentarum	*Const.* 3.
	auri librarum	librarum auri	
v. 3.	postea	post	
v. 6.	sit	*deest*	
v. 10.	quantitatis	quantitas	
v. 12.	Aspere	Aspare	
v. 2.	earum	eorum	*Tit.* 17. 1.
v. 4.	sint	sunt	P. 37.
v. 1.	Idem AA.	Idem	*Const.* 2.
v. 2.	inhibetur	inhibeatur	*Lib. XV.*
v. 4.	lucra	iura	1. 50.
5.	pulchritudine	pulcritudine	
	laetetur	laetentur	
9.	pro ea	pro eo	
v. 2.	uobis	urbis	*Const.* 2.
v. 5.	condicione	conditione	
	hi	his	
6.	proprio	propio	
8.	potientes	potientur	
10.	Lucio u. c. cons.	Lucio cons.	
v. 1.	Idem AA.	Imp. Theodosius Aug. *l)*	*Const.* 52.
v. 1.	Zeuxippi	Zeusippi	
4.	urbis huius	huius urbis	
5.	cons.	conss. *et sic deinceps.*	
	Idem AA.	Imp. Theod.	
v. 3.	et	ac	

l) Recte sic emendandum praeuiderat Gothofredus.

	4. pulchritudinis	pulcritudinis
	concessibus	consessibus
	6. pa* tamen	patens pernias facit ueterum usibus popinarum iubebit adscribi. Ilis tamen
Const. 53. } v.	7. ipsisque	* ipsis quae
P. 36. }	10. emptione	temptatione
	12. D. N. A.	*deest*
Tit. 2. 1. v.	1. De aquae ductu	l de aquae ductu
	cons.	consularem *m*)
	12. nec earum	ne *n*) earum
	conrumpant	conrumgant
Const. 2. v.	1. imppp.	imp.
	2. Fortunaciano	Fortunatiano
	4. adpotis	adpositis *o*)
	7. usurpare	usurpasse
	8. rescribti.	scribti
	aliquis	aliqui
Cosst 3. v.	1. imppp.	impp. *et sic deinceps.*
P. 31. v.	2. adtritas	adstrictas
	5. exhibere	exibere
	9. rectores	restores
Tit. 5. 5. v.	1. Idem A.	Imp. Theodosius
	2. natale	natali
	7. urbes	urbis
	11. nisi	ne si
	15. uniuersis	uniuersi
P. 26.	16. Theod. XI.	Theod. Aug. XI.
	17. Caes.	C. I.
Tit. 6. 1. v.	4. IIII. et III.	III. et III.
Const. 2. v.	3. uindicabit	uindicauit
Tit. 7. 1. v.	3. necessitati	ac necessitate
	8. antistites	antistitis
	consequantur	consequentur

m) Ergo sic recte explicabat Goth.

n) Ita recte emendabat Goth.

o) Frustra *adpotis* defendebat Goth., qui tamen recte infra emendabat *natali*, *uniuersi*, *uindicauit*.

	10.	perferatur. Quod inspectoribus missis sedula exploratione quaeratur, an indulgeri	perferatur, an indulgeri	
	11.	Triu.	Treueris	
	12.	Probo	Probo u. c.	
v.	3.	direptionibusque	direptionisque	*Const.* 2.
	4.	conuersatione	conuersationem	
	5.	Gratiano A. II. et Probo conss.	conss. *tantummodo.*	
v.	4.	ueruntamen	uerumtamen	*Const.* 3.
	6.	inpensis	expensis	P. 41.
v.	2.	mulieres	mulieris	*Const.* 4.
		reuerentia	reuerentiae	
v.	5.	condicionis	conditionis. *Ita et infra.*	
	7.	retrahi	trahi	
	9.	meruerunt	meruerint	
		dat VIIII.	dat VI. *p)*	
		Med.	*deest*	
v.	2.	inmemor	immemor	*Cons.t* 5.
		transtulerit	transtulit	
v.	1.	Ualerianum	Uerianum. *Sed in seq. constitutione* Ualerianum,	*Const.* 6.
	8.	uoluptates	uoluptatis	
	10.	mai.	mart.	
	11.	Eucherio	Eucerio. *Ita et deinceps.*	
v.	3.	pertinere	oportere *q)*	*Const.* 7.
		Eucherio et Syagrio conss.	conss. *tantummodo.*	
v.	1.	Idem AAA. ad Ualerianum P. U.	Dat. ad quem supra	*Cnost.* 8.
	4.	prodidisse	prodisse (*sed huiusmodi syllabarum defectus alibi quoque obseruaui in codice.*)	*P.* 48.
	5.	detegetur	detegitur	

p) Goth. putabat *V.*

q) Goth. immerito tuebatur *pertinere*, contra etiam iust codicem in quo est *oportere.*

	detracta r)	retracta
	8. Aquila	Aquil. s)
Const. 9. v.	1. Herasio P. U.	Erasio proc.
v.	3. et in	et
Const. 10. v.	2. conuiuiis	conbibiis
	3. aut t) delectationis desiderio	ad delectationis desiderium u)
	5. Bautone	Bautone u. c.
Const. 11. v.	3. a latino	aletino *mendose*.
	4. robur v)	rubor
	5. scuclatis sericis	scutlatis w) siricis
Const. 12. v.	3. pantomimum ueste humili	humili ueste pantomium (*sic*)
v.	6. prosceniis	proscaeniis
L. XVI. 5. 11. *P.* 29.	8. et ut	ut
v.	4. saccofori hydr.	saccopori ydr.
	6. pariter euidenta	parietes euidenter x)
v.	2. atque	adque. *Ita et infra.*
	3. maced. Apollininiana	et maced. apollinariana
	4. cultu	ratione (*ut uidetur.*)
Const. 12.	5. atque	adque
	9. seu in urbibus seu in agris in quibus passim turbae	seu in urbibus seu in quibuscumque locis Paschae turbae
	11. hi	hii
	16. officia	et officia

r) Frustra Goth. hanc lectionem tuebatur.

s) Ita cod., traiecta linea per *l*. Quare legere licet etiam *Aquileiae* Certe *Aquila* improbatur a Goth.

t) Frustra Goth. hanc lectionem tuetur.

u) Ita fere recte emendabat Fornerius.

v) Rarum hunc archaismum iam heic tueri cum Goth. inutile est.

w) Ita recte emendabat Goth.

x) Sic etiam apud Goth.

	17.	congregationis	conuersationis	
		sequentiae	sententiae	
	18.	coss.	conss. *constanter.*	
v.	2.	Apolliriani	Apollinariani	*Const.* 13.
		inter sacrae	interuersa sacrae	
	4.	pontificium	pontificium sibi	*P.* 28.
	7.	huius	huius urbis	
	9.	XII. kal.	XII.	
		Richomere et Clearcho coss.	Ricomere et Clearcho V. conss.	
v.	6.	iis	his	*Const.* 14
v.	8.	huius dignitatis amittant hos	dignitatis huius admittant his	
	9.	quemadmodum	quodam	
	10.	nectimus	adnectimus	
v.	3.	sinant	sinantur	*Const.* 15.
	7.	deprehensos	depraehensos	
	9.	Stobis	Sto[d]iis	
		D. N.	*deest*	
	10.	U. C.	*deest*	
	3.	his	suis	*Const.* 16.
	5.	prolatum	probatum	*P.* 25
		teneatur	teneantur	
	6.	Constp.	*deest*	
v.	5.	infacta	infecta	*Const.* 17.
		dat. III.	dat. IIII.	
v.	4.	facultates	facultatis	*Const.* 18.
	3.	et qui	et si qui	*Const.* 19.
v.	4.	haeresis	heresis. *Ita constanter sine diphth. cum derivatis.*	
		et funestis	ex funestis	
	6.	Timasio et Promoto	*deest*	
v.	2.	uicinis	uicis *y)*	*Const.* 20.
	5.	latiora *z)*	latentiora	
		dat. XIIII.	dat. XIII.	

y) Hanc praeclaram lectionem habent quidam apud Goth. in adnot.

z) Probabilis haec lectio uidebatur Gothofredo, qui tamen et *latentiora* suspicatus est.

Const. 25. *P.* 32.	8. ac uilitate	hac uilitate
	cum illud	tum illud
	9. dominica	domina
	dederit	dedirint
	11. repertos	reppertos
	12. usurpare	usurpatos
	14. Arc. III.	Arcadio Aug. II. *Ita uult. Goth.*
Const. 22. v.	1. Idem AAA.	Impp. Theod. et Honor. Aug. conss. *a*).
Const. 25. v.	5. Idem AAA.	Impp. Arcadius et Honorius Aug.
v.	3. genitoris	genitores
Const. 52. v. *P.* 47.	11. executori	exsecutori
	15. subsequetur	subsequitur
	23. Ru	Rau
	AA.	*deest*
Const. 53. v.	3. coerceri	coherceri
	5. insulam	insuam *b*)
	ceteris	ceteros
	8. uetita	uetitata
Const. 54. v.	2. haereticos	Eritocos *c*)
	3. percelli	percelsis
	quatenus	quatinus
	praeceptione	praeceptioni
v.	5. habere	habere contractus *d*)
	a coetibus	coetibus
P. 42. v.	15. succinctus	subcinctus,
	obseruantiam catholicam	obseruata catholica
v.	21. aceruius	acerbius

a) Ita emendabat Goth., et ita est in cod. etiam seq. consitut.

b) Recte se habet lectio *insulam.*

c) Lectionem quidem *haereticos* sollicitabat merito Goth. Superest autem quaerendum quinam sint *Eritoci.*

d) Ita recta intelligebat Goth.

	23.	libras soluat argenti	argenti libras soluat	
		decuriones	decurionis	
	27.	tantam pensionem	tantum pensione	
	31.	referetur	referatur *e)*	*P.* 33.
	35.	hi	hii	
	38.	inlatione	inlationem	
	29.	noluerint	uoluerint	
	42.	parte	partem	
		quae huiusmodi	quae ex huiusmodi	
	43.	largitiones	largitionis	
v.	3.	ea quae	eaque *f)*	*Const.* 55.
		perire debet	parare debit	
	5.	Rom.	Romae *g)*	
v.	2.	haeresis	heresi	*Const.* 56.
v.	1.	PP. II.	PPo.	*Const.* 57.
		et execrabilia	exsecrabilia	
	10.	ablegandos	obligandos	*P.* 40.
	11.	eorum nunc extant	eorum propria nunc extent	
	12.	orthodoxae sectae	ortodoxae rectae	
	15.	ac	adque	
	16.	Honorio X. et Theod. VI. AA. conss.	conss. *tantummodo.*	
v.	1.	PP. II.	*deest*	*Const.* 58.
	2.	clericorum	*deest*	
	2.	in quas *h)*	in quebus (*corr.* in quibus.)	
	4.	claruerit	fuerit	
	5.	indultae fidei	indulta fide	
		temere	e (*corr.* et) temere	
	14.	dogmatis vel creari. Confirmatis itaque.	dogmatis. Itaque	
	14.	uoluntates	uoluntatis	

e) Male Goth. *referentur.*

f) Frustra Goth. nihil immutandum censebat.

g) Ita explicate in cod. Frustra igitur Goth. corrigebat *Rau*, putans in mss. fuisse *Rum*, id quod male lectum fuerit *Rom.* pro *Rau.*

h) Hanc antiptosim tuebatur immerito Goth.

Tit. 6. 4. *P.* 43.	v. 21.	probetur	prodeatur *i*)
		iuxta etiam praesentiam	iusta etiam per sententiam *k*)
	22.	notauit	notabit. *Ita etiam Sirmondus.*
	24.	praediorum	*deest*
		coerciti	cohercitos
	25.	aff.	adf.
	27.	his	hiis
	29.	attr.	adtr.
	34.	a supradictis	ex supradictis sectis *l*)
	35.	propria permixtione	propriam permixtionem
	36.	testandi	testantur
		uerum adipiscendi	uel ad adipiscendum
	38.	reuerendo aduersus fidem consilio	reuertendo ad ueram fidem consilii *m*)
	3o.	constringit	constringet *n*)
	40.	conibentiam	conhibentiam *o*)
	41.	huiusmodi	huiusce
		consensum putauerint	putauerint consensum
		commodandum	commodauerint
	45.	Stilicone - Antemio	Stilichone-Anthemio
Const. 5.	v. 1.	Adriano	Hadriano
	2.	pollutum	polluta *p*)
		deest	uel Montanistarum
		secreta *q*) uiolarent	secta violaret
	4.	cetera	certa *r*)
		homines poena	poena homines

i) Ed. Sirmondi *prodetur*. Immerito autem Goth. tuebatur *probetur*.

k) Ita recte ediderat Sirmondus; sed idem *iustam* pro *iusta*, quod postremum tuetur Gothofredus.

l) Ita etiam Sirmondus; et mox idem *permixtionem*.

m) Heic quoque cod. congruit cum Sirm. et recedit a Goth.

n) Ita uolebat etiam Goth.

o) Tit. 5. 21. 4 frustra Goth. pro *cohibentia* uolebat *coniuentia*.

p) Lectio praeclara.

q) Pessima lectio.

r) Immerito de hac lectione ambigit Goth.

	6. si qui	siquis	
	rebaptizasse	rebapitzare	P. 46.
	8. Rauennae Stilicone et Antemio coss.	Aug. conss.	
v.	1. PP.	P U.	Const. 6.
	2. abripiat	adripiat (*Ita superius bis* ad *pro* ab.)	
	orthodoxorum	ortodoxorum, *et sic deinceps.*	
	3. coeno	caeno	
	profanatarum	profanarum *s*)	
	4. fidam *t*)	fidamus	
	ut prauae	prauae	
	6. renouari	renouare	
	8. qui	quia	
	10. et	est	
	11. potiores	potioris	
	14. in saeculis *u*) diem	diem saeculis	
	15. proscriptio	proscribtio	
	16. delictum	delicto	
	18. pene	poenae (*corr.* paene)	
	19. dat. XII.	dat. XIII. *v*)	
	cos.	conss.	
v.	1. Antemio	Anthemio	Const. 7.
	2. arceri	acceri	
	5. deprehensi	depraehensi	
	7. coerceri	coherceri *w*)	

s) Ceteroqui et lectionis *profanatarum* uestigia sunt in cod.

t) Goth. explicabat *confidam* propter uocabuli ambiguitatem, quae nunc dissipata est.

u) Frusta Goth. intelligebat *in saecula.*

v) Ergone male Goth. in chronologia aiebat scribendum esse IIII ?

w) Heic Goth. sine nulla necessitate repetebat *iubemus.*

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Pag.
6. lin. 6. post *in nobis* adde punctum.
11. lin. 13. comma post *scriniorum* dele et pone punctum.
ibid. l. 25. edictales.
14. lin. 7. Maximum.
15. lin. 2. Constantino.
16. lin. 2. Constantino.
17. lin. 4. dioeceses.
21. lin. 21. et ex c.
23. lin. 18. ut.
52. lin. 13. ex quo causa.
54. lin. 15. post Constpoli adde: Constantino A VIII et Constantio.
59. lin. 5. 409.
62. lin. 16. Abutio.
65. lin. 18. interpositio.
67. lin. 9. iudicio.
73. lin. penult. es.
112. lin. penult. post *Iustin* pone punctum.

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA THORMANNIANA.